

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

**NAHİT SİRRI ÖRİK'İN HAYATI-EDEBİ ŞAHSİYETİ
VE ESERLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Fırat Üniversitesi
Merkez Kütüphanesi
0068597
255.07.02.03.00.00/0068597
TD YL/51

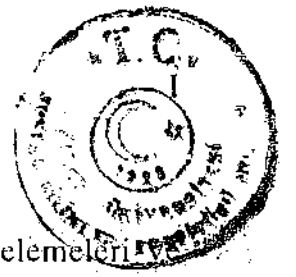
209
Y.L.
SOS. BİL.

FIRAT ÜNİVERSİTESİ
Kütüphane ve Dokümantasyon DİREKTAİSİ
Demirbaş No : 77645

Yöneten
Yrd. Doç. Dr. Halil Hadi BULUT

Hazırlayan
Hasan ÖZÇAM

Elazığ 1996

ÖNSÖZ

Nahit Sırrı Örik (1895-1960); romanları, hikâyeleri, piyesleri, incelemeleri, tenkit yazıları ile Türk edebiyatının dikkat çeken yazarlarından.

Nahit Sırrı, 1928'den sonra başladığı yazı hayatında yetiştirdiği aile çevresi ve aldığı Fransızca kültürü ile Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde yetişen kişilerin; Cumhuriyetin ilk yıllarındaki yeni düzene ayak uydurmaya çalışmalarını anlatarak geçmiş eski dönemlere duyduğu özlemi dile getirmeye çalışan bir yazarımızdır.

Yazarın dört romanı; 19 hikâyesi; 4 piyesi; 5 inceleme eseri; 3 seyahatnâmesi; 15 tercüme eseri; 1 hatıra eseri ve tesbit edebildiğimiz kadarıyla 432 makalesi vardır ki bunların çoğu kitap haline getirilmemiş, gazete ve dergi sayfaları arasında kalmıştır. Biz yazarın dergi ve gazetelerdeki eserlerini de toplayarak onların unutulmalarını engellemeye çalıştık.

Yazar hakkında şimdiye kadar herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Biz Nahit Sırrı'nın bütün eserlerinin kısa özelliklerini verip onları incelemek suretiyle, Nahit Sırrı'yı Türk edebiyatında lâyık olduğu yere koymayı gaye edindik.

Ancak, şunu da ilave etmek isteriz ki, yazarın eserlerinin temininde bir takım sıkıntılar yaşanmıştır. Millî Kütüphane ve İstanbul Beyazıd Kütüphanesi'nde yaptığımız araştırmalarda yazarın bir çok eserini ve ilgili mecmuaları temin edemedik. Bu konuda bize özel kütüphanesini açıp faydalanmamızı sağlayan Ankaralı Mehmet Ergin'e özellikle teşekkür etmek isterim.

Bunun dışında yazarın yazmış olduğu iki Fransızca hikâyeyi ve basılmamış, ama oynanmış olan bir tiyatro eserini de temin edemedik.

Nahit Sırrı Örik üzerine yaptığımız çalışmayı 10 bölümde düzenledik: 1. bölümde "Nahit Sırrı Örik'in Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri" ni vermeye çalıştık.

II. bölümde yazarın romanları üzerinde durarak, bunların künyelerini ve kronolojik yapılarını vererek vak'a, şahıs kadrosu, zaman, mekân ve bakış açısı bakımından inceledik.

III. bölümde yazarın hikâyelerini ele alarak incelemelerini yaptık. Hikâyelerin kronolojik yapılarını verdikten sonra onları yapılarına göre inceledik. Hikâyeleri yapı

bakımından incelerken, hikâyeleri bir araya getirmek suretiyle vak'a, şahıs kadrosu, zaman, mekân ve bakış açısı itibarıyla bir bütün olarak ele alıp inceledik.

IV. bölümde yazarın tiyatro eserlerini ele alarak kronolojik öykülerini verdikten sonra yine vak'a, şahıs kadrosu, zaman, mekân ve bakış açısı yönlerinden inceledik. Ayrıca bu eserlerin özelliklerini kısaca belirtmeye çalıştık.

V: bölümde yazarın seyahatnâme türünde yazdığı eserlerin künyeleri ile özelliklerini kısaca verdik

VI. bölümde yazarın tenkitçi yönü üzerinde durarak , onun ortaya koymak istediği ferdî tahassüs ve düşüncelerine dikkat çekmek amacıyla tenkitlerinin genel bir değerlendirmesini yaptık.

VII. bölümde Nahit Sırrı'nın makaleleri üzerinde durarak bunların incelemesini yaptık.

VIII. bölümde yazarın hatıra türünde yazdığı "Eski Zaman Kadınları Arasında" adlı eserini inceledik.

IX. bölümde yazarın tercüme ve mütercim hakkındaki görüşlerine yer verdik.

X: bölümde yazarın makalelerinin tasnif edilmiş listesini verdik.

Çalışmamızda son olarak da bibliyografyaya ve yazarın el yazısı örneği ile bir kaç fotoğrafına yer verdik.

Tezimizin hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen, daima bilgi ve deneyimlerinden faydalandığım, yerinde uyarıları ile bana yol gösteren hocam sayın Yrd. Doc. Dr. Halil Hadi BULUT'a gerek yardımlarından, gerekse beni böyle bir çalışmaya sevkettiklerinden dolayı şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

Hasan Özçam

Elazığ 1996

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR

I

III

VII

I. BÖLÜM

A- NAHİT SİRRİ'NİN HAYATI

I

B- NAHİT SİRRİ'NİN EDEBİ KİŞİLİĞİ VE FAALİYETİ

6

C- NAHİT SİRRİ'NİN ESERLERİ

18

II. BÖLÜM

NAHİT SİRRİ'NİN ROMANLARI

22

A. EVE DÜŞEN YILDIRIM

22

1. Romanın Künyesi

22

2. Romanın Kronolojik Yapısı

23

3. Romanın İncelenmesi

25

a) Vak'a

25

b) Zaman

26

c) Mekân

27

d) Şahıslar

28

e) Bakış Açısı ve Anlatıcı

29

B. KISKANMAK

31

1. Romanın Künyesi

31

2. Romanın Kronolojik Yapısı

31

3. Romanın İncelenmesi

36

a) Vak'a

36

b) Zaman

37

c) Mekân

38

d) Şahıslar

39

e) Bakış Açısı ve Anlatıcı

40

C. SULTAN HAMİT DÜŞERKEN

41

1. Romanın Künyesi

41

2. Romanın Kronolojik Yapısı

41

3. Romanın İncelenmesi

45

a) Vak'a

45

b) Zaman

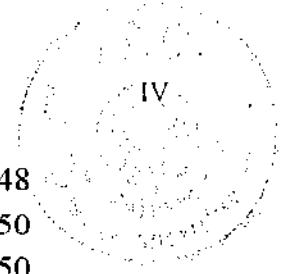
45

c) Mekân

46

d) Şahıslar

46

e) Bakış Açısı ve Anlatıcı	48
D. TERSİNE GİDEN YOL	50
1. Romanın Künyesi	50
2. Romanın Kronolojik Yapısı	50
3. Romanın İncelenmesi	54
a) Vak'a	54
b) Zaman	55
c) Mekân	55
d) Şahıslar	56
e) Bakış Açısı ve Anlatıcı	57
III. BÖLÜM	
A-NAHİT SİRRİ'NİN HİKÂYESLERİ	59
1. Zeynâb La courtisane	59
2. Colere De Sultan	61
3. Sanatkarlar	62
4. Eski Resimler	62
B-HİKAYELERİN YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ	63
a) Vak'a	63
b) Zaman	67
c) Mekân	69
d) Şahıslar	70
e) Bakış Açısı ve Anlatıcı	72
IV. BÖLÜM	
NAHİT SİRRİ'NİN TİYATROLARI	73
A-TİYATROLARIN YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ	74
1. SÖNMEYEN ATEŞ	74
a) Vak'a	74
b) Zaman	75
c) Mekân	75
d) Şahıslar	75
e) Bakış Açısı ve Anlatıcı	76
2. MUHARRİR	76
a) Vak'a	76
b) Zaman	77
c) Mekân	77
d) Şahıslar	77

e) Bakış Açısı ve Anlatıcı	77
3.OYUNCULAR	78
a) Vak'a	78
b) Zaman	78
c) Mekân	79
d) Şahıslar	79
e) Bakış Açısı ve Anlatıcı	79

V. BÖLÜM

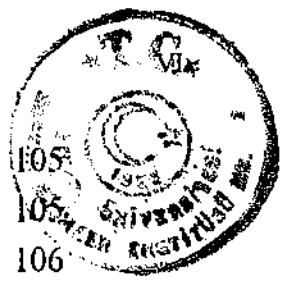
NAHİT SİRRI'NIN SEYAHATNAMELERİ	81
A) ANADOLU'DA-YOL NOTLARI-	82
B) BİR EDİRNE SEYAHATNAMESİ	83
C) KAYSERİ-KIRŞEHİR KASTAMONU	84
SEYAHATNAMELERİNÖZELLİKLERİ	84

VI. BÖLÜM

NAHİT SİRRI'NIN TENKİTÇİLİĞİ	86
------------------------------	----

VII. BÖLÜM

NAHİT SİRRI'NIN MAKALELERİ	94
I-EDEBİYAT	94
A. TÜRK EDEBİYATI	94
1.Edebiyat tarihi	94
2.Şiir	95
3.Roman	95
4.Hikâye	97
5.Tenkit	98
6.Tiyatro	99
7.Seyahat	100
8.Eser Tanıtımı	101
9.Yazarlar Hakkında	102
10.Mecmua Tanıtımı	102
B. BATI EDEBİYATI	103
1.Mecmualardaki Haberlere Dair Yazdığı Makaleler	103
2.Yazar Tanıtımı	103
3.Eser Tanıtımı	103
II-TARİH	104
III-DİL	104

IV-TERCÜME	
V-GÜZEL SANATLAR	
MAKALELERİNİ TOPLADIĞI ESERLERİ	106
A. EDEBİYAT VE SANAT BAHİSLERİ	106
B. ROMAN VE HİKÂYE	108
C. HAYAT İLE KİTAPLAR	108
D. ABDULHAMİD'İN HAREMİ	112
VIII. BÖLÜM	
NAHİT SİRRİ'NİN HATIRALARI	113
IX. BÖLÜM	
NAHİT SİRRİ'NİN TERCÜMELERİ	115
X. BÖLÜM	
NAHİT SİRRİ'NİN MAKALELERİNİN TASNİF EDİLMİŞ LİSTESİ	118
BİBLİYOGRAFYA	137
FOTOĞRAFLAR VE EL YAZISI ÖRNEĞİ	141

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
Ank.	: Ankara
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Haz.	: Hazırlayan
İst.	: İstanbul
İŞT.	: İstanbul Şehir Tiyatrosu
K.E.	: Kanun-ı Evvel
K.S.	: Kanun-ı Sâni
Mec.	: Mecmuası
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TDK	: Türk Dil Kurumu
T.E.	: Teşrin-i Evvel
T.S.	: Teşrin-i Sâni
T.Y.	: Türk Yurdu

A-NAHİT SİRRI'NİN HAYATI

22 Mayıs 1894 tarihinde İstanbul'da doğan ve 18 Ocak 1960'ta da yine İstanbul'da ölen Nahit Sırrı'nın hayatı hakkında, ne yazık ki, yeterli bilgiye sahip değiliz. Ancak bazı makale ve kitaplarından öğrendiğimize göre şecere olarak ailesini Tiflisli Yahya Paşa isminde birine dayayan¹ Nahit Sırrı'nın dedesi Oltulu Ahmet Nafiz Paşa divan sahibi bir şair, babası ise "Maarif nezâreti mektupçularından, mabeyn mütercimi, aynı zamanda da 'Hukuk Mektebi' hocası, rusûmat müdir-i umumiliğinden emekli Örük Ağası zâde Hasan Sırrı Bey'dir. Shakespeare'nin iki piyesini aslından Türkçeye çevirmiş, ileri düşünceli bir adamdı."²

Annesi Melek Hanım da "Üçüncü Ordu Topçu Kumandanlığından emekliyken ölmüş Lehli İbrahim Paşa'nın kerimesi"³dir. Melek Hanım, annesi tarafından öğrenimine önem verilmiş, hatta "o zamanın şartlarına göre pek mükemmel okutulup en yüksek kız mektebi olan Darülmuallimat'tan mezun edilmiş"⁴ bilgili bir kadındır.

Hasan Sırrı Bey ile Melek Hanım'ın ilk çocukları olan Ayşe Nihal Hanım 1890 yılında doğmuş ancak 22 yaşlarında iken (1912) ölmüştür.⁵

Ailenin ikinci ve son çocuğu olan Nahit Sırrı Eski Zaman Kadınları Arasında adlı eserinde kendinden fazla bahsetmeyen yazar sadece doğum tarihini ve doğduğu evi anlatır. Nahit Sırrı'na belirttiğine göre "ailem İhlamur'dan Yıldız Sarayına giden yokuş dönemecinde, taş karakol, beyaz karakol, süslü karakol diye anılan karakol binasının karşısında hâlâ baki bulunup bu sefer de bütün eskiliğine rağmen apartman kesilen, bahçenin nihayetindeki ahır, arabalık ve müstahdemin binası da ikinci bir ev kılıfına sokulan büyük ve ahşap, üç katlı bir eve taşınmışlar. İşte ben bu evde ve babam Hasan Sırrı Bey'in ifadesine göre 1895 senesi Mayısının Cuma günü doğmuşum".⁶ Ancak yazar M. Behçet Yazar'ın istemiş olduğu 'hal tercemesi'nde doğum tarihini 1894 olarak belirtir.⁷

¹ Nahit Sırrı Örük, Eski Zaman Kadınları Arasında, s.25

² Talir Alangu, Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman 1919-1930, s.239

³ ÖRÜK, a.g.e., s.119.

⁴ ÖRÜK, a.g.e., s.143

⁵ ÖRÜK, a.g.e., s.96,148.

⁶ ÖRÜK, a.g.e., s.155

⁷ M.Behçet Yazar, Edebiyatçıların ve Türk Edebiyatı, İst. 1938, s.19-20.

Yazarın ölüm tarihi hakkında değişik görüşlerle karşılaşmaktayız. Talat Alangu'da, Vatan Gazetesi'nde⁸ ve Yeni Yayınlar Dergisinde de 1895 olarak görünen tarihi Mehmet Behçet Yazar da 1897 olarak göstermektedir.⁹

Nahit Sırrı'nın hayatı hakkındaki en önemli kaynak olan Mehmet Behçet Yazar'ın "Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı" adlı eseri için Nahit Sırrı'nın 'hal tercümesi'ni yazdığı 5 Şubat 1938 tarihli mektuptur. Bu mektuba göre Nahit Sırrı'nın hal tercümesi şöyledir:

"1894(?) Mayısında İstanbul'da Yıldız'da doğdum. Babam Maarif Nezareti Mektupçusu, Mabeyn Mütercimi ve Hukuk mektebi hocası bulunuyordu. Rüsumat müdürü umumiliğinden mütেকaiden öldü. Shakespeares'in iki piyesini aslından türkçeye tercüme etmiş ve Hukuku Hususiyei Düveli memlekette ilk okutan hoca olmuştur. Onun babası Ahmet Nafiz Paşa'nın da bir küçük cilt tutacak kadar gayrı matbu şiirleri vardır. Babamın ecdadı aslen Olili olup, Örik Ağasızâde adıyla anılmışlar ve bana sadece Örik adını bırakmışlardır. Annemin babası İbrahim Paşa ise, Rusya'dan iltica ve ihtida eylemiş bir askerdir ve çok ihtiyar olarak ölmüştür. Mektep tahsilim orta dereceyi geçmezse de zamanın münevver bir muhitinde doğup büyüdüm ve çocukluğumdan beri edebiyat ve tarih dair eserler okumağı severdim. Pek genç iken, bir müddet fakat münhasıran babamın hatırı için Berlin Büyük Elçiliği maiyetinde bulundum. Yıllardanberi Maarif Vekâletinde ufak bir memurum, hizmetim de mütercimliktir. Harbi Umumînin ikinci yılından 1928 senesine kadar zamanımın en fazla kısmı Avrupa'da geçti. Tiflisten Kopenhag ve Parise kadar bir çok garp şehirlerini gördüm ve Berlinde, Pariste, Viyanada ve Romada birer müddet yaşadım. Bir kaç faslıdan sarfınazar, senelerdenberi Ankara'dayım. Memleketimi maateessüf istediğim kadar görüp gezemedim. Maamafih Karadeniz ve Marmara sahillerini, kısmen İzmir cihetini ve Trakyayı, Kayseriye kadar da bazı Anadolu kasabalarını ziyaret ettim. Kendi kendime yazı yazmağa epey erken başladığım halde Matbuat hayatına 1928'de girdim ve ilk zamanlarda (Cümhuriyet) gazetesinde bir müddet

⁸ Vatan Gazetesi, "Nahit Sırrı Öldü", 20 Ocak 1960, ss.3

⁹ YAZAR, "Edebiyatçılarımız ve Edebiyatı", Yedigün Mec., 1938, N.370, s. 15

çalışarak Babiâli cadâlesinin hayatını yaşadım. Bu hayatı terketmek mecburiyetinde kaldığıma müteessifim.”¹⁰

Babiâliye muhabir olarak giren Nahit Sırrı, 1928 yılının yaz ve sonbahar aylarında Cumhuriyet Gazetesi’nde çalışır. Ancak ilk zamanlarda yazıları neşredilmez. Gazeteye haftada bir uğrayıp yazısını bırakan Hüseyin Suad’ın kendisine “Siz de kendinize göre bir şey yazıp neşrettikten sonra bu hazrı anlarsınız” diye söylediğini belirten Nahit Sırrı¹¹ ancak Hayat Mecmuası ile yazı hayatına ciddi olarak atılır. Yazarı edebî şahsiyeti bölümünde de bahsedeceğimiz gibi pek çok dergi ve gazetede yazıları çıkan Nahit Sırrı, 1930 yılında Ankara’ya yerleşir.¹² Ankara’da “Maarif Vekâleti talim ve terbiye dairesi mütercimliğinde vazife ifâ”¹³ etmiş ve bu vazifesinde on beş yıl kadar çalıştıktan sonra hayatının geri kalan kısmını İstanbul’da yazı yazmak ve çeviriler yapmakla geçirmiştir.¹⁴

1933 yılında Varlık Dergisi’ni Yaşar Nabi ile beraber kuran Nahit Sırrı, aradan bir sene geçtikten sonra Yaşar Nabi ile araları açılınca dergi ile alakasını kesmiştir. Ancak 1936 yılına kadar bu dergiye yazı gönderen Nahit Sırrı, Yaşar Nabi’ye yazdığı 1934 tarihli mektubunda şunları söyler: “Sade o benim Varlık’la alakam kalmamış gibi olduğumu söylediğinizi bir kere söyledim.”¹⁵

Nahit Sırrı’nın Varlık ile ilgisi konusuna değinen Samet Ağaoğlu Yaşar Nabi ile Nahit Sırrı’nın birbirlerinden oldukça farklı yapılara sahip olduklarını belirtir: “Ankara’da 1935 ve sonraki bir kaç yıl çeşitli yerlerde toplanıyorduk. Bunların başında İstanbul Pasta Salonu geliyor.(...)İstanbul Pastahanesi’ndeki edebiyatçılar çevresinin iki yüzü her zaman yan yana oturuyor. Varlık Dergisi nin kurucuları. Birincisi Yaşar Nabi, ikincisi Nahit Sırrı Örik.(...) Bu iki yüzde yüz birbirinin tersi mizaç nasıl olup da yanyana gelebilmişti? Hemde bir sanat, bir fikir köşesinde. Nahit Sırrı heyecanlı idi. Yaşar Nabi soğukkanlı. Nahit Sırrı biraz avare idi. Yaşar muntazam, dikkatli, Nahit Sırrı daha samimi idi. Yaşar Nabi daha ihtiyatlı. Nahit Sırrı yalnız fikirleri ile değil,

¹⁰YAZAR, “Edebiyatçıların ve Türk Edebiyatı, İst. 1938, s.19-20

¹¹ÖRİK, Hayat ile Kitaplar, s.51

¹² Yaşar Nabi Nayır, Dost Mecmualar, s.43

¹³YAZAR, a.g.m., s.13

¹⁴ ÖRİK, a.g.e., s.123

¹⁵ NAYIR, a.g.e., s.60

hangi yoldan pek hatırlamıyorum, Arnavut Prenslığı devirlerine kadar bağladığı geçmişi ile de övünürdü.

Varlık'ın iki kurucusu arasındaki böylesine çekişmeli bir yakınlık uzun süremezdi elbet. Nasıl ki onları birbirlerine bağlayan bağ günün birinde koptu; Nahit Sırrı da manevî hayatında tek başına, yapayalnız, çeşitli maddî acıların pençesinde kıvrılarak kaldı. Bana yazdığı 8 Temmuz 1950 tarihli bir mektupta şu hazin satırlar var: "...O derece perişan olmuş, yorulmuş, hayattan korkmuş bir haldeyim ki eğer bir elin beni azimle kurtaracağını hissetmesem geçireceğim daha korkunç çaresiz günlerde cinnetin pençesine düşmekten artık korkuyorum. Müslüman olmasam intiharı düşünürdüm..."¹⁶

Zamanında hak ettiği yere kavuşamayan ve dostlarının da kendisi hakkında pek birşeyler yazmadığı Nahit Sırrı'nın edebiyatçı dostları arasında değişik tipiyle dikkatleri çektiğini belirten Yaşar Nabi onun hakkında şunları söyler: "Edebiyatçı dostlarım arasında eşine rastlanması güç, büsbütün değişik bir tipi vardı. Uzun boyu, kendisini pek üzen seyrelmiş saçları, gözlüğünü çıkarınca daha iyi beliren ufak çipil gözleriyle pek de yakışıklı sayılamayacak uzunca bir yüzü vardı."¹⁷ Devam eder Yaşar Nabi, "Nahit Sırrı da ondan (Nurullah Ataç) aşağı kalmazdı özgünlükte. Ataç'ın, karakterce tam tersi olmakla beraber Ataç ne kadar batılı idiyse tutumunda Nahit o kadar doğulu kalmıştı. uzun yıllar Paris'te yaşamış olmasına rağmen. Kendine özgü, osmanlıcası böl ve yapmacıklı konuşmasıyla tatlı tatlı dinletirdi en olmayacak kaprislerini. Över, övgüsüne fazla güvenilmez, söver, yergisine pek de öyle önem verilmezdi ama kendini aratır, sözlerini zevkle dinletir, taşıdığı dedikodu yükünün ağırlığı ile herkesi şaşırtırdı. Konuşması gibi canlı, ilginç mektupları. İster iltifatlar, ister hakaretler yağdırır olsun, o kadar canlı ki, karşımda gözlüklerini çıkarınca çipilleşen gözleri konuştu konuşacak adeta."¹⁸

Selim İleri'nin Yaşar Nabi'den faydalanarak belirttiği gibi, gerçekten, "Edebiyatçı arkadaşları Nahit Sırrı üzerine, dostluk, arkadaşlık üzerine yazmamışlar, ola ki yazmaktan kaçınmışlar, yazmayı gereksinmemişler.

Yaşar Nabi bazı mektuplarını yayımlarken kötü baskılı bir fotoğrafını da ekleyip, uzun boyundan, seyrelen saçlarından, seyrelen saçlarından, gözlüğünü çıkarınca

¹⁶ Samet Ağaoğlu, İlk Köşe, 1978, s.23, 26-27.

¹⁷ NAYIR, a.g.e., s.34.

¹⁸ NAYIR, a.g.e., s.9.

büsbütün küçülüp büsbütün çipilleşen gözlerinden söz açmıştır. Nahit Sırrı, saçlarının seyreliyor olmasına çok üzülürmüş; oysa pek de yakışıklı sayılamayacak uzunca bir yüzü varmış. Herkesi çekiştirmekten, yermekten hoşlanırmış.”¹⁹

Hatıralarını yazmaya fırsat bulamadan ölen Nahit Sırrı’nın arkasından sadece Varlık Dergisi ile Vatan Gazetesi’nde birer yazı çıkmış, diğer dergi ve gazetelere ise bu ölüm sadece bir haber olarak yansımıştır.

Nahit Sırrı’nın ölümü üzerine Vatan Gazetesi’nde yayınlanan imzasız bir yazıda şu satırlar yer alır: “Bütün hâlis İstanbul efendileri gibi siyasi ve içtimâî bütün çekişmelerden uzak, cefğini şahsî münazaalara da bulaştırmadan, bu koca yokuşun gazete idarehanelerini, kitapçılarını dolaştı, aktı, gitti ve son makamına ulaştı. İnce sesinin, terbiyeli ve teşrifatlı konuşmalarının akisleri daha bir zaman kulaklarımızda cınlayacak. Eski zaman kadınlarını onun gibi anlatan çok yazarımız kalmadı artık. Tamı rahmetine kabul etsin.”²⁰

¹⁹ Selim İleri, “Aynalı Dolaba ile El Revolver”. Argos, 28 Aralık 1990, s.35.

²⁰ Vatan Gazetesi, a.g.m., s.3

B-NAHİT SIRRİ'NİN EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE FAALİYETİ

Nahit Sırrı, kendine has uslûbu ile Cumhuriyetin ilk yıllarında yetişen yazarlar arasında belirli bir yere sahiptir. Özellikle eleştirileri ile dikkat çekmiş, kitap haline getirdiği roman, hikâye, tiyatro gezi, tarihî inceleme sahalarındaki eserlerinin yanı sıra Fransızcadan Türkçeye tercümeler yapmıştır. Çoğu eleştiri olmak üzere yüzlerce yazısı dergi ve gazete sayfalarında kalmış, kitaplarına girme şansı bulamamıştır. Bu yazılar onun asıl şöhretini temin eden tenkitçi yönünün vesikalarıdır. Yaşar Nabi'ye yazdığı bir mektubunda tenkitçiliği ile bir hayli övünür: "...Ve Türkiye'nin en büyük münekkidi de bendeniz olduğum için bu yazımı bu işe tahsis ettim."¹

Daha çok eleştiri yönü ile karşımıza çıkan Nahit Sırrı, matbuat âlemine girişini M.Behçet Yazar'ın sorularını cevaplarken açıklar: "Mektep tahsilim orta dereceyi geçmezse de zamanın münevver bir muhitinde doğup büyüdüm ve çocukluğumdan beri edebiyat ve tarihe dair eserler okumayı severdim. Harb-i Umumî'nin ikinci yılından 1923 senesine kadar zamanımın en fazla kısmı Avrupa'da geçti. Kendi kendime yazı yazmaya epey erken başladığım halde, matbuat hayatına 1928'de girdim ve ilk zamanlarda Cumhuriyet gazetesinde bir müddet çalışarak Babıâli caddesinin hayatını yaşadım."²

Görüldüğü gibi matbuat hayatına 1928 yılında Cumhuriyet Gazetesi ile girdiğini belirten Nahit Sırrı, bu yıldan sonra batıp çıkan pek çok gazete ve dergilere hikâyeler, romanlar, seyahat yazıları, denemeler ve çeviriler vermiştir. 1945 yılına kadar sürekli yazan Nahit Sırrı'yı bu yıldan sonra, neşredilmiş bir kaç makalesinin dışında, göremiyoruz. Nahit Sırrı'nın ölümü üzerine bir yazı yazan Y. Nabi Nayır, onun 1945'ten sonra edebiyatla olan bağlarını kopardığını belirtir: "Yeni edebiyatla, genç edebiyatçılarla bağlarını aşağı yukarı 15 yıldan beri birer birer çözüp attı."³

Edebî hayatında ilk olarak Fransızca büyük hikâye olan Zeynéb La Courtisane'yi 1927 yılında neşreden Nahit Sırrı daha sonra genellikle makaleleri ile karşımıza

¹ Yaşar Nabi Nayır, *Dost Mektupları*, Şubat 1972, s.37.

² M. Behçet Yazar, *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı*, İst. 1938, s.304.

³ Y. Nabi Nayır, "Nahit Sırrı İçin", *Varlık*, 20 Ocak 1960, s.3.

çıkmıştır. Yazarın tesbit edebildiğimiz ilk makalesi 1928 yılının mart ayında Hayat Mecmuası'nın 70. sayısında yer alan Batı edebiyatına dair bir makaledir.⁴

Görüldüğü gibi ilk yazısını "Batı edebiyatı" konusunda yazan yazar, Hayat'ta aynı konuda pek çok makale neşretmiştir. 1928 yılından 1945 yılına kadar sürekli yazan Nahit Sırrı'nın bu yıldan sonra özellikle tarihe dayalı yazılar neşrettiğini görüyoruz. 1950'li yıllarda Vatan, Dünya ve Hürriyet gazeteleri ile Tarih Dünyası ve Resimli Tarih gibi mecmualarda tarihî konularda makaleler neşretmiştir. Bu yıllarda ercüme eserler vermeye de devam eden Nahit Sırrı tercümelerinin yarısını 1945 yılından sonra vermiştir.

İlk makaleleri Hayat Mecmuası'nda (1928-1930) neşredilen, daha sonra genellikle Türk Yurdu (1930-1931) ; Varlık (1933-1936) ; Ülkü (1937-1941) ve Tanin Gazetesi'nde (1941-1945) yazan Nahit Sırrı'nın edebî edebî şahsiyetini oluşturan iki unsurdan söz edebiliriz: Müşâhede ve mütalaa... Bu iki esaslı özelliğin önemini anlayan ve hemen her eserinde bu özelliğini kullanan Nahit Sırrı, kendisiyle çağdaş olan yazarlardan " Sadri Ertem, Celâleddin Ekrem, Reşat Enis gibi yazarlar çöken dünyanın mümessilleri olan aristokrat-kibar bir çeşit seçkinler tabakasının (Tanzimat Paşaları, büyük memur aileleri çevresi) kritiğini ve hicvini yaparlarken (O) olup bitenleri yakından gözlemekle beraber, onlar kadar sert ve hırpalayıcı olmağa lüzum görmeden, zaman zaman müstehzi de olabilen, duygusuz bir anlatışla, bu konulara el atıyordu."⁵

Makalelerinin yanında diğer edebî türlerde de eserler veren Nahit Sırrı'nın hemen her edebî tür hakkında da o türlerin teknik özelliklerine ait makaleleri özellikle mecmualarda ve gazetelerde yer almıştır.

Nahit Sırrı, gerek anketlere verdiği cevaplarda ve gerekse kendi incelemelerinde sanat-edebiyat hakkındaki görüşlerini, hangi edebî ekole bağlı olduğunu; roman, büyük hikâye, küçük hikâye, seyahatnâme, tiyatro, tenkit ve tercüme konularındaki görüşlerini açıklamıştır. Dört romanı bulunan Nahit Sırrı, gerek dergilerde yayınlanan makalelerinde, gerekse 1933'te İstanbul'da basılan Roman ve Hikâye⁶ adlı eserinde

⁴ N. Sırrı, "Büyük Katerina'nın Hayatı Hakkında Bir Eser", Hayat, 1928, S.70, s.355-356.

⁵ Tahir Alangu, Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman (1919-1930, c.1) 1968, s. 240-241.

⁶ Bu eserdeki yazılar çeşitli tarihlerde Hayat Mecmuası'nda yayınlanmıştır.

roman, "büyük hikâye" ve "küçük hikâye" konularına değinmiş; bunların mahiyeti ve birbirlerinden ayrılan özellikleri üzerinde durmuştur. Nahit Sırrı roman ve hikâye türünde eser verenlerin şekil ve kurallara uyması gerektiğini savunur; bu şekil ve kurallara uymayanları ise "roman ve hikâye muharrirleri, kari kütlesi ile aralarında hiç kimse görmedikleri için, bir takım şekillerin ve kaidelerin mürakabesi altında kalmağa lüzum hissetmeden, hatta bu şekil kaidelerin mevcudiyetini hatıra getirmeksizin eserlerini vücuda getiriyorlar"⁷ diyerek eleştirir.

Nahit Sırrı'ya göre roman, hayattan alınan ve sınırları belli olmayan bütün bir hayattır. Onun için romana seçilen mevzuun önemli olması gerekir. Seçilen mevzuun da okuyuculara daha iyi aktarabilmek için romanın belli bir uzunluğunun olması gerekmektedir⁸

Kısaca romancı "evveleminde romancılık san'atının bütün inceliklerini bilecek, tekmil bir hayat safhasını canlı ve heyecanlı göstermek için ne lazımsa hepsini yapacak, bu dikkat ve gayreti de üç yüz, dört yüz, beş yüz sahife devam edecektir. Fazla şairâne tasvirlerle cesaret etmiyecek, kelime ve üslûp oyunları yapmayacak, şu kadar ki çala kalem ve gelişigüzel yazarak bir macera hikâyecisi derekesine düşmekten de her zaman çekinecektir."⁹

Roman ve hikâyeler hakkında yazdığı makalelere gelen eleştirileri¹⁰ cevaplandıran Nahit Sırrı, bu arada kendisine göre bir roman tasnifi yapar. Bu tasnifte roman ve hikâyenin birbirlerinden farklı olan yönlerini anlatan yazar nelerin roman nelerin de hikâye olduğunu maddeler hâlinde belirtir:¹¹

Hikâyeleri "büyük hikâye" ve "küçük hikâye" diye ikiye ayıran Nahit Sırrı hikâye türünün genellikle teknik özellikleriyle ilgilenmiştir. Ancak o hikâye konusunda pek çok yazı neşretmesine ve onlarca hikâye yazmasına rağmen bir iki hikâyesi dışında edebiyat çevrelerinde fazla beğeni kazanamamış bir yazarımızdır. Pek çok edebiyat tarihçisi eserlerinde Nahit Sırrı'ya yer vermemiş; Halit Ziya, Selami İzzet, Kenan Halet gibi yazarlar tarafından da hikâyeleri eleştirilmiştir.

⁷Nahit Sırrı, Roman ve Hikâye. İst. 1933, s.5.

⁸ bkz. Nahit Sırrı, a.g.e., s.7

⁹ Nahit Sırrı, a.g.e., s.12

¹⁰ İbrahim Necmi Bey. Hakimiyet-i Milliye. 12 Haziran 1928

¹¹ bkz. Nahit Sırrı, a.g.e., s.41-42

Nahit Sırrı'nın hikâyeciliği hakkında olumlu fikirleri olan nadir yazarlardan Tahir Alangu şunları söyler: "Eserlerine bir göz gezdirirsek onun herşeyde önce bir büyük hikâye yazarı olduğunu görürüz. En başarılı eserlerini de bu alanda vermiştir. (Tahir Alangu Eve Düşen Yıldırım'ı da büyük hikâye olarak kabul eder.) Onun yakın tarihimize ait bilgisinin derinliği ve anlatışının sağlamlığı yüzünden bu tür eserlerinin yapıları iyice güçlenmiştir. Onun yine aynı vadede yazan Abdülhak Şinasi Hisar'la bir çok birleşen tarafları olmakla beraber, Nahit Sırrı'nın çağımızın hiçliği ve geçmişin üstünlüğünü belirtmek amacı ile hareket etmediği anlatışından iyice bellidir. Tarihi eserlerdeki objektiflik bir bakıma edebî eserlerine de geçmiş, anlattıklarını ancak bugünkü düşkünlükleri içinde gösterip idealize etmek cihetine gitmemiştir. Eski ve solgun resimler üzerinde efendice, sakın ve heyecansız üslubu ile anlattıkları, belli belirsiz bir ironi ile hüznün arası bir tesir bırakmaktadır."¹²

Yaşar Nabi de Nahit Sırrı'nın hikâyelerinde eski zamanlara ait sahnelerin güçlü olduğunu, ancak onun insan ruhunun derinliklerine inemediğini belirtir: "Bilhassa eski devre ait manzara ve sahnelerin tasvirinde kudret gösterdiği gibi, hayattan alınmış bazı tiplerin hikâye içinde canlandırılışında muvaffak olduğu söylenebilir.

Nahit Sırrı, derinliklerine inmeden insan ruhunun tezahürlerini yakalıyarak, tesbit etmekten hoşlanır. Hikâyelerinde en hakim unsur vak'adır. Ve bu hikâyelerin bir fikri isbat veya bir tesir yapmaktan ziyade, dikkate değer bir vakayı anlatmak için yazılmış oldukları göze çarpar."¹³

Yazarın üslubu akıcı olmakla beraber zamanına göre dilinin biraz ağır ve terkipli olduğu da dikkatleri çekmektedir.

Nahit Sırrı'nın hikâyelerinden bir kısmı -kendi hikâye tasnifine uygun şekliyle- büyük hikâye (İki Kız Kardaş ve Bir Delikanlı, Colère de Sultan, Zeynêb La Courtisane, Osmanlı Diplomati Persenosi Beyle Madamı ve Kanlıcanın Bir Yalısında); diğerleri ise küçük hikâye olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Hemen her edebî türde eser veren Nahit Sırrı'nın "Seyahâtname vadisinde de bir hayli makalesi ve üç tane de kitaplaşmış eseri vardır. Bir makalesinde "Her seyahat kitabımı daima hazla okumuşumdur; artık şimdi, hayat yolunun hiç değilse yarısını

¹² ALANGU, a.g.e., s.242

¹³ Yaşar Nabi, Genç Neslin En Güzel Hikâyeleri, İst. 1938, s.163-164

kat'etdikten sonra, bu hazzı çok hüzün, merâret karışıyor"sözleriyle başlayan Nahit Sırrı makalesinin sonunda seyahat etme arzusunu şöyle dile getirir: "Bu hüzün merâretin sebebi şu ki, yirmi bir yaşında solgun Baltık Denizi'ni, yirmi üç yaşında Kafkasya'nın yüksek dağlarını seyretmiş, yirmi beş yaşında Venedik'le Roma'yı, yirmi altı yaşında da kendisine dünya şehirlerinin en cazibelisi denen Paris'i tanımışdım. İhtiyar olmadan önce de Amerika ile Avustralya'ya, siyah ve sarı insanların yaşadıkları uzak kıt'alara kadar dünyanın her tarafını ziyaret etmeyi hesap ediyordum. Bu hülyalarım tahakkuk etmedi."¹⁴

O, seyahatnâme türü hakkındaki görüşlerini önce Hayat Mecmuası'nda¹⁵ belirtmiş, daha sonra da bu makalelerini "Edebiyat ve San'at Bahisleri"(Ankara 1932, s.5-26) adlı eserinde yayınlamıştır.

N.Sırrı bu makalelerinde, önce Roland Dorgelès'in eserini tanıtır; daha sonra da "seyahat edebiyatı tabiri", Batı ve Türk Edebiyatlarındaki bu tarz eserler ile özellikleri hakkında bilgi verir.

Nahit Nahit Sırrı'nın en çok alâka duyduğu türlerden biri de tiyatrodur. O, bu türde yazdığı telif eserleri yanında bulunduğu yerlerde oynanan hemen her temsili izlemiş ve görüşlerini de yayınlamıştır. Zaten onun en çok yakındığı konuların başında edebiyatımızda bir tiyatro tenkidi alanının gelişmemiş olmasıdır. "Ve bu münasebetle düşündüm ki, bizim tiyatro müelliflerimiz ve sahne sanatkârlarımız için en büyük bahtsızlıklardan biri de Türkçenin büyük üstadlarından hiç birinin tiyatro tenkidi sahasında yazı yazmamış olmalarıdır. Üslupçularımız ve ediplerimiz tiyatroya pek nadiren gider ve intibalarını asla yazmazlar."¹⁶

Tiyatronun meselelerine en çok yer veren yazarlardan birisi olan Nahit Sırrı, Ankara'nın tiyatro sahnesi hakkında da pek çok makale neşreder.

Kendi yazdığı tiyatro eserleri de İŞT'nda -Para Uğrunda 1949, hariç- oynanmamış olan Nahit Sırrı bu konuda da dertlidir: "Ankara İŞT'nun bir turnesine uğrak oldu. Fakat sanıyorum ki, bu temsiller, istisnasız olarak terceme ce adapte eserlerdir. Çünkü İŞT kapılarını telif eserlere kapamış gibidir ve memleketin -en iyisi

¹⁴ Nahit Sırrı, "Bir Seyahatnâmeye Dair", Ülkü, Şubat 1941, s.564.

¹⁵ Nahit Sırrı, "Seyahatnâme Edebiyatı Hakkında Düşünceler I", Hayat, c.4, 17 Temmuz 1928, S.86;

"Seyahatnâme Edebiyatı Hakkında Düşünceler II", Hayat, c.4, 24 Temmuz 1928, S.87

¹⁶ Nahit Sırrı, "Colette'in Tiyatro Tenkitleri ve O Münasebetle", Ülkü, Eylül 1938, s.91

tabii Reşit Rıza ile arkadaşlarının heyeti- diğer bir kaç trupu ise yeni telif eserler yazdırıp müelliflere telif hakkı veremeyecek vaziyettedirler. Memleketin şimdiki halde hemen yegane muntazam sahnesi addedebileceğimiz İŞT niçin telif eser oynamıyor; ileri sürdüğü nokta-i nazar Türk muharrirlerinin eserlerine halkın rağbet etmediği ve bundan dolayı da tiyatronun ziyan ettiren eserleri oynamaya cesaret edemeyeceği keyfiyetidir. Halbuki, İŞT'nda terceme ve adapte eserlerde açık veriyor ve bu açık Belediye varidatıyla kapatılıyor... Hemen hiç bir Türk muharriri eserlerinin oynanmayacağını bile bile, çekmelerinde saklamak maksadıyla tiyatro eseri yazmaz, yazsa bile çekmelerinde mahbus kalacak tiyatro eserinin yenisi eskisine fâik olamaz. Diğer taraftan Şehir Tiyatrolarının kapılarında telif eser o derece bahtsızdır ki, bu eserlerin tedkikleriyle muvazzaf bulunan ve binaenaleyh hükümleri mûta, olmak iycab eden heyet veya zatın kabulüne rağmen de yerli müellif elinde eseriyle bu kapıdan girse de sahneye varamadığı çoktur. Yıllardan sonra ve şahsî bir iğbirarla değil sırf dava için bir delile ihtiyacından dolayı söylüyorum, rakkamını şu anda hatırlayamadığım bir eski temsil senesi başında Şehir Tiyatrosu iki eserimi oynayacağını iylan etmişti. Bu iki eserden birini Muharrir isimlisini, ümitsizlikten kitab halinde badırıp geçtim. Bir Canda İki Derd adlısını da bir yıl evvel bu sütunlarda bir büyük hikâye halinde neşrettim”¹⁷ İŞT hakkında bunları söyleyen Nahit Sırrı, sözlerini şöyle bitirir: “Bu münasebetle Ankara Devlet Tiyatrosu’nun kapılarını telif eserlere de açmasını ve bu hususta fedekâr olmasını temenni edeceğim.”¹⁸

İŞT’nun telif eserlere kapılarını kapatması ve Nahit Sırrı’nın oynanmayan eserleri konusunda Metin And da şunları söyler: “Seçtikleri oyunu oynatmak yetkisi Edebî Heyetler’e tanınmıştır. Ancak bazı oyunlar iş yapamaz diye, siyasî nedenlerle oynatılmamıştır. Çoğunlukla Edebî Heyet’in kabul ettiği, üstelik tiyatronun da oynamayı kabul edip kamuoyuna oyunun oynanacağı duyurulmuş nice oyun daha sonra oynanmaktan vazgeçilmiştir. Mesela İŞT’nun önce duyurduğu sonra vazgeçtiği oyunlar arasında Nahit Sırrı’nın İki Canda Bir Dert, Oyuncular ve Muharrir eserleri de vardır.”¹⁹

¹⁷ Nahit Sırrı, “İki Kız Kardeş ve Bir Delikanlı” Ülkü, Nisan- Temmuz 1939

¹⁸ Nahit Sırrı, “Memleketimizde Tiyatro Edebiyatının İnkişafı Bahsi Üzerinde”, Ülkü, Haziran 1940, s.377-378

¹⁹ Metin And, Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu (1923-1983), s.401

Nahit Sırrı'nın tiyatromuz hakkında yazdığı bu eleştirilerinin yanında tiyatro alanında inceleme ve araştırmalara dayanan yazıları da vardır. Bunlara örnek olarak "Temsil Sanatında Heyecanların Hüdudu" (Hayat, c.4, 1928, S.94, s.105); "Sahne Sanatkârlarımız Hakkında Notlar" (Türk Yurdu, c.5-25, 1930, s.37-42; 50-53. N. Sırrı bu yazı dizisinde aktör ve aktrislerimizi tanıtır: Ertuğrul Muhsin, Vasfi Rıza, Küçük Kemal, Küçük Behzat ile Eliza Binemecyan, Bedia Muvahhit Kınar, Neyyire Neyir, Şaziye, Şepher, Neclâ, Mina, Halide Saniye ve Suzan Hanımlar); "1908'den Beri Türk Edebiyatında Güzel Sanatlara Dair Eser ve Yazılar I, Tiyatro" (Ar, Haziran 1938, S.6, s.9-11; Nahit Sırrı bu makalesinde de tiyatro alanında yazılmış eser ve broşürleri zikre- derek bunlar hakkında kısa bilgiler verir.) ve "Abdülhak Hamid'in Tiyatro Eserleri" (Ülkü, Eylül- T.E. 1937, s.3-13; 119-128; Bu makale de Abdülhak Hamid'in tiyatro eserlerini inceleyen Nahit Sırrı bize ayrıca A.Hamid'in "Kanuni Süleyman" adlı bitmemiş bir eserinin daha olduğunu söyler.

Yukarıda belirttiğimiz türden makalelerini neşreden Nahit Sırrı kendisinin edebiyat anlayışını ve bağlı olduğu ekolü açıklayan düşüncelerini de, özellikle, kendisiyle yapılan anketlerde belirtmiştir. Mesela sanatın sanat için mi yoksa cemiyet için mi olduğu yolundaki bir soruya Nahit Sırrı, şöyle cevap verir: "Bir eserin gayesi ve tezi olmasının mutlaka eserin değerini azaltacağını ve hatta yok edeceğini, umumî bir kaide olarak kabul etmemeliyiz. Bir sanatkâr, her hangi bir gayeyi çok samimi bir şekilde benimseyerek, bu gaye uğrunda yürekten bir heyecanla eser verebilir. Hatta daha ileri giderek söyleyeyim ki; davasına asla inanmaksızın, hatta -matrut değilse- büyük altından güle güle asla inanmadığı bir davayı müdafaa ederek de başkalarını istediği yola götürebilecek kudrette eser halkedebilir. Nasıl sahne sanatkârlarından oynadığı rolün ancak tekniğine hakim olması isteniyorsa, yâni, meselâ kocasını öldüren kadun rolünde, aktristin haddizatında gayet soğukkanlı olması talep ediliyorsa, büyük fazilet telkinleri yapmak üzere eline kalem alan şair ve romancının da -tabii umumî bir halde olarak değil- fakat, iktidarı varsa, muvaffak bir eser vermesine pekâla imkân vardır. Çünkü edebiyat, fazilet ve samimiyet değil, kudret meselesidir. Hiç değilse alelekser! Ancak adamcağız, hem vasatın dununda olur, hem de -dediğiniz gibi-

içtimai, siyasî veya ahlâkî gayeler uğrunda -tabir-i diğerle- ısmarlama eser çıkarırsa, mahsûlün kötü zuhur etmesi zarûrîdir.”²⁰

Tahir Alangu’nun da belirttiği gibi Nahit Sırrı’nın eserlerinde Realizm’in özellikleri görülse de kendisi Realizm’e taraftar olmadığını açıklar: “Edebî mesleğim ve umumiyetle san’at telâkkim etiketi altında söylenebilecek hiçbir şey düşünmedim. Hakikaten heyecan duyarak yazdığım yazılar, hikâyelerimde bazı sahneleri anlatırken çehreleri, jestleri ve dekorları gözlerimin önüne gelen bir takım kitaplardan aldığım intibaları, edebî meslek ve san’at telâkkisi altında ve bir sual üzerine daha fazla şey söylemek arzusunu ve belki de kudretini bana vermemiştir.

Sade, şunu ilâve etmek isterim ki, realizm adlı mektebe girmek hevesinde olmamakla beraber görmediğim ve bilmediğim muhitleri hikâyelerimde canlandırmaktan çekinirim, fazla normal insanlarla meşgul olmaktan da hazzetmem.”²¹

Hatta bir makalesinde “...bizim hiç ayak atmadığımız yerlerden nasıl bir cesaret ve emniyetle bahseden ediblerimizi hatırlıyorum. Hatta, görmediğim yerlerden bahsetmemek hususundaki mutlak itinama rağmen Karadeniz sahilindeki bütün kasabalarımızı bildiğim halde ziyaret etmemiş olduğum Karadeniz Ereğlisi’ni bir eserimde (Kiskanmak) nedense dekor olarak aldığım için bir kerre daha viedan azabı duyuyorum”²² diyerek eserlerinde realist unsurlara önem verdiğini belirtir.

Mahir Ünlü ile Ömer Özcan da Nahit Sırrı’yı realizm ekolünün içerisinde kabul ederler: “Ömer Seyfeddin, Refik Halit, Reşat Nuri, Y. Kadri Karaosmanoğlu kuşağının kurucu ve hazırlayıcı çalışmalarından sonra başlayan gözlemci-gerçekçi akım, Fahri Cemaleddin, Memduh Şevket, Kenan Hulusi, Bekir Sıtkı Kunt, Reşat Enis, O. Cemal Kaygılı, N. Sırrı Örik ve Sadri Ertem’den geçerek Sabahaddin Ali’de gittikçe somutlaşır.”²³

Nahit Sırrı, orlaya konulan eserlerin bağlı olduğu edebî ekol; dili uslûbu gibi özellikleri üzerinde durmaya çalışmaz. O, eserlerin daha çok teknik özellikleriyle uğraşır. Mesela “Roman ve Hikâye” (İst. 1933) adlı eserinde “romanlarda plan ve tesadûf meselesi”, “romanın bitiriliş tarzları”, “büyük hikâye” ve “küçük hikâye” gibi

²⁰ Şinasi Özden, Varlık, 15 Haziran 1943, s. 462-463.

²¹ YAZAR, a.g.e., s.307.

²² Nahit Sırrı, “Bir Okuyucunun Notları”, Ülkü, K.E. 1937, s. 376.

²³ M. Ünlü- Ö. Özcan, 20 Yıllık Türk Edebiyatı (1923-1940, Cumhuriyet-Kuruluş Dönemi), s. 298.

konular üzerinde durarak bu konular hakkındaki görüşlerini açıklar. Şinasi Özden'in kendisiyle yaptığı mülâkatta onun edebî ekol, realite gibi sorulara cevap vermemekten kaçındığını görürüz: "Doğrusu bu sualinizi pek âlimane buldum. Belki uzun uzun düşünsem sualin altından kalkarım ama, şimdi akşamın altı buçuğu."²⁴

Roman ve hikâye mevzuu olarak, kaybettiğimiz eski eyaletlerimizin de işlenmesi gerektiğine inanan ve bir yazısında " Senede üç romanları gündelik gazetelerde kimler okudukları ve kaçta balığ bulundukları meçhul okuyuculara sunulan velûf romancılarımız için İstanbul'dan ayrılarak ve klişe halindeki Anadolu'dan da geçerek ecdadımızın at oynattıkları bütün diyarlarda dolaşmak zamanı acaba hiç gelmiyecek midir?"²⁵ diye üzülen Nahit Sırrı eserlerinde bu konulara değinmemiş, konusu İstanbul ve Anadolu'da geçen roman ve hikâyeler vermiştir.

Nahit Sırrı'nın Türk edebiyatında beğendiği simaların başında Abdülhak Hamit Tarhan gelir. Bir makalesinde, edebiyatımızda beğendiği şahsiyetleri şu şekilde sıralar: "Abdülhak Hamid'i Türk edebiyatının en büyük siması bulurum. Tarihçi Murat Bey'i bu devreye maletmek mümkünse onun ilk okuduğum Türkçe roman olan Turfanda mı Yoksa Turfa mı? isimli romanını da hâlâ çok sevdiğimi söylemek isterim. Edebiyatı Cedide'ye gelince: onun eskiden beri sevdiğim ve daima sevecek olduğum siması Halid Ziya'dır. Daha hiç kimse "Aşk-ı Memnu" dan kuvvetli hatta o kadar kuvvetli bir roman yazamadı. Mehmet Rauf'un da unutulmıyacak sahifeleri yok değildir. Nâsir olarak Cenap'la Nazif'i eskiden daha çok severdim. Fecriâti'den bir çok ismi şimdi kimse hatırlamıyor. Fakat onda bulunmuşlardan Haşim'i, hele Yakub'u anacağım gibi, Halide Edib'e hayranlığımı bilhassa söylemek isterim. Halide Edib'in romanlarındaki şiir ve ihtiras kimin eserinde var! Refik Halit'le Faliş Rıfkı'yı da her kalem anmakla mükelleftir. Genç Kalemler üzerinde durmağa lüzum görmüyorum. Son devreden bahse ise cesaret etmiyorum."²⁶

Nahit Sırrı, eserlerinde anlattığı dönem ve uslûbu dolayısıyla en çok Abdülhak Şinasi Hisar'la benzerlikler göstermektedir. Hatta birer yazılarının ismi bile neredeyse aynıdır. (Nahit Sırrı: Kanlıcanın Bir Yahsında; Abdülhak Şinasi Hisar: Kanlıca'daki Yalı) Ancak iki yazar arasında fark da vardır: "Ancak Nahit Sırrı, geçmişe bakarken,

²⁴ ÖZDEN, a.g.m., s. 464.

²⁵ Nahit Sırrı, "Bir Okuyucunun Notları", Ülkü, T.E. 1939, s. 180.

²⁶ YAZAR, a.g.e., s.306.

artık yitip giden bir zamanın insanlarını, özlemlerini, eşyalarını aımsarken Hüsar gibi nostaljik bir tavır yansıtmamaktadır. Cumhuriyet'le eski dönem insanları ve yaşantıları arasında bir biçemi arasına giren ayıllığa gerçekçi bir anlatımla dikkatleri çekmektedir daha çok.”²⁷

20. Yüzyıl Türk Edebiyatı isimli eserde O. Cemal Kaygılı anlatılırken, yazarın Nahit Sırrı'ya olan benzerliği üzerinde de durulur: “Osman Cemal Kaygılı;

1. Eski İstanbul'un kenar semtlerinde geçen acıklı ve gülünç yaşayışı yansıtması;

2. Hüseyin Rahmi ve Ahmet Rasim anlatımını sürdürmesi;

3. Gülmeceye yer vermesi

açılarından biri yada bir kaçıyla E. Ekrem Talu, F. Celaleddin ve Nahit Sırrı Örik'le benzer yönleri bulunmaktadır. Bunlardan ayrılan niteliği folklordan yararlanması, yalın, açık ve içtenlikli bir anlatıma sahip olmasıdır.”²⁸

Roman ve hikâye türündeki eserlerinde genellikle tarafsız kalmaya çalışan Nahit Sırrı, bazan makakâlelerinde olduğu gibi kendince yanlış veya eksik gördüğü özellikleri de belirtmekten kaçınmaz.. Mesela Sultan Hamit Düşerken isimli romanında yazar Şefik'in şahsında İttihatçılarla alay ediyor gibidir. Yine Anadolu'da -Yol Notları- adlı gezi eserinde Kayseri'de gördüğü bir Atatürk heykelini anlatırken “ Meydanın fazla genişliği ve uzunluğu ile de ezilen bu heykelin bir Türk sanatkarı tarafından yapılmış olmasından dolayı, acaba onu mutlak beğenmek mecburiyetinde miyiz? Eğer bu mecburiyet yoksa söyleyelim ki, yapan sanatkarın mutlak suretle aynı olan bir eşini de bir başka şehrimize sattığı söylenen bu heykel, Türk tarihinin en kara günlerini eşsiz bir şan ve zafer destanı ile kapayıp unutturan adama hiç de layık değildir.”²⁹ diyerek bu konudaki kendi görüşlerini aktarır.

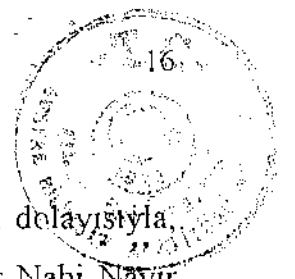
Nahit Sırrı seyahatnâme türündeki eserleri ile de Reşat Nuri ile benzerlikler göstermektedir. Ancak Nahit Sırrı, gördüğü gibi yazması ve kendi düşüncelerine fazla yer vermemesi özelliğinden dolayı Reşat Nuri'den ayrılır. “Gültekin'in kişisel izlenimler ve düşüncelere fazla yer veren metnine karşı Örik tam bir kamera gözlemciliği yapmaktadır.”³⁰

²⁷ Ahmet Oktay, Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı 1923- 1950, Ankara 1993, s.1153..

²⁸ Mahir Ünlü-Ömer Özcan, a.g.e., s.64.

²⁹ Nahit Sırrı, Anadolu'da -Yol Notları-, İst. 1939, s. 88.

³⁰ OKTAY, a.g.e., s.1156-1157

Kendisine has uslûbu olduğunu belirttiğimiz Nahit Sırrı, bu özelliği dolayısıyla, döneminin yazarları tarafından sık sık eleştirilere mâruz kalmıştır. Yaşar Nabi Nayır adı geçen makalesinde, Nahit Sırrı'nın yeni edebiyatla bağlarını koparmasının sebebini onun dili ve uslûbunda görür: "O, eski dili ve eski düşünme tarzı ile gençler arasında yadigarınamaması inkâsızdı. Çalışmalarına verdiği yönle kendisi ayırmıştı yolunu bizden. Onu yeni edebiyattan, dolayısıyla, kısaca edebiyattan çekip ayıran geçmiş sevgisi, eskiye bağlılığı oldu."³¹

Bir başka yazısında Yaşar Nabi, Nahit Sırrı'nın dil ve uslûbunun özelliklerini anlatır: "Ömrünün bir kısmı Fransa'da geçtiği ve Türkçe bilgisi kitabî olduğu için koyu bir Osmanlıcayla yazıp konuşmaktan çok haz ederdi. Sonraları bu tutumunu vazgeçemediği bir huy haline getirerek bile bile çağına aykırı düşen bir dille yazmayı sürdürdü. Yergide, gördüklerini, sevdiklerini hele sevmediklerini çekiştirmeye bayılırdı."³²

Nahit Sırrı'nın dil ve üslûp yönünden "eskiye bağlı" olmasını yetiştirdiği çevre ve Batı ile ilgilenmesine bağlayan Halit Ziya onun için şunları söyler: "Nahit Sırrı'nın hayat ile temasa başladığı zamandan itibaren mes'ut bir mazhariyeti var: Ta o senelerden beri garbın fikir, lisân ve san'at eserleri ile ülfet ve ünsiyet içindedir; öyle bir muhitin çocuğudur ki orada müsahebe daima yüksek bir sahada deveran etmiştir ve öyle bir sınıfa mensubtur ki orada Türkçe en güzel şekillerile söylenir, konuşulur. Bu müsaid şeraitle, hayatın ve devrin muhtelif sahaları arasına erkenden karışmış olmak, garbın medeniyet diyarında uzun uzun dolaşmak imtiyazları da ilâve edilirse onun san'at hayatı için nasıl mutavîf cihazlarla kuvvet bulan bir fıtrat sahibi olduğuna şaşılmaz.

Her san'at müntesibi bir tehlikeye ma'ruz kalmıştır; ihmal ve isticalden doğan bu tehlike (...) muharririn Ene Düşen Yıldırım hikâyesinin vak'asında karşımıza çıkıyor."³³

³¹ NAYIR, a.g.m., s.3.

³² NAYIR, Dost Mektupları, Şubat 1972, s. 34.

³³ Halit Ziya Uşaklıgil, San'atı Dair 1 (1938), s. 127-128.

Edebiyat tarihi eserlerinde kendisine yer verilmeyen; Türk edebiyatına sayısız eser kazandıran; eserlerinin hemen hepsinde geçmişi ve o yıllardaki yalıtılmış kültürü unutturmamaya çalışmış olan Nahit Sırrı, ne yazık ki, layık olduğu yere gelememiştir.

Hatta Abdülhak Şinasi “ecnebi dilli Türk kalemlerinin” faaliyetlerini incelemek ve tahlil etmek üzere yazdığı bir makalesinde dahi Nahit Sırrı’dan bahsetmemiştir. “Benim yazı hayatımın başında bu yazının haritası için garip bir tesadüf olarak René Schikélé’nin Retour’unu neşreden mühim bir edebiyat mecmuasında, Les Oeuvres Libres’de intişar etmiş olan uzun bir hikâyemi de anmak hakşinaslığına lüzum görmemişti.”³⁴

³⁴ Nahit Sırrı, “Bic Okuyucunun Notları”, Ülkü, Mart 1940, s.83.

C-ESERLERİ

I- ROMANLARI

1. Eve Düşen Yıldırım, İst., 1934 (Yazarın 1929 yılında yayınlamış olduğu Kırmızı ve Siyah isimli hikâyesinin küçük değişikliklere uğramış şeklidir. 1931 yılında da Milliyet Gazetesi'nde tefrika edilmiştir.)
2. Kiskanmak, İst., 1946 (1937 yılında Tan Gazetesi'nde tefrika edilmiştir.)
3. Sultan Hamit Düşerken, İst., 1957.
4. Tersine Giden Yol, İst. 1995. (Yazarın bu romanı 1948 yılında Tasvir-i Efkar Gazetesi'nde tefrika edilmiş, ölümünden sonra ise Arma Yayınları tarafından kitaplaştırılmıştır.)

II- HİKÂYELERİ

A) Kitap Halinde Basılanlar

1. Zeyneb La Courtisane, Paris 1927 (Fransızca)
2. Kırmızı ve Siyah, İst. 1929. (Büyük Hikâye, daha sonra Eve Düşen Yıldırım adıyla yeniden yayımlanmıştır.)
3. Sanatkârlar, İst. 1932. ("Şair Necmi Efendi'nin Bahar Kasidesi", "En Güzel Eseri" ve "Bir Sanatkâr" adlı üç hikâyeden oluşmaktadır.)
4. Colère de Sultan, İst. 1933. (Fransızca)
5. Eski Resimler, İst. 1933. ("Kanlıcanın Bir Yalısında" ve "Eri Cenge Gitti Cenkten Döndü" adlı iki hikâyeden oluşmaktadır.)

B) Gazete Ve Dergilerde Kalmış Hikâyeleri

1. Peri Kızıyla İhtiyar Kadının Masalı, T.Y., 1930, s.33-42.
2. Bir Para Hikâyesi, T.Y., 1930, s.31-35.
3. Bir Dağ ve Deniz Hikâyesi, T.Y., Haziran 1930, s. 43-51
4. Sadettin Bey'in Damadı, Varlık, 1-15 Temmuz 1936, S. 72, s. 5, 7-8.
5. Bir Sanatkâr, Yeni Türk Mec., T.E. 1936, S.46, s.566-575.

6.Amerikalı Büyük Mimarla Şarklı Prenses Olan Karısı, Ülkü Mec. Temmuz 1937, s.359-369.

7.Nişantaşın Bir Konağında, Ülkü Mec. T.S. 1937, s.235-247.

8.Bir Romancı Profili, Ülkü Mec., K.S. 1937, s.357-372.

9.Bebekleriyle Oynamayınca, Yaşar Nabi'nin Genç Neslin En Güzel Hikâyeleri isimli kitabında yayınlanmıştır.1938)

10.İki Kız Kardeş ve Bir Delikanlı, Ülkü Mec. Nisan 1939, s.132-138; Mayıs 1939, s.225-234; Haziran 1939, s.338-345. ; Temmuz 1939, s. 411-418.

11.Dedemin İki Evlenişi, Ülkü Mec., Mayıs 1941, s. 247-250.

12.Osmanlı Diplomatı Persenosi Beyle Madamı, Sanat ve Edebiyat Gazetesi, 6 Eylül 1947.

III- TİYATRO ESERLERİ

A) Kitap Halinde Basılanlar

1. Sönmeyen Ateş, Ankara 1933. (3 Perde)

2. Muharrir, Ankara 1934. (1 Perde)

B) Dergilerde Kalmış Eseri

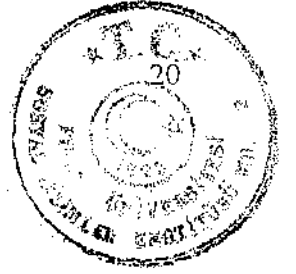
3. Oyuncular, Ülkü Mec. Nisan 1938, s.162-174; Mayıs 1938, s.240-253; Haziran 1938, s. 323-337.

IV- GEZİ NOTLARI

1. Anadolu'da -Yol Notları -, İst. 1939.

2. Bir Edirne Seyahatnâmesi, Ankara 1941.

3. Kayseri-Kırşehir-Kastamonu, İst. 1955.

V- İNCELEME ESERLERİ

1. Edebiyat ve San'at Bahisleri, Ankara 1932.
2. Roman ve Hikâye, İst. 1933.
3. Tarihî Çehreler Etrafında, Ankara 1933.
4. Hayat ile Kitaplar, İst. 1946.
5. Abdülhamid'in Haremi, İst. 1989.

VI- ANI TÜRÜNDEKİ ESERİ

1. Eski Zaman Kadınları Arasında, İst. 1959.

VII-TERCÜME ESERLERİ

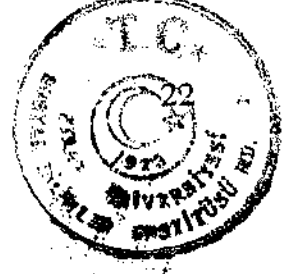
1. Sylvestre Bonnard'ın Cürmü (Anatole France'den), İst. 1939.
2. Gece Yarısı Güneşi (Pierre Benoit'ten), İst. 1939.
3. Dirlik Düzenlik (George Courteline'den), İst. 1940.
4. Kanlı Meydanlar (Blasso İbanez'den), İst. 1940.
5. İsveç Kralı XII. Şarl Tarihi (Voltaire'den), İst. 1940.
6. Aziyade (Pierre Loti'den), İst. 1940.
7. Vadideki Zambak (H.D. Balzac'tan), İst. 1941.
8. Goriot Baba (H.D. Balzac'tan), Ankara 1943.
9. Bir Kır Safası (Thomas Raucot'tan), Ankara 1944.
10. Bilinmeyen Şaheser (H.D. Balzac'tan), Ankara 1945.
11. Kandid (Voltaire'den), Ankara, 1.cilt 1945; 2.cilt 1945; 3.cilt 1946.
12. Bezgin Kadınlar (Pierre Loti'den), İst. 1947.
13. İstanbul'a Ait Günlük Hatıralar (Anatoline Galland'dan), Ankara 1949.
14. Avrupa ve Fransız İhtilali (Albert Sorel'den), İst.,1.cilt 1949; 2.cilt 1949; 3.cilt 1950; 4.cilt 1951; 5.cilt 1952; 6.cilt 1952; 7.cilt 1953;
15. Kanındaki Şeytan (Jack Crécy'den), İst. 1954.

VIII-MAKALELERİ

Nahit Sırrı'nın muhtelif dergi ve gazetelerde, tespit edebildiğimiz kadarıyla, 432 makalesi vardır. Bu makalelerin tasnif edilmiş listesi çalışmalarımızın sonunda verilmiştir.¹

¹ bkz. sayfa 118-136 arası

ROMANLARI

Nahit Sırrı'nın hayatta iken yayınlanmış üç romanı bulunmakla birlikte 1948 yılında Tasvir-i Efkâr Gazetesi'nde tefrika edilmiş bir romanı da 1995 yılı içerisinde Arba Yayınları arasında çıkmıştır. Yazarın yayınlanan bu dört romanı üzerinde de ayrı ayrı durulacaktır. Aynı zamanda onun tenkitçi yönü münasebetiyle roman hakkında yazılan pek çok yazısı da vardır. Bu yazılar tezimizin "Nahit Sırrı'nın Edebî Kişiliği ve Faaliyeti" kısmında değerlendirilmiştir. Yazar, roman hakkındaki düşüncelerini "Roman ve Hikâye" İstanbul 1933 adlı eserinde bir araya getirmiştir.

A- EVE DÜŞEN YILDIRIM

1- ROMANIN KÜNYESİ

Nahit Sırrı'nın ilk romanı olan Eve Düşen Yıldırım¹, Teşrin-i evvel 1931 tarihinde Ankara'da yazılmış ve aynı tarih ile Kânun-ı sâni 1931 tarihleri arasında Milliyet Gazetesi'de tefrika edilmiştir.

1934 yılında İstanbul Burhaneddin Matbaası'nda basımı yapılan eser Varlık yayınlarının 5. sırasında çıkmıştır. İkinci bir baskısı yapılmayan eser 20 bölüm ve 104 sayfadan oluşmaktadır.

Eve Düşen Yıldırım, yayınlanınca edebiyat çevreleri tarafından fazla beğenilmeyerek eleştirilmiştir. Halit Ziya Uşaklıgil "San'ata Dair" adlı eserinin birinci cildinde romanı "pek iyi idare edilmesine imkân olan, hatta daha geniş bir sahada ince tahlillere, vuku'atın ve onlarda inkişaf edecek hissiyatın neticeye doğru akmasını ihzar eyleyen safahatı tasvire pek müsaid bulunan bir mevzu'u muharrir hemen çırpıştırırmek suretile idare etmiş ve herhangi matbu'at sütunlarında garb

¹ Yazarın 1929 yılında yayınlamış olduğu Kırmızı ve Siyah isimli büyük hikâyesinin küçük değişikliklere uğramış şeklidir.

lisanlarından naklölunarak iki fincan kahve arasında uydurulmuş makaleler nev'inden bir eser yaratmıştır,"² diye belirtir.

Varlık'ta da Selami İzzet eserin "Bağ Bozumu" adlı bir garp kitabından adapte edildiğini³ anlatmasına rağmen Nahit Sırrı, bu makaleye cevap vererek vak'anın ve şahıslarının gerçek olduğunu Ahmet Muhip'in yazısını da örnek göstererek açıklamıştır.⁴ Ayrıca eser hakkında Ülkü' nün Teşrin-i evvel 1934 tarihli sayısında, K.N. imzasıyla bir tanıtım yazısı çıkmıştır.

2- ROMANIN KRONOLOJİK YAPISI

Roman, Ahmet Şükrü Efendi'nin bir akşamüstü, evine üzgün bir halde gelmesi ve ev halkının onu karşılamasıyla başlar. Romanın daha ilk sayfalarından itibaren Ahmet Şükrü Efendi'yi ve ailesini tanımaya başlarız. Buna göre Ahmet Şükrü Efendi, Ankara'nın Cebeci taraflarında iki oğlu, gelini ve evin hizmetçisi ile birlikte sâde ama mutlu bir hayat geçirmektedir. Ailenin büyük oğlu Namık evlidir ve babasıyla aynı yerde -İmâlât-ı Harbiye fabrikalarının birinde- çalışmaktadır. Evin küçüğü Sait ise henüz liseye devam etmekte olan genç bir delikanlıdır. Namık'ın karısı olan Şayeste Hanım, fazla güzel olmamakla birlikte, Namık ile evde bir kadın bulunsun amacıyla evlendirilmiş bir kadındır.

Ailede babaya karşı aşırı bir sevgi, saygı ve çekingenlik vardır. On beşinci bölümden itibaren romana giren, evin hizmetçisi, Emine Kadın da "eve düşen yıldırım" olan Muazzez'den sonra vak'anın akışını değiştiren kişidir.

Aile bireyleri bu şekilde kısaca tanıtıldıktan sonra Ahmet Şükrü Efendi'nin, İstanbul'daki kardeşinden mektup aldığı belirtilir. Kardeşiyle araları açık olan Ahmet Şükrü Efendi mektuptan, kardeşinin ölüm döşeginde olduğunu öğrenir ve onu ölmeden önce görebilmek için İstanbul'a gitmeye karar verir. İşte Ahmet Şükrü Efendi'nin üzgün olmasının sebebi budur. Biz bu mektup vesilesiyle Ahmet Şükrü Efendi'nin kardeşi olan Hüsnü Bey'i de kısaca tanımış oluruz. Ahmet Şükrü Efendi'nin, serseri ve

² Halit Ziya Uşaklıgil, "San'ata Sadakat", San'ata Dair I, 1938, s.129.

³ Selami İzzet, "Eve Düşen Yıldırım Münasebetiyle", Varlık, 15 Eylül 1934, S.29, s.89.

⁴ Nahit Sırrı, "Roman ve Hikâyenin Menbaları", Varlık, c.2, 15 T.E. 1934, S. 31, s.103.

serbest bir hayat geçirdiği için, kardeşi Hüsnü Bey ile araları açıktır; hatta uzun bir süredir ilişkilerini koparmışlardır.

İstanbul'da kardeşini sağ olarak bulamayan Ahmet Şükrü Efendi, onun yetmiş kızı Muazzez'i "kardeş yadigârı" (s. 21) diye alarak Ankara'ya, kendi evine, getirir.

Muazzez'in gelişi ile evin düzeni değişmeye başlar. Pürüzsüz ve sâde geçen aile hayatında çatışma ve kavgalar ortaya çıkar: Muazzez çok güzel bir kızdır. Bu güzellik, önce, evin gelini Şayeste Hanım'ın gözünden kaçmaz. O, kocasının kızı görüp âşık olacağından korkar böylece de kocasının ve Muazzez'in hareketlerini kuşkuyla takip eder. Ayrıca evin tek hâkim olan kadınlığını bu yeni gelen "şımarık ve nazlı küçük hanım" (s.23) 'a kaptıracağı için de üzülmemektedir.

Şayeste Hanım'ın kocası Namık, yeni gelen kıza önceleri ağabey şefkâtiyle yaklaşır. Kardeşi Sait'in Muazzez ile gezmeye çıktıklarını öğrendikten sonra ise kıza olan duyguları değişmeye başlar. Nihayet karısı ile Muazzez için tartışırken kızı sevdiğini anlar ve Muazzez'in bütün taliplerine bir kusur bularak evlenmesine mâni olmaya çalışır. Bu Konuda, karşısında söz bile söyleyemediği babasıyla dahi tartışır.

Evin küçük oğlu Sait de Muazzez'e karşı sevgi hisleriyle doludur. Bir gün, her zaman yaptıkları gibi, mesire yerlerinde gezerlerken biri birilerini sevdiklerini itiraf ederler. Bu konuşma neticesinde Muazzez ile evlenmeye karar veren Sait bu sıralarda bütün hızıyla lise imtihanlarını vermeye çalışmaktadır. Öncelikle bir ihracat şirketinde kendisine bir iş bulur ve daha sonra da babasına Muazzez'le evlenmek istediğini bildirir.

Sait'i evlenme konusunda en çok destekleyen kişi Şayeste Hanım'dır. Çünkü o, Sait ile Muazzez'in evlenmeleri sayesinde kocasını Muazzez'e kaptırmayacak; kocasıyla beraber başka bir eve taşınarak "Ahmet Şükrü Efendi'nin tahkümünden de işte nihayet"(s.80) kurtulacaktır. Ayrıca bu evlilik ile birlikte "Kocasının bedbahtlığını her gün görürse, sızısı bir türlü yüzünden geçmeyen tokadın intikamını pek güzel almış olacaktır." (s.52)

Ahmet Şükrü Efendi, evdeki huzursuzluğun biteceği umuduyla Sait'in Muazzez ile evlenmesine izin verir. Bu haberi büyük bir mutlulukla karşılayan Şayeste Hanım, akşam kocasına "bu müjdeli haberi"(s.75) bildirir. Namık bu habere oldukça üzülür;

karısıyla beraber kimseye haber vermeden eşyalarını toplayarak bir evden giderler. Bir müddet sonra da bir ev kiralayıp yerleşirler.

Aradan iki ay geçmiştir. On sekizinci bölümde, asıl göreviyle karşımıza çıkan, evin hizmetçisi Emine Kadın, biraz dedikodu ve biraz da bahşiş almak için Namık'ın yanına gelir ve onunla konuşur. Baba evinden gizlice ayrıldıktan sonra da Muazzez'i aklından çıkaramayan Namık Emine'den kendisini son defa Muazzez ile buluşturmasını ister. Çünkü o tayinini istemiş, Ankara dan kaçacaktır. Fakat geveze kadın, Namık ile olan görüşmesini ve Namık'ın kendisinden istediği buluşmayı Sait'e aktarır. Sait bunun üzerine bir plan hazırlar; bu plana göre ağabeyinin geleceği gün işe gitmeyecek, evde gizlenecektir.

Ertesi gün Namık, Cebeci'deki eve gelir ve Muazzez'in yatak odasına çıkar. Muazzez kendisini nazlı bir edâ ile karşılar; Namık'ı reddetmediğini hissettirir. İkisi arasında geçen heyecanlı konuşmalar esnasında Sait ortaya çıkarak ağabeyi ile tartışır ve onu öldürür. Muazzez ise "bilinmeyen bir yere doğru kaçır"(s. 100)

Üç yıl sonra; bir oğlu mezarda, diğeri hapishanede olan Ahmet Şükrü Efendi Cebeci'deki evini satmış, yeni ve küçük bir eve taşınmıştır. Yeni evde gelini Şayeste ile beraber "elem ve ihtiyarlığın yükü altında"(s.102) hayatlarına devam etmektedir. Ahmet Şükrü Efendi'nin duyduklarına göre Muazzez ise evden kaçınca daha önceden kendisini isteyenlerden birinin evine gitmiş, daha sonra da "daha zenginlere, daha nüfuzlulara" (s.104) metres olmuştur. Yani Muazzez babası gibi bir hayat tarzını kendisine seçmiştir.

3- ROMANIN İNCELENMESİ

a) Vak'a

Eve Düşen Yıldırım romanı tamamıyla Muazzez çevresinde gelişen metin halkalarından teşekkül etmiştir. Kendi hâlinde sâde ve mesut bir yaşantısı olan Ahmet Şükrü Efendi ve ailesi Muazzez'in evlerine gelişiyile birlikte dağılır, yok olur. Ahmet

Şükrü Efendi ise romanın sonunda sadece gelini Şayeste ile küçük bir evde yaşamak zorunda kalır.

Aslında roman Muazzez'i kurmuştur diyebiliriz. Çünkü vak'anın gelişmesi için Muazzez gibi birisine ihtiyaç duyulmuştur. Yazarın çizdiği mutlu tabloyu bozmak ve iki kardeşi birbirine düşürmek için Muazzez ile birlikte eve bir yıldırım düşmüştür.

Muazzez herkesin önüne güzelliği sayesinde geçer ve ilgi odağı olur. Ancak aile fertlerinin gözünde Muazzez değişik fikirler uyandırır. İki kardeşin gözünde güzel bir sevgili olan Muazzez, aile reisinin gözünde kız evlat özlemini giderici bir çocuk; evin gelini Şayeste için de bir rakip durumundadır. Ancak Muazzez davranışlarını kendisine göre ayarlamaz. Romanın diğer kahramanları Muazzez'e gider, onunla ilgilenirler.

b) Zaman

Eve Düşen Yıldırım romanının vak'a zamanını tarih içerisinde kesin olarak tespit etmek mümkün değildir. Zaman hususunun belirtilmediği roman 1931 yılının Teşrinievvelinde Milliyet Gazetesi'nde tefrika edilmeye başlanmıştır. Bu sebeple romanın vak'a zamanının Cumhuriyetin ilk yıllarının Ankara'sında geçtiğini söyleyebiliriz.

Romanın ilk satırlarıyla son satırları arasında üç buçuk-dört yıllık, ileriye doğru akan bir zaman dilimi vardır. Çünkü Sait liseyi bitirir; - Muazzez evlerine geldiği zaman son sınıftadır- Namık, baba evinden ayrıldıktan iki ay sonra Muazzez ile görüşmek için tekrar geri gelir; İki oğlunu kaybeden Ahmet Şükrü Efendi İsmet Paşa Mahallesi'nde küçük bir ev aldığı zaman ise aradan üç yıl geçmiştir.(s. 101)

Bir çok roman ve hikâyede olduğu gibi Eve Düşen Yıldırım romanında da zaman hep ileriye doğru değildir. Romanın 36-37. sayfaları arasında geriye dönüş söz konusudur. Bu sayfalarda yazar "Namık'ın altı sene evvelindeki izdivacında aşk hiç bir rol oynamamıştı" (s.36) diyerek geriye dönüş yaparak Namık'ın Şayeste ile evlenişinden ve Şayeste'nin aile durumundan kısaca bahseder.

c) Mekân

Eve Düşen Yıldırım romanında geniş mekân olarak Ankara kullanılmıştır. Bu geniş mekân içerisinde fazla anlatılmayan mekân olarak da Ahmet Şükrü Efendi'nin Cebeci'deki evi karşımıza çıkmaktadır. Bu ev "Cebeci sırtlarında, Ankara'da uzun müddet kalarak iyi bir hâtıra bırakmış saltanat varislerinden biri -kim olduğu belli değil- tarafından yaptırılmış büyük eski köşk de dahil bulunduğu halde hemen bütün evlerin gerisinde, mavi boyalı bir ev" dir.(s.23) Hayli geniş bir bahçesi olan bu evin manzarası da güzeldir: "Çankaya'nın yeşillikler ortasındaki köşkleri, onun aşağısında Yeni şehrin kargir binaları görünüyordu." (s.23-24)

Kapalı mekânlar üzerinde durmayan Nahit Sırrı, romanında evin içini ve detaylı olarak fizikî özelliklerini okuyucuya vermemiş; mekân ile insan arasında ilişki kurmaya çalışmamıştır. Çünkü onun bu romandaki asıl amacı yakaladığı bir vak'ayı anlatmaktır.

Romanda detaylı olarak anlatıldığını söyleyebileceğimiz ikinci yer de Sait'in kısa bir süre ilişki içerisinde olduğu Hayriye'nin çalıştığı bardır: "Memurün kooperatiflerinin bulunduğu noktadan az ileride ve sokak içerisinde ufacık bir yerdi. Sınıf sınıf ve çeşit çeşit halkla hınca hınç dolmuş bir yer" (s.43-44)

Bu iki mekânın dışında Ankara'daki İsmet Paşa Mahallesi (s.101); İncesu Yolu (s.48); Taş han Meydanı, Cebeci ve Ankara İstasyonları (s.24); Esatlar (s.40); ve Bent deresi (s.46); İstanbul'da ise Haydarpaşa Garı ve Şişli (s.20); Eminönü (s.19) ve Bakırköy (s.23) romanda sadece isimleriyle yer alırlar.

Görüldüğü gibi yazar romanında mekân üzerinde fazla durmamış, ancak mekânları anlatış şekliyle onların gerçekte var olduklarını göstermeye çalışmıştır. Vak'anın ve mekânların gerçekliğine delil olarak Nahit Sırrı bir makalesinde, Ahmet Muhip Bey'in Hakimiyet-i Milliye'nin 26 Temmuz 1934 tarihli sayısında bu romandan bahsederken "vak'a benim oturduğum semtte geçer hatta roman kahramanları uzaktan yakından tanıdığım kimselerdir" dediğini belirtir.⁵

⁵.Bkz. Nahit Sırrı, a.g.m., s.102-104.

Eve Düşen Yıldırım romanında gerçekte var olan mekânlar ve kişiler kullanan yazarın, buna bağlı olarak, üslûpunun da gerçekçi olduğunu görüyoruz.

d) Şahıslar

Roman vak'asının oluşturulmasında şahısların önemi büyüktür. Ancak biz, romandaki şahısları yeterince tanıyamamaktayız. Olaylar sekiz şahsın etrafında gelişmesine rağmen ana karakter konumunda Muazzez bulunmaktadır.

Ayrıca romandaki şahısların hepsi fazla değişikliğe uğramayan düz tipler olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Kahramanlarının fizikî özelliği üzerinde fazla durmayan Nahit Sırrı onları daha çok ruhî özellikleriyle -birbirlerine karşı olan düşünceleriyle- vermeye çalışmıştır. Mesela romanın ana karakteri olan Muazzez'in sadece "misli ender güzellikte"(s.13) bir kız olduğunu belirten yazar onun gözlerini ise on birinci bölümde anlatır: "Yeşil ve çekik gözlerinden hafif bir esef bulutu geçti."(s.63)

Fizikî olarak bize en çok tanıtılan roman kahramanı evin küçük oğlu Sait'tir. Ancak onun özelliklerini de altıncı sayfada bulur ve bir daha Sait'in fizikî özelliklerini anlatan satırlara rastlayamayız. Buna göre Sait "Uzun boylu, gür siyah saçlı ve kestane rengi gözlü; yirmi-yirmibir yaşlarında bir genç"tir.

Evde her gün akşama kadar bulunan ve Şayeste'ye ev işlerinde yardım eden Emine Kadın ise otuzuncu sayfada adıyla karşımıza çıkar ve daha sonra ancak on yedinci bölümde görünerek iki kardeşin birbirine saldırmalarına, dedikoduculuğu ile, sebep olur. Aradaki kısımlarda Emine Kadın bize anlatılmaz. Roman kahramanları hakkında genelde tarafsız davranmaya gayret eden yazar Emine'ye karşı aynı hoşgörüyü gösteremez ve araya girerek onu ve onun gibileri eleştirir: "Emine o kadınlardandı ki, mütemadi bir dedikodu havası içinde yaşamakla sermest olurlar. İçinde yaşamak istedikleri dedikodu havası ne kadar ağır ve mülevves olursa sevinçleri, bahtiyarlıkları o derece artar ve birinin ayıbını keşfedip öğrenirlerse, şahsî bir saadete erişmiş kadar memnun olurlar."(s68)

Roman kahramanlarının bir özelliği de bazı durumlar karşısında acze düşmeleridir. Aile reisi Ahmet Şükrü Efendi aile reisliği gururu karşısında; evli-iki oğlu güzel bir kız olan Muazzez ile kadına karşı aciz olmuşlar; Emine ise özellikleri dolayısıyla acze düşmüş ve vak'anın gelişmesine yardımcı olmuşlardır.

e) Bakış Açısı ve Anlatıcı

Roman "hâkim bakış açısı" ile kaleme alınmıştır. Çünkü buradaki anlatıcı, nakledilen itibarî âlem ile ilgili her şeyi gören ve bilen bir mevkidedir. Sınırsız bir güce sahip olan anlatıcı vak'a ve şahıs kadrosu ile ilgili geçmişe ve hâle ait her şeyi bilmektedir.

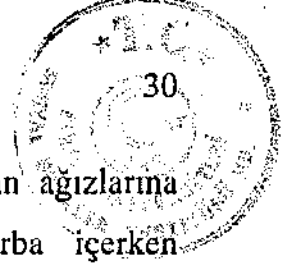
Eve Düşen Yıldırım romanında anlatıcı, şahısların düşüncelerini okuyucuya bildirmekte; Ahmet Şükrü Efendi ile İstanbul'a gidip gelmekte ve yine onunla İstanbul'da iken evin gelini Şayeste Hanım'ın düşüncelerini aktarabilmekte; Namık ile Şayeste Hanım'ın evleniş sebeplerini ve o geçmiş günleri bilmekte; Sait'in herkesten gizlediği, bar kadını ile olan, ilişkisini bilmektedir.

Yazar romanından, genelde kendisini çekebilmeyi başarmışsa da bazan kendisini gizleyememiş, roman kahramanının davranışı veya özelliği hakkında okuyucuyu bilgilendirmeye çalışmıştır. Bu konuda özellikle Emine Kadın'ı anlattığı bölüm önemlidir. (s.88-90)

Namık için de oldukça üzülen yazar, bunu " zavallı adam, öyle büyük bir dehşete gark olmuştu ki" (s.41) sözleriyle belirtir.

Yine Şayeste ile Namık'ın konuşmaları arasına giren yazar "Aferin, hakikâten en büyük darbeyi yeni indirdi" (s.77) diyerek kendisini gizlememiştir.

Yazarın ilk romanı olması sebebiyle teknik olarak kusurları bulunan romanda yazar bazan da o kadar dikkatlidir ki, konuşmalar arasındaki sükût anını bile dakika olarak verir: "Namığ'ın bu sevinci ne kadar sürerse yiyeceği darbede o kadar ağır, o kadar elîm olacaktı. Tam bir dakika bekledikten sonra söyledi." (s.76)

Gereksiz ayrıntılara da yer veren yazar, “Galiba çorbayı kaşıktan ağızlarına çekerken dördü de biraz gürültü ederek içtiler”(s.6) diyerek çorba içerken kahramanların fazla ses çıkardıklarını belirtir.

Dili gayet sâde olan yazarın cümle kuruluşlarındaki bazı kusurları da gözden kaçmamaktadır. Hastahanedekiler Hüsnü Bey’in kızını ağabeyine “Onu yanına al ve namuslu bir adama verinceye kadar muhafaza et, ağabey”(s.8) diyerek bıraktığını söylerler. Bunun yanında romanda geçen “Yaşlı adam hem evde kalmak, hem de çocuklarından ayrılmak istemiyordu”(s.11) ve “Ötekisi şapkanı getireyim, kaskete bir çocuk hissi verirsin gibi cümleler karşımıza çıkmaktadır.

Eserde sabahliyin (s.69,77,79); tamamen (s.82) gibi yanlış yazılan bazı kelimeler de vardır.

Ancak eserlerinde Fransızca kelimeleri kullanmayı seven Nahit Sırrı’nın bu romanında bu türlü kullanıma girmedikini görmekteyiz.

B- KISKANMAK

1- ROMANIN KÜNYESİ

1946 yılında Hilmi Kitabevi'nin "Türk Romanları Serisi"nin birinci kitabı olarak yayınlanan Kiskanmak, Nahit Sırrı Örik'in ikinci romanıdır. 176 sayfa ve 40 bölümden oluşan bu roman ilk önce, 1937 yılında Tan Gazetesi'nde tefrika edilmiştir. Eserin ikinci baskısı da Oğlak Yayınları tarafından 1994 yılında yapılmıştır. Bu ikinci baskının girişinde Enis Batur'un bir tanıtma yazısı da yer almaktadır.

Eser 1946 yılında yayınlandığında hemen hiç rağbet görmemiş ve görebildiğimiz kadarıyla hakkında yazı dahi yazılmamıştır. Çünkü yazarın ilk romanı olan Eve Düşen Yıldırım, Nahit Sırrı'nın romancılığı hakkında eleştirilere vesile olmuş ve dönemin özellikle dergilerinde olumlu görüşlere yer verilmemiştir.

Ancak 1990'lı yıllar ve ikinci baskının yapıldığı 1994 yılından sonra Kiskanmak dikkati çekmiş ve özellikle akademik olmayan çevreler tarafından ilgiyle karşılanıp tanıtılmıştır.

2- ROMANIN KRONOLOJİK YAPISI

Roman Halit'in karısı Mükerrerem'in Seniha'yı çağırmasıyla başlar. O sırada Seniha evin üçüncü katındaki odasında kimseye göstermediği eşyaları karıştırmaktadır. Ağabeyinin karısı tarafından çağırılmasıyla aşağıya inen Seniha, Mükerrerem ile bir kaç gün önce İstanbul'dan gelen gazeteleri okuyacaklar ve böylece İstanbul özlemlerini - özellikle Mükerrerem'in- gidereceklerdir. Çünkü bulundukları mekân Zonguldak'tır ve İstanbul'a alıştıkları için sıkılmaktadırlar.

Ağabeyiyle beraber yaşayan Seniha, onunla karısının yanında kendisini sığıntı gibi hissemektedir. Arada kendisine hediyeler alınarak gönlü hoş tutulmaya çalışılsa da evde gazete okumanın dahi bir sırası vardır ve gazeteleride en son daima Seniha

okumaktadır. Bunlara bir türlü alışamayan Seniha her şeyden alınır; ağabeyine ve dolayısıyla onun karısına karşı büyük bir kıskançlık duyar.

İçinde yaşadıkları Zonguldak'ın tek eğlencesi, Halit'in de "baş mühendis" olarak çalıştığı Fransız Maden Şirketi'nde perşembe akşamları izlenen filmlerle sınırlıdır. Herkes bu filmlere davetli olmak için çaba sarfetmekte ve gidebildiği zaman da bununla övünmektedir.

Yine senede bir defa, sonbaharda hayır cemiyetleri tarafından düzenlenen balo da herkesin aylar öncesinden hazırlandığı bir eğlencedir.

Seniha, ağabeyi ve onun karısı düzenlenen bu balolardan birinde Zonguldak'ın en zengin şahıslarından birisi olan Hayrettin Bey ile Nuriye Hanım'ın oğulları Nüzhet ile tanışır. Bu baloda Nüzhet, Mükerrerem'i dansa kaldırır. Ailesi tarafından oldukça şımartılan ve annesinin kimseyle paylaşamadığı Nüzhet çok yakışıklı olmasına; "adeta bir moda gazetesinin yapraklarından fırlamışa (s. 34) benzemesine rağmen uçarı ve çapkın birisidir. Seniha dans eden bu çiftin birbirine çok yakıştığını düşünür ve ağbeyinden öç almak için Nüzhet'i bir fırsat olarak görür. Çünkü Nüzhet o kadar yakışıklı ve güzel birisidir ki ona evli veya bekâr bütün kadınlar tutulmaktadır. Seniha'ya göre Mükerrerem de mutlaka Nüzhet'e tutulacaktır.

Seniha'nın isteği olur ve Mükerrerem ile Nüzhet iki ay muntazam olarak buluşurlar. Seniha ise bu ilişkiyi görmesine rağmen -intikam için fırsat kolladığı için- ağabeyine haber vermeyerek olanlara göz yumar.

Nahit Sırrı, dördüncü bölüme geriye dönüş ile başlar. Romanın adıyla (s.38) başlayan bu bölümde Seniha'nın ağabeyi Halit'ten intikam almak için beklemesinin ve onu kıskanmasının sebepleri anlatılır. Seniha ağabeyini şu sebeplerden dolayı kıskanmaktadır:

a) Halit güzeldir, Seniha ise çirkin. (s.38)

b) Halit devlet hesabına, maden mühendisliği öğrenimi için Almanya'ya gider. Babaları Cemal Paşa "emekli edilince ailenin gelirleri azalır, ama Halit'in öğrenimini tamamlaması için aile bütçesinden Halit'e para gönderilmeye devam edilmiş, bunun için de köşkten, Seniha'ya çeyiz olabilecek şeyler birer birer satılmıştır.(s.40)

c) Seniha İstanbul'daki "Kız İdadisine veya Kız Muallim Mektebine" gitmek ister. Ancak ailenin masrafı artacağı için Seniha'nın bu isteği anne ve babası tarafından reddedilir. (s. 41)

d) Seniha'ya iyi bir kısmet çıkar. Ancak aile çeyiz yapacak ve düğün masraflarına girecek durumda olmadığı için -çünkü Halit'e yüklü bir miktarda harçlık gönderilmektedir- bahanelerle bu kısmet geri çevrilir. (s.43)

e) Halit'in güzelliği karşısında, annesinin daima "Ah benim güzel evlâdım! Ne olurdu, zavallı Seniha da sana benzeseydi." (s.46) sözlerini işitmek de Seniha'nın Halit'e karşı duyduğu kıskançlığın sebepleridir. Zamanla bu kıskançlık nefrete, nefret de öç alma duygusuna dönüşür.

"Babası le annesi iki yıl ara ile ölünce Seniha tamamen Halit'e tâbî ve hatta muhtaç bir vaziyette kalmıştı." (s. 46) İkinci Dünya Savaşı başlamış, Halit de "Nezarette" bol paralı bir işe girmiştir. Ancak gece âlemlerinde bütçesi bir hayli sarsılan Halit Erenköy'deki köşkü kiraya vererek "mezarlığa yakın bir yerde" Seniha ile beraber küçük bir ev tutarlar. Daha sonra da Halit' in işini Ankara'ya nakletmesi üzerine oraya taşınırlar. Arada İstanbul'a gidip gelen Halit yine böyle bir gidişinde, Ankara'ya karısı sıfatıyla Mükerrerem'i getirir.

Halit ile Mükerrerem evlenince Seniha evden ayrılmak ister fakat ağabeyi ve karısı tarafından bu isteğinden vaz geçirilir.

Mükerrerem evlendikten dört-beş ay sonra kocasını sevmemeye; Ankara'daki hayatından şikâyet etmeye başlar. Seniha, daima Mükerrerem'in kocasını aldatmasını bekler ve içten içe sevinir: "Allah'ın kendisine Halit'in bedbahtlığını göstereceği zaman mutlaka yaklaşmıştı." (s.63) Seniha bu beklentisine kavuşamaz, çünkü müdürüyle bozuşan Halit Zonguldak'a tayin edilmiştir.

On dördüncü bölüme kadar devam eden bu geriye dönüşten sonra romancı bizi tekrar Zonguldak'taki baloya getirir. Burada Nüzhet'in Mükerrerem ile dansını seyreden Seniha tekrar umutlanır, sevince kapılır. Öyle ki "bu sevinç Seniha'yı gençleştirmiştir." (s.67) "Ve alabileceği intikamın lezzetini uzun uzun tahayyül ediyor, ve bu lezzeti şimdiden ve hazzından ürpere ürpere tadıyordu." (s.68)

Sonunda Seniha, Mükerrerem'i Nüzhet'in kollarına gönderir ve zamanı geldiğine inanınca da her şeyi ağabeyi Halit'e anlatmaya karar verir. Çünkü daha beklerse ağabeyi bu haberi başkasından öğrenecektir: "...kendi söylemese her şeyi Nuriye'den öğrenecek demektir. Ve bu darbenin ona başka ellerle indirilmesine Seniha razı olamazdı." (s.102) Bu durumu düşünen Seniha yirmi beşinci bölümde Mükerrerem'in Nüzhet ile olan ilişkisini ağabeyine açıklar. "Bu sözler Halit'in hissiz ve katı kalbine sokukabilmiş bir hançerdi, ve o kalbin tâ nihayetine kadar bu hançeri sokarken kendi bilekleri de çok ağrımişti." (s.104)

Kız kardeşinden durumu öğrenen Halit, karısı ile Nüzhet'in buluştukları bir gece onları yakalayıp öldürmek ister ve bu amaçla da Seniha'dan yardım ister.

Mükerrerem ile Nüzhet'in buluştukları bir gece Seniha ağabeyine haber verir. Ancak Seniha Halit'in ölmesini değil, katil olmasını istemektedir: "Halit'in bedbaht olması ve sürünmesi için gittiği yerde vurulmasını değil vurmasını, katil olmasını istemek daha doğru idi," (s.109) diye düşünen Seniha'nın istediği olur ve ağabeyi, Nüzhet'i öldürerek katil olur, tevkif edilir.

Ağabeyini Adliye binasında görmeğe giden Seniha "bu zavallı yüze doya doya ve ruhundan güle güle bakar." (s.124)

Ağabeyinden intikam almak isteyen Seniha savcının (=müstantiğ s. 133) sorularına cevap verirken gerçekleri saklayarak, Mükerrerem'in kardeşini aldattığına inanmadığını; ağabeyinin bir yanlışlık neticesinde bu cinayeti işlemiş olmasından korktuğunu söyler. Bütün ayrıntıları Halit'in suçlamasını ağırlaştıracak şekilde değiştirerek anlatır.

Bu soruşturmalar ve mahkemeden sonra Halit yedi buçuk sene hapse mahkum edilir. Ayrıca Seniha'nın mahkemede söylediği sözler de Halit'in bu kadar uzun bir süreyle hapsedilmesinde müessir olmuştur. Halit, kız kardeşinin bu şekilde davranışından sonra onunla konuşmak istemez. Bu duruma üzülen Seniha " Halit'in bitap, biçâre ve düşkün simasını, hiçbir kurtulma ümidi kalmamış bir mahkûm olarak onu görmek zevki elbette daha büyük, çok daha büyük olurdu." (s.140) diye düşünür.

Halit'in mahkûmiyeti kesinleştikten sonra Mükerrerem'le bir arada yaşayamayacağına karar veren Seniha onunla ayrılır ve kendisi Amasra'da öğretmenlik yapmak için müracaat eder.

Amasra'da göreve başlayan Seniha'nın artık tek düşüncesi bundan sonraki yıllarını Halit'in çektiği sıkıntıları düşünmekle geçirmektir. Bu kısımlarda yazar, bize, Amasra ve Seniha'nın yeni çevresi hakkında bilgi vermez. Ancak Seniha'nın, kiracı olarak evinde kaldığı Sıdika tarafından evlendirilmek istenişini kısaca anlatan yazar, bu işin tartışıldığı otuz beşinci bölümden itibaren yine geriye dönüş tekniğini kullanarak Seniha'nın geçmişte başından geçen bazı olaylara yer verir. Bu anlatılanlar sonucunda biz, çirkin bir kız olan Seniha'nın başından kısa bir macerasının geçtiğini öğreniriz. İstanbul Erenköy'de ağbeyiyle beraber oturdukları bir evde bir hademeye kendisini teslim eden Seniha, bu tek seferlik ilişkiyi unutamamış -hademe kendisinden bir de para istemiştir- ve bunun sorumlusu olarak yine ağabeyini görmüş, ona karşı intikam hisleri beslemiştir. Çünkü bu olay sonucunda ağabeyinin "her gün bir macera peşinde, severek ve sevilerek yaşadığını düşünmüştü. Kendisinin ise böyle maceraları yoktu.

Amasra'da dört yıl çalışan Seniha daha sonra Trabzon'un Polathane kazasının ilk mektep hocalığına tayin edilir.

Seniha, Polathane'de de üç yıl kadar çalıştıktan sonra ağabeyi Halit'in hapishaneden çıkacağını öğrenir ve hemen Zonguldak'a gidip ağabeyinin çıkışını, o harap halini görmek için yola koyulur. "Seniha mutlaka Polathane'den kalkıp Zonguldak'a gelecekti. Çünkü onu hapishaneden çıktığı halde, o zelil ve feci halde görmek saadetinden kendisini elbette mahrum etmek istemez, buna yüreği elbette razı olamazdı." (s.152) Seniha'nın bir başka isteği de Erenköy'de bulunan kendilerine ait köşkün yarı hissesini Halit'ten yok pahasına almak ve Halit'i daha zor bir durumda bırakmaktır. "İsteği, bu hisseyi yok pahasına alıp kârlı bir iş yapmak hevesi değildi. Fakat onun hakkını çiğnemek, onu ezmek zevkiydi." (s.158)

Ancak Halit, Seniha'nın beklediği gibi, hapishaneden çıkınca beş parasız kalmaz. Vekâlet teki eski arkadaşları Halit'e iş bulurlar; o da hapishaneden çıkar çıkmaz, hiç beklemeden, vapura biner ve İstanbul'a hareket eder. Seniha, Halit'i görüp konuşarak son zevkini tadamaz, oldukça üzülür ve , "Ah anneciğim, evlâdının ne talihsiz başı varmış"(s.176) diye mırıldanır.

Roman Seniha'nın, son bölümde yer alan, kıskançlık ateşleriyle sona erer: "Ancak ağabeyi kendinden evvel ölürse, ağabeyinin kendinden evvel toprağa verildiğini öğrenirse belki de biraz sukûn bulacak, kendisi iyi kötü yaşarken, toprakta toprak olmuş bir ölüyü artık belki de pek kıskanmayacaktı."(s.176)

3- ROMANIN İNCELENMESİ

a) Vak'a

Nahit Sırrı'nın ilk romanında olduğu gibi Kıskanmak romanında da vak'a Seniha isimli kadın kahramanın çevresinde gelişir. Roman Seniha'nın adıyla başlar. Daha birinci sayfada yazar üçüncü şahsın ağzından Seniha'nın ruhî durumunu objektif olmayarak açıklar: "Bu evde gazete okumak için bile gözetilen bir sıra ve teşrifat vardı ve Seniha'nın sırası bunda bile Halit Beyefendi ile hareminden sonra geliyordu." (s.1-2) Seniha, ağabeyine karşı müdhiş bir kıskançlık hissi beslemektedir. Bu kıskançlığın sebepleri yine yazarın açıklayıcı anlatımıyla okuyuculara anlatılır.

Konusu itibariyle dikkatleri çeken eserde yazar, aile hayatında bilinçsizce sürdürülen ve uygulanan bazı fikirlerin acı sonuçlarını, bize, örnek aldığı Seniha'nın ve onun yetiştirme tarzının yanlışlığı ile anlatır. Seniha'nın kıskançlığı Cumhuriyetin ilk yıllarında bir paşa ailesinin maddî olarak sarsıldığı bir dönemde yetişmesi ve ailesinin her zaman ağabeyine daha fazla değer vermesi yüzünden başlamış; daha sonra bu kıskançlık nefrete, kine ve sonunda ağabeyini katil yapacak kadar ileri bir düzeye varmıştır. Olcay Öner toy, yazarın Seniha'nın bu hale gelmesinde aileyi suçlu bulmaya çalıştığını belirtir: "Cumhuriyetin ilk yıllarında yetişen bir genç kızın çevresiyle uyuşama- maktan doğan bunalımları aileye karşı öç alma duygusunun ağabeyini katil yapacak ölçüde ileriye gidişi görülür. Genç kız yaptıklarıyla suçlu görülmekle birlikte asıl suçun ailenin genç kıza verilmesi gerekenleri vermeyişinde olduğu okuyucuya duyuruluyor."⁶

⁶ Olcay Öner toy, Cumhuriyet Dönemi Türk Roman ve Öyküsü, Ank. 1984, s.57.

Ağabeyine karşı ağlarını ören Seniha'ya öç alması için yazar elinden geleni yapar. Ağabeyi kendisinden oldukça genç olan Mükerrerem ile evlendirir. Aradaki yaş farkından dolayı Mükerrerem kocasından kısa sürede bıkar ve yaşadığı hayattan sıkılmaya başlar. Daha sonra da Nüzhet'in kollarına düşer.

Eserin vak'asının Fransız romanlarını andırdığını ve roman kahramanı Seniha'nın çok önemli bir görev üstlendiğini belirten Fethi Naci, bu konuda şunları söyler: "Kıskanmak ilk bakışta bir XIX. yüzyıl Fransız romanını andırıyor, ama aslında çok farklı: O Fransız romanlarında karı-koca-âşık üçlüsü vardır; oysa Kıskanmak'ta bu üçlüye, kader-çizici- yönetmen işlevini yüklenen bir dördüncü kişi ekleniyor, gerçek roman kahramanı -Türk romanında bir benzeri bulunmayan- bu dördüncü kişi: Seniha."⁷

Seniha'nın öç alma duygusunu tatmin etmesi 38. bölüme kadar sürer. Ancak son iki bölümde vak'a tahmin etmediğimiz bir şekilde gelişir ve Seniha ağabeyine son darbeyi vuramaz.

b) Zaman

Kıskanmak'ın vak'a zamanını romandan kolaylıkla bulabiliyoruz. 1923-1924 yıllarında Ankara'da başlayan vak'a, 1933-1934 yıllarında Zonguldak'ta sona ermektedir. Zamanla ilgili ilk bilgi okuyucuya 54. sayfada verilir: "...bu 1923-1924 Ankara'sını Mükerrerem çok latif, vakti hoş geçirmek için bir çok eğlence vasıtalarına da malik bir yer bulmuştu." Aile Ankara'da iki yıl kalır. "İşte Mükerrerem'in iki yıldır görümcesinden hiç bir şikâyeti olmamıştı."(s.56) Halit, Nüzhet'i öldürerek hapse girer ve yedi buçuk yıl sonra da hapishaneden çıkar. Buna göre romanın 1933-34 yıllarında bittiğini söyleyebiliriz.

Vak'anın genellikle ileriye doğru aktığı bu on yıllık zaman dilimi içerisinde, romanda zamanla ilgili bazı ayrıntılar da verilir: "Yeni takvim daha kabûl edilmemiştir, tatil günleri cumadır; soyadı kanunu çıkmamıştır; Memduha Sevim

⁷ Fethi Naci, "Eleştiri Günlüğü", Adam Sanat, Temmuz 1994, S.104, s.9.

Şemsi; Hilâl-i Ahmer balosu denmektedir; Nüzhet, Arabî ve Farisî karışık Türkçe ders alıyor” vb.⁸

Romanda bazan geriye dönüş tekniğinin kullanıldığı da olur. 1. ve 5. bölümler Zonguldak’ta başlar; sonra geriye dönüşle, 6-8. bölümler, İstanbul; geriye dönüş 9. bölümle Ankara’da sürer ve diğer bölümler de yine Zonguldak ile biter.

c) Mekân

Mekân olarak da en çok Zonguldak kullanılmasına ve Zonguldak’taki Maden şirketinden bahsedilmesine rağmen, romanda bir Türk Zonguldak’ı bulamayız. Vak’a şirketin mühendislerinin olduğu grup arasında cereyan eder. İstanbul ve Ankara mekân olarak fazla kullanılmamakla birlikte yazar gerçekçi olma endişesi ile bazı dar mekân isimlerini vermiştir. Ankara’daki Şule Lokantası’ nı ve İstanbul Erenköy’deki köşkü buna örnek olarak gösterebiliriz. Seniha’nın öğretmen olarak görev yaptığı Amasra ve Polathane’nin de sadece isimleri geçer.

Yukarıda, Kıskanmak’ın vak’asının Fransız romanları ile olan benzerliğinden bahsetmiştik. Nahit Sırrı da bu durumun farkındadır ve araya girerek bu durumu belirtir: “Mükerrem ile Nüzhet, birbirlerini ancak iki ay kadar evvel görüp tanımışlardı. Ve tıpkı kibar cemiyetlerin hayatını anlatan bir Fransız romanının yahut bunların bizdeki eşlerinden birinin şahısları imişler gibi, tesadüfleri bir balo gecesi olmuştu.” (s.30) Gerçekten de 1925-1926 yıllarının Zonguldak’ını yazar bize Fransa’nın bir şehri gibi anlatır. Düzenlenen baloya katılanların hemen hepsi “Avrupa’da bir hayli kalmış- lardır”(s.30); “Zonguldak’taki kömür ocaklarının çoğu bir Fransız şirketine ait”(s.16) tir; “İçinde tek Türkçe kitabı olmayan bir kütüphanesi”(s.16) vardır; “İtalyan akristi Franceska Bertini’nin filmleri izlenir”(s.21)

⁸.NACİ, a.g.m., s.9

d) Şahıslar

Görüldüğü gibi Seniha, roman boyunca değişiklik göstermeyen ancak ruhî yoğunluğu bakımından ustalıklı çizilmiş bir tiptir. Diğer kahramanlar, özellikle Nüzhet ve Mükerrerem, Seniha'nın ağabeyinden öç alması için romana girmiş ve rollerine uygun düşmüş iki kahramandırlar.

İlk romanının aksine Nahit Sırrı'nın bu romanında, roman kahramanlarını bizlere gerek ruhî, gerekse fizikî özellikleriyle yeterince tanıttığını görüyoruz.

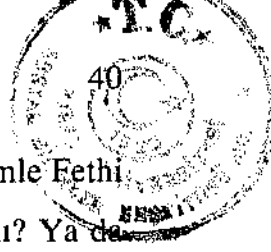
Halit'in karısı Mükerrerem yetişme tarzı dolayısıyla karşısına çıkan ilk talipli ile evlendirilmiş, böylece o da taliplinin yaşını göz önüne almaksızın kabul ederek içinde yaşadığı yokluktan kurtulacağını düşünmüştür.

Nüzhet'in annesi Nuriye Hanım, oğlunun bütün kadınlarla macera yaşamasına sevinen ve hava atmak peşinde olan bir şahsiyettir.

Nüzhet'in babası Hayrettin Bey, Birinci Dünya Savaşı sayesinde zengin olmuş, sonra bir yolunu bularak Zonguldak'taki bir madeni eline geçirmiş "hiç yoktan mühim bir şahsiyet oluvermişti (s. 17)

Bu şahıslar dışında karşımıza çıkan ve dekoratif olmaktan başka rolleri olmayan "Dava vekili İsmail Kazım", "Şerife Kadın" gibi şahıslar günlük hayatta her zaman rastlayabileceğimiz kişilerdir. Romanda Nahit Sırrı'nın ayrıntılara fazla yer verdiğini görüyoruz. Ancak, bazan, bu ayrıntıların gereksiz olduğu da dikkatimizi çekmektedir: "Mutadıl olduğu gibi Halit çorbasını tuz ve biberle doldurup içmeğe başladı." (s.25) Bir daha da bu özellikten bahsedilmez. Eserde belirtilişi ile hoşumuza giden ayrıntılar daha çoktur. Mesela "Seniha'nın dudaklarında mânalı bir tebessüm" (s.9) ayrıntısını görür ve sonucunu 10. sayfada buluruz: "Oğlana müthiş tutkun! Artık halini hiç gizleyemiyor da..." Okuyucu bu ayrıntılar ile Seniha'nın Mükerrerem ile Nüzhet'i izlediğini ve olayların kendi istediği gibi gelişeceğinden emin olduğunu anlayabilmektedir.

Eserin hemen her bölümünde de iki-üç adet Fransızca kelimelere rastlarız. Şu cümle ise devrin romanlarında rastlayamayacağımız bir cümledir: "Gerçi sevişme kararlarının beş-on dakika içinde veriliverdiği ve on beş yirmi gün sevişmeden sonra

çiftlerin ayrıldığı iddia olunan bir devirde bu iki aylık müddet...”(s.68) Bu cümle Fethi Naci'nin de dikkatini çeker: “Nerde sanıyor kendini Nahit Sırrı: Fransa’da mı? Ya da bir takım Fransız romanlarının sayfalarında mı?”⁹

Romanda Seniha’dan sonra en çok anlatılan şahıs -özellikle fizikî yönleriyle- Nüzhet’tir. Yalnız Nüzhet, Seniha’nın öcünü alabilmesi için ağabeyinin karısını kandıracağı vesilesiyle romana genellikle cinsel özellikleriyle girmiştir. Nüzhet; “Gençliği ve güzelliği ile her iradeyi yeneceğinden emin”(s.12), “hangi kadını içi çekse meramına ermesi için bir işareti kâfi”(s.33) olan, “istediği ücreti koparmak için bütün güzelliğini seren ve işvesini kullanan bir fahişe gibi o bembeyaz, geniş ve en hafif tüyle kirlenmemiş göğsünü geren”(s.82) bir şahıstır.

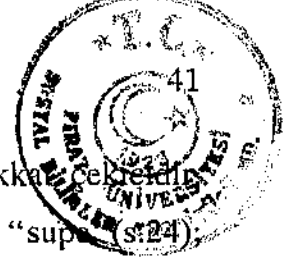
e) Bakış Açısı ve Anlatıcı

Nahit Sırrı bu romanında genellikle üçüncü şahıs-yazar anlatıcı bakış açısını kullanmış, bazı yerlerde -özellikle Seniha’ nın kıskançlık sebeplerini verirken- ve geriye dönüş tekniğini kullanarak geçmişte olanları anlattığı bölümlerde ilahî bakış açısını kullanmıştır. Bazı yerlerde de yazar, ilk romanında olduğu gibi, gereksiz yere söze karışmış, kendisini gizleyememiştir. Buna örnek olarak “Düşündüyse bile, biliyoruz ki, bunu mümkün veya münasip bulmadı”(s.109) cümlesini verebiliriz.

Nahit Sırrı’nın bu romanında da dilinin sâde olduğunu ancak, yine, bazı kelimeleri ve deyimleri yanlış kullandığını; cümle kuruluşlarına fazla önem vermediğini görmekteyiz. Romanda “Görüyorsun ya, kadın böyle şıkır şıkır yağmur yağıp dururken gelişimize hayret” (s.12); “diyivermişti” (s.40); “Vallahi üzüksüz çöp” (s.144) gibi yanlışlıklara sıkça rastlamaktayız.

Benzetme sanatını kullanan yazar özellikle Nüzhet’i tanıtırken bu sanattan oldukça istifade eder.

⁹.NACI, a.g.m., s.18

Yazarın eserinde Fransızca pek çok kelimeyi kullanması da dikkat çekmektedir. Mesela eserde “fecaat”(s.61); “empermeabl”(s.9); “krep damur”(s.8); “sup”(s.24); “kartdövizit”(s.31); “monşer” (s.73) gibi kelimelere rastlamak mümkündür

C-SULTAN HAMİT DÜŞERKEN

1- ROMANIN KÜNYESİ

Nahit Sırrı Örik'in en tanınmış romanıdır. Yazarın diğer romanlarının tersine gazetede tefrika edilmeden 1957 yılında Kanaat Yayınları arasında yayınlanmıştır. Yeni Yayınlar Dergisinde 1956 olarak belirtilen tarih yanlıştır.¹⁰

Romanın ikinci baskısı “Abdülhamit Düşerken” adıyla 1976 yılında Sander Yayınları tarafından yapılmıştır. İncelememizde de faydalandığımız bu ikinci baskıya göre 52 bölümden oluşan eser 263 sayfa tutmaktadır. Eser hakkında Fethi Naci'nin “Türkiyede Roman ve Toplumsal Değişme”; Tahir Alangu'nun “Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman, c.1” Ahmet Oktay'ın “Cumhuriyet Dönemi” eserlerinde bilgiler olduğu gibi; Selim İleri'nin Argos ve Kemal Bekir'in de Papirus dergilerinde incelemeleri bulunmaktadır.

Ayrıca Hilmi Yavuz'un “Roman Kavramı ve Türk Romanı”(1977) adlı eserinde yer alan “Tarihsel Roman ve Nahit Sırrı Örik” adlı makalesi de eser hakkında bilgi veren önemli bir yazıdır. Roman, Kemal Bekir tarafından “Düşüş” adıyla oyunlaştırılmış ve bu haliyle de Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları arasında 1988 yılında yayınlanmıştır.

¹⁰ Bkz., Yeni Yayınlar Dergisi, Haziran 1960, s.230-232.

2- ROMANIN KRONOLOJİK YAPISI

Romanın başında Sultan Hamid'in saltanatının otuz ikinci yılına gelindiği; padişahın yorgun düştüğü ve ağır bir hastalık geçirmekte olduğu anlatılır. İmparatorluğun pek çok yerinde ayaklanmalar çıkmıştır. Tahta çıktıktan sonra Midhat Paşa'yı sürgüne gönderip Kanun-ı Esasi'yi kaldıran padişahın bu anayasayı tekrar yürürlüğe koyması istenmektedir. Hatta Rumeli'de padişaha karşı başlatılan hareket gittikçe yayılmaktadır. Sonunda padişah Şamlı İzzet Paşa'nın tavsiyesine uyarak Meşrutiyeti ve Kanun-ı Esasi'yi yeniden kabul eder.

Toplantı halinde bulunup padişahın kararını bekleyen Heyet-i Vükela kendilerine tebliğ edilen bu karardan sonra dağılır, paşalar birer birer evlerine giderler.

Verilen bu tarihî bilgilerden sonra okuyucu, vak'anın asıl kahramanı Nimet ve onun babası Vezir Mehmet Şahabeddin Paşa ile karşılaşır. Mehmet Şahabeddin Paşa da saraydan ayrılarak geç vakitte Rumelihisarı'ndaki evine gider ve her zaman olduğu gibi yine kızı Nimet'e Sultan Hamid'in geleceğini yorumlarken, İttihatçılar'a güvenmediğini belirtir. Çünkü otuz yıl boyunca istibdat rejimi uyguladığı söylenen padişah saygıdan uzak tutulacak; "hatta belki devlet ricâli fenâ idarenin suçluları mevkiine düşürülecektir."(s.24) Bir de bu paşalar, o zamana kadar kurmuş oldukları bazı değerleri de kaybedeceklerdir. Nahit Sırrı bu görüşünü Mehmet Şahabeddin Paşa'nın düşünceleriyle verir: "Bu dualar sadece bir vatanseverin şüphelerinden mi ileri geliyordu? Yoksa bu şüphelerin asıl sebebi bankalardaki para ve tahviller, mücevherler, mülkler ve bu Rumelihisarı'ndaki yalı ve Nişantaşı'ndaki konakla, bunları dolduran eşyaları kaybetmek miydi? Bunların hepsi helâl paranın aylıkla yapılmış birikimlerin mi ürünüydü?"(s.32)

Ancak paşa ve ailesinin korktuğu gibi Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle birlikte İstanbul'da fazla bir nümâyış olmaz. Sadece halk şirket vapurlarıyla Boğaziçi yalılarının önünden geçerken "Kahrolsun!", "Yuha" diye bağırmaktadır Bir kaç gün sonra ise Servet-i Funûn Gazetesi'nde Mehmet Şahabeddin Paşa'nın aleyhinde yazılar yayınlanmaya başlanır. Bunların birer iftiradan ibaret olduğunu anlatmak için Paşa'nın

kızı Nimet İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne gider. Cemiyette "Mehmet Şahabeddin Paşa'nın görgülü kızıyla, Edirne'nin kuytu bir mahallesinde imam olan babasını, hâkir evlerini, yoksul çocukluğunu unutamayan Binbaşı Şefik Bey tanışır." (s.76) Nimet Binbaşı Şefik Bey'le konuşarak, ondan kendilerini ve eşyalarını korumalarını ister.

Nimet'in annesi İzzet Hanımefendi cahil, görgüsüz ve kocasını Köşkün kahyası ile aldatan bir kadındır. Babasını aldatan bu kadını hiç sevmeyen Nimet'in, kendilerine yardım edeceğini vaat eden Şefik Bey'e hediye götürülüp götürülmemesini babasıyla tartışırken söze karışan annesi hakkındaki fikirlerini yazar şöyle belirtir: "Nimet, anesine adeta bir düşmana bakar gibi baktı. Yalıya hücum edileceğini acaba kâhya, kendisine gizli bir buluşmanın iğrençlikleri sırasında mı haber vermişti? Babasının haremi ve kendisinin annesi gibi değil de, Kâhya Hilmi Efendi'nin karısı gibi, yani bir mahalle karısı edasıyla konuşan bu kadına cevap vermeğe gerek görmedi." (s.83)

Paşa, Şefik Bey'i bir akşam kendilerine, yemeğe davet eder. Bundan sonra gelen 16. bölümü tamamıyla Şefik Bey'e ayrılarak bu bölümde onun İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne nasıl girdiği hakkında bilgiler verilir.

Geriye dönüş ile anlatılan bu bölümden sonra Şefik Bey'in çağrıldığı yemeğe gitmesi ve Paşanın yalısının muhteşemliği karşısında şaşkınlığı anlatılır. Yalının salonunda bekletilen Şefik Bey'in burada hayatında göremeyeceği kadar büyük ve süslü eşyalar vardır. Onun dikkatini en çok, kendi evleri kadar büyük olan soba çekmiştir: "sağ tarafında bir fukara evi büyüklüğünde açık tirşe rengi bir çini soba vardı." (s.91)

İlan edilen Meşrutiyet Mehmet Şahabeddin Paşa'nın saltanatına son vermiştir. Eski imkânları- nı elde tutmasının tek yolu ise İttihatçıların önemli kişilerinden Binbaşı Şefik Bey ile kızı Nimet'in evlenmeleridir. İsteğinin gerçekleşmesi için fazla beklemeyen Paşa, verilen davetten kısa bir süre sonra Şefik Bey'in kızını istemesini memnuniyetle karşılar. Ancak bazı kuşkuları da yok değildir; Öncelikle "Talib ile arasında aile vaziyeti bakımından bir uçurum vardır."ve "her şeyden önce bu uçurumun dolup dolamayacağını düşünmek" (s.119) gerekmektedir.Paşanın bu kuşkularına rağmen düzen içerisinde en iyi ortamda yaşamak isteğinde olan Nimet bu meseleyi düşünmez bile. Çünkü, bu ortamda soyluluk gibi özellikler yok olmuştur. Nimet'e göre: "Kaldı ki, Osmanlı İmparatorluğu'nda kesin sınırlarla ayrılmış bir

soyluluk dünyası da yoktu. Kendi kendine varlığını yaratmaya çalışan bir zümrenin elde etmiş bulunduğu ayrıcalıkları da 10 Temmuz inkılâbı ortadan kaldıracığa benziyordu.”(s.119)

Şefik ile evlenmek isteyen Nimet bir şart ileri sürer. Düğün ancak Şefik’in askerlikten istifa edip mebus seçilmesi ve bu sayede babasının âyân listesine yazılmasından sonra olacaktır.

Nimet’in bütün şartlarını kabul eden Şefik, askerlikten istifa ederek Tekirdağ mebusu seçilir ve cemiyetteki arkadaşlarının yardımıyla da Mehmet Şahabeddin Paşa’yı âyân listesine yazdırır. Bu işe en çok sevinen Paşa olmuştur. Çünkü “aylardan beri hiç kendisini arayıp sormamış olan her sınıf ve derecede insanın ziyaretleri ve pek taşkın sevinçlerin gösterisi içinde yapılan kutlamaları da bu heyecanlı hâlin sürüp gitmesinde önemli bir etken olmuştur.”(s.137)

“Düğün nikâhtan on gün sonra ve meclislerin toplanmasını izleyen hafta içerisinde” yapılır. “Düğün şerefine selamlıkta verilen büyük ziyafette Şefik’in davet edeceği arkadaşları bir inceleme ve elemekten geçirilmiş, bunlar arasında yeni dönemde bir mevki kazanmamış, meclise girmemiş, ya da merkez heyetine alınmamış olanlar çağrılmamıştı.”(s.141)

Binbaşı Şefik ile evlenen Nimet, kocasının görgüsüzlüğünü hazmedemez ve yazar yeri geldiği zaman onun ağzından “Nasıl oluyorda yemek yiyişini epey düzelttiğini düşünebilmişim? Bıçak kullanmasını, çatal tutmasını işte hâlâ beceremiyor! diye düşündü”(s.209) gibi sözlerle Şefik’i eleştirir.

Düğünden bir müddet sonra Mehmet Şahabeddin Paşa ölür. Paşanın ölümü sonrasında konağın bütün hâkimiyeti Nimet’e geçer. Kahya Hilmi Efendi ile mutlu bir dulluk hayatı yaşayacağını zanneden İzzet Hanımefendi de yeni iktidara hoş görünmeye çalışan kızının boyunduruğu altındadır. Nimet öncelikle konaktan Hilmi Efendi ile karısını kovar.

Artık 31 Mart yaklaşmakta ve Nimet de gelen tehlikenin farkındadır. Çünkü İttihatçılar kendilerini bırakıp mebus seçilen Şefik Bey’i sağ bırakmayacaklar, kendi mülklerine de el koyacaklardır. Nimet son çare olarak Şefik Bey’i İttihatçılarla görüşmeye gönderir. Ancak bunun sonuçsuz kalacağından da emindir: “Zavallıyı kendi ayağı ile ölüme gönderdim!” (s.258) diye üzülen Nimet Şefik Bey’in

öldürüleceğine emin olup kendi başına gelebilecek şeyleri düşündükten sonra kaçmaya karar verir ve vakit kaybetmeden Rus bandıralı bir gemi ile Odesa'ya doğru yola çıkar.

3- ROMANIN İNCELENMESİ

a) Vak'a

Roman -o dönemi anlatmasına rağmen- İttihat ve Terakki'nin özellikleri ve toplum üzerindeki etkileri üzerinde durmaz. Yazar neredeyse toplumdan kopuk bir paşa ailesini seçmiş ve İttihatçı Binbaşı Şefik Bey'i bu ailenin dar olan sosyal coğrafyasında tahlil etmiştir. İttihatçılar yazara göre görgüden, bilgiden ve birikimden yoksun olarak tanıtılmış, onların her türlü davranışı Şefik Bey'in şahsında eleştirilmiştir.

Romanın vermek istediği tezi Selim İleri şu şekilde belirtir: "İnkılap hareketinin arka planında büyük bir programsızlık, geleceğe ilişkin öneri ve önlem eksikliği, siyasa bilgisizliği yatmakta; inkılap hareketi de kendinden menkul bir 'hürriyet' vaadiyle söylentinin yüceltiği kof bir efsaneye dönüşmektedir.

Nitekim İttihat ve Terakki yönetimi, roman ilerledikçe, öte yandan romanın yansıttığı o kısa süreçte, bir özgürlük mücadelesinin savunucusu olmaktan gitgide uzaklaşır; yöneticiler iktidarı bir geçim imkânı bilir, bir zamanlar dağa çıkmış bu isyankâr ihtilâlciler, şimdi iktidarda kalarak varlıklı bir geçimin yolunu yordamını ararlar. Nimet'in Şefik'le ilişkisi de iktidarın eski güçlerinin yeni güçlerden pay koparabilme savaşından başka bir şey değildir."¹¹

¹¹ Selim İleri, "Aynalı Dolaba İki El Revolver", Argos, 28 Aralık 1990, s. 46.

d) Mekân

Eserlerinde mekân üzerinde fazla durmayan Nahit Sırrı, bu romanında da sadece Mehmet Şahabeddin Paşa'nın Rumelihisarı'daki yalısı hakkında, detaylı olmasa da, bilgiler verir. Paşanın yalısı ve konağı o zamana kadar böylesine bir lüks görmemiş olan Şefik Bey'in şaşkınlığı ile tasvir edilmeğe çalışılır. Ancak bu tasvirler de Paşanın iltişanlı mekânını gözümüzde canlandırmaya kâfi gelmemektedir. Açık veya geniş mekân olarak tamamıyla İstanbul'un kullanıldığı eserde vak'a daha çok Mehmet Şahabeddin Paşa'nın yalısı ve konağı, Yıldız Sarayı ve "Babıâli" mekânlarında cereyan eder.

d) Şahıslar

Eserde önemli olan vak'adır. Şahıslar da gerçek hayattan alınınca ortaya güzel bir tarihî roman çıkmıştır diyebiliriz. Kahramanların hepsi gerçektir. Ancak yazar üzerinde durduğu şahısların isimlerini kendisi vermiştir. Çünkü biz bu şahsiyetleri (Mehmet Şahabeddin Paşa, Nimet ve Şefik Bey'i) tarih kitaplarında bulamıyoruz. Bunların yanında romanda pek çok gerçek kişi de vardır: II. Abdülhamid, Midhat Paşa, Talat Bey, Hüseyin Hilmi Paşa ve Kâmil Paşa gibi şahıslar gerçek hayatta yaşamış kişilerdir.

Nahit Sırrı, bu eserinde "İkinci Meşrutiyet'in ilanından Hareket Ordusu'nun Yeşilköy'e gelişine kadar geçen çalkantılı dönemi anlatmaktadır."¹² Ancak bu dönemi yazar bize roman kahra- manlarının düşünce ve davranışlarıyla vermekte ve dönemin nazırlarıyla, paşa ailelerinin ihtiras hırsını eleştirmektedir. Mesela Nimet "II. Meşrutiyet'le birlikte günden güne değişen kararsız ve dengesiz politik koşullarda, özellikle de Şefik Bey'le evlenmesinden sonra korkunç ve çılgınca bir iktidar özlemi"¹³ ile karşımıza çıkmaktadır.

¹² Fethi Naci, Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme, 1990(İl:baskı), s.113

¹³ Hilmi Yavuz, Roman Kavramı ve Türk Romanı, 1977, s.87.

Esede II. Abdülhamid'in onurlu kişiliği üzerinde durulurken İttihatçılar da Şefik Bey'in şahsında eleştirilir: "Kendisinden sadrazamlık istayan Şefik Bey gittikten sonra padişah şöyle düşünür: Ne idüğü belirsiz bir türedinin egemenliği ve borçluluk duygusu altında saltanat sürmek çok acı, altmış üç senelik bir ömürden ve otuz üç yıllık bir saltanattan sonra dayanılamayacak kadar acı bir şey olurdu." (s.248)

Mehmet Şahabeddin Paşa Osmanlı nazırlarının son dönemdeki tipik bir örneğidir. Biz onun şahsında son dönem Osmanlı paşasını gerçek kişiliğiyle tanımış oluruz. Bu dönemin nazırları menfaat bağlarıyla -bilhassa azınlıklar ve yabancı şirketlerle- istikbal ve işleri bakımından tam bir bağlantı içerisindeyler. Eserde Mehmet Şahabeddin Paşa'nın "Maliye Nazırlığı" yaptığı dönemlerde devletin üç büyük dış borçlanma yaptığı, Paşa'nın bu borçlanmalardan toplam iki yüz altmış beş bin İngiliz altını komisyon aldığı (s.69) anlatılır.

"Nahit Sırrı Örik, Mehmet Şahabeddin Paşa'nın mevki tutkusunu da büyük bir ustalıkla anlatır: İstanbul'un herhangi bir nezaretinin loş ve havası bozuk odasında, ama bir nâzır koltuğu işgal ederek oturmak, el pençe divan girip çıkacak memurların getirecekleri tatsız tuzsuz tezkereleri ilk satırından son satırına kadar bıkmadan, usanmadan, üşenmeden, bezmeden okumak mutluluğunu, içinde sonsuz bir özlemle (s.112) düşünür."¹⁴ Ancak Paşa en çok istediği sadaret makamına kavuşmadan ölür: "Verin efendim, itimat reyini verin! Kırk seneden beri beklediğimiz sadaret makamı bize asla nasip olmasın! diye söylendi." (s.146)

Romanın en önemli kahramanı -ki Hilmi Yavuz'a göre bir roman tipidir- Nimet Hanım'dır. Romanın olay örgüsünü şekillendiren Nimet Hanım Mehmet Şahabeddin Paşa'nın aksine yuvarlak karakterlidir. Çünkü o düzene göre ayak uydurmaktadır. Mehmet Şahabeddin Paşa'nın kızı olan Nimet onun evinde ve padişaha bağlılık duyguları içinde yetişmiş bir genç kızdır. Ancak gazeteler Hareket Ordusu'nu tutmaya başlayınca "Hepsi padişahın aleyhinde, İstanbul da bu gazeteleri memnuniyetle, emniyetle okuyor. Şu halde biz de onun aleyhine geçmekte isticai göstermemeliyiz. Bunları söylerken yüzüme tükürmek için babamın mezarından çıkmak istediğini adeta görür gibi oluyorum." (s.252) diyebilecek kadar ileri gider.

¹⁴ NACİ, a.g.e., s.114

Nimet, romanda, yaşayan gerçek bir kişi gibi karşımıza çıkmasına rağmen bazan kâhince şeyler düşünür ve düşündüklerinin hepsi de genelde gerçekleşir.

Romandaki üçüncü önemli şahıs Şefik Bey'dir. Şefik Bey'in kişiliğinde biz aciz bir roman kahramanını görmekteyiz. O, ilk zamanlar Nimet'e daha sonra da servete karşı acze düşmüş ve zamanla bağlı olduğu ülküden, ittihatçılıktan ve arkadaşlarından uzaklaşmış bir şahsiyettir.

Nahit Sırrı, Şefik Bey'le Nimet'in ağzından her zaman alay eder. Bazan da Nimet'i beklemeden araya girerek kendisi Şefik Bey'i küçük düşürmeğe çalışır: "Şefik'in zevki incelmış, görgülü değildi."(s.122) Daha sonra da Nimet Şefik Bey'i bilerek ölüme gönderir.

e) Bakış Açısı ve Anlatıcı

Nahit Sırrı, yazar-anlatıcı bakış açısıyla kaleme aldığı bu romanında bazan kendisini gizleyemez ve bazı detaylara yer verir. Mesela kahramanının yaptığı hareketin yanlışlığını "öyle yapsaydı içi rahat dönerdi" (s.58) gibi ifadelerle belirtirken yine kahramanları hakkında okuyuculara açıklayıcı bilgiler de verir: "Hüseyin Hilmi Paşa, her hareketini içinde bulunduğu şartlara uydurmakta pek usta idi."(s.180)

Romanda, yazarın, okuyucuya yorum hakkı tanımadığı anlar da olmuştur. "Ağlıyordu. Fakat bu yaşlar aşağıya indirilmiş ölü için mi yoksa onun mirasını yitemeyince bütün düşlerinin eriyip gittiğini düşünerek mi dökülüyordu?"(s.157) cümlesinde olduğu gibi yazar bir hareketin oluşmasındaki bütün sebepleri okuyucunun anlamasını beklemeden kendisi açıklayarak verir.

Romanın bazı yerlerinde yazar, görüşlerini genellikle Nimet'in düşünceleriyle anlattığı gibi Nimet'i düşündürerek de belirtir. Nimet'i İttihatçılar'ı kastederek "Nihayet Selanik'e, Kâbe-i hürriyetlerine götürürler" (s.253) diye söyler.

Yazar tarihî bilgilerine dayanarak gelişen olayları da değerlendirir. Ona göre 31 Mart "bir kaç gün taze ve mutlu bir hava" dır; 31 Mart ile "İstanbul'daki sükûn geri gelmişti ve dökülmüş azıcık kan, bu inkılap için ödenmesi kabul edilebilecek çok

küçük bir sadaka idi.” (s.216) İttihat ve Terakki mensuplarınca öldürülen gazeteci Hasan Fehmi için de görüşleri şu şekildedir: “Bu yazar, muhalif gazetesinde kendi hesabına bu muhalefeti belki sadece ekmek parasına yapan zavallı bir adamdı.”(s.205)

“Sultan Hamid Düşerken” tarihî bir roman olmasına rağmen, yazar vereceği bilgileri gerek kahramanlarının iç dünyalarıyla gerekse konuşmalar yoluyla anlatmış ve böylece de romanı sıkıcı olmaktan kurtarmıştır. Buna rağmen romanda bazı bölümlerin bütünüyle ve detaylı olarak tarihî bilgileri vermek için düzenlenmiş olması okuyucuları sıkabilmektedir. Romanda 11., 16., 33., 38., 39., 41., 43-47. bölümler tamamıyla tarihî bilgilerin verildiği bölümler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yazar “Kıskanmak”taki kadar olmasa da bu eserinde de Fransızca kelime ve cümlelere yer vermiştir: “Pas possible” (s.15), “énorme” (s.16), “C’est énorme” (s.16)

Eser hakkında son söz olarak Hilmi Yavuz’un “Sultan Hamit Düşerken’in getirdiği tarihsellik aslında, İttihat ve Terakki ile geleneksel Osmanlı bürokrasisi arasında temelli bir fark olmadığıdır¹⁵ ve Fethi Naci’nin “Nahit Sırrı, 31 Mart konusunda Kemal Tahir’in ‘Kut Kanunu’ adlı romanındaki yorumuyla birleşiyor: “Kaybettiği etkiyi ve gücü fazlasıyla ele geçirmek ve bu arada kendisini (Abdülhamit’i) ortadan kaldırmak amacıyla bu hareketi bizzat Cemiyet’in ya da hiç değilse Cemiyet’e mensup bir takım kimselerin yaratmış olmaları da ihtimal dışında bir şey değildir.”s.226-227”¹⁶ sözlerine katıldığımızı söyleyebiliriz. Yalnız Nahit Sırrı’nın eserinin Kurt Kanunu’ndan farkı içerisinde aşk ilişkilerinin olmamasıdır.

¹⁵ YAVUZ, a.g.e., s.92

¹⁶ NACI, a.g.e., s.118.

D-TERSİNE GİDEN YOL

1- ROMANIN KÜNYESİ

1948 yılında Tasvir-i Efkâr Gazetesi'nde tefrika olarak yayınlanan "Tersine Giden Yol, Mayıs 1995 tarihinde de Arma Yayınları'nın 11. kitabı olarak çıkmıştır.

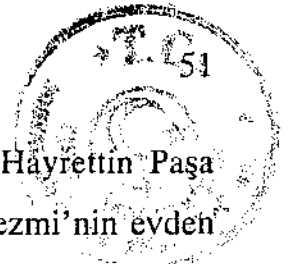
İlk kez basılan eserin diline dokunulmamış, eser aynı şekliyle, değiştirilmeden yayınlanmıştır. 283 sayfadan oluşan eserde bölüm ayrımı (rakamlarla) olmamasına rağmen (*) işareti ile bölümler belirtilmeye çalışılmıştır.

Ancak eserin gazetede tefrika olarak yayınlandığına dair ne Nahit Sırrı'nın kendisinde ne de yazar hakkında bilgi veren kaynaklarda bir bilgi yoktur. İncelediğimiz gazete ve dergilerde de böyle bir bilgiye tesadüf edemedik.

2- ROMANIN KRONOLOJİK YAPISI

Roman, "uzun bir zamandır" hiç görmedikleri yeğenleri Cezmi'nin Hayrettin Paşa ile hanımı Feride Hanım'ın Emirgan'daki yalılarına, geceyarısı, gelmesiyle başlar. Gönül avcılığı yaptığı konusunda hakkında türlü dedikodular çıkan yeğenlerinin evlerine gelmesinden memnun olmayan paşa ve hanımı, kızları Hamdune ile hizmetçileri Ayşe'nin başına bir felaket gelebileceğinden korkarlar.

Eve gelen Cezmi'nin eski neşesi ve şımarık halleri yoktur. Ailesi hakkındaki sorulara kaçamak cevaplar verir; bahsi değiştirmeye çalışır. Yine de babası ve Hayrettin Paşa'nın büyük kardeşi olan Hüseyin Hasip Paşa'nın kendisini evden kovduğunu anlatmak zorunda kalır. Ağabeyinin hasisliğini; Cezmi'nin "güzelliği ile şöhret kazanmış"(s.11) annesi Saniye Hanımefendi'yi ve onun ölümünü düşünen Hayrettin Paşa ağabeyinin kendisinden pek genç olan Seza Hanım'la evlenmelerinden sonra onun daha da değiştiğine ve herkesten uzaklaşmaya başladığına; Cezmi'nin bu hâle gelmesine sebep olduğuna hükmeder.

Evden kovuluşu hakkında Cezmi'nin cevap vermemesi üzerine Hayrettin Paşa ağabeyinin yanına 'Şişliye' gitmek üzere yola çıkar ve ağabeyinden Cezmi'nin evden uzaklaşmasının sebebini öğrenir. Buna göre ağabeyi, "pembe salonun geniş kanepesinde karısı ile o alçak oğlanı yanyana ve Seza'nın başı oğlanın omuzuna bırakılmış, kolu da beline sarılmış bir halde görmüş bulunuyordu." (s.14) Paşa da bu durum karşısında karısının tarafını tutarak oğlunu evinden kovmuştu.

Hüseyin Hasip Paşa, kardeşinden oğlunu evinde tutmamasını, Ankara'ya göndermesini ister. Çünkü Ankara'da "işlere adam aranıyor da chil veya naehil kimse bulunamıyormuş." (s.18) Daha önce hiç bir iş yapmamış, babasının zenginliği ile şımarık ve avare bir hayat yaşamış olan Cezmi'nin bu "Engürü kasabası"na gitmeye zorlanmasını ağır bir ceza olarak kabul eden Hayrettin Paşa, ağabeyini vazgeçirmeye çalışsa da bunda başarılı olamaz.

Ankara'ya hareket eden Cezmi, burada "Zafer Oteli'ne" yerleşir. İlk gecesini geçirdiği otel odasında -yazarın geriye dönüş tekniğini kullanması üzerine- üvey annesi Seza ile başından geçenleri düşünür. Yazar bu şekilde Cezmi'nin baba evinden kovulma sebebini okuyucuya bir de Cezmi'nin ağzından anlatır.

Ankara'da amcasının verdiği tavsiye mektubu ile 'İktisadi Milli Bankası'na giden Cezmi burada " yüz otuz lira aylıkla Almanca mütercimi olarak işe başlaması münasip görülmüş" (s.34) tü. Ancak yapılan imtihanda Almancasının çok zayıf olduğu anlaşılmasına rağmen verilen tavsiye mektubu sayesinde işe başlayan Cezmi "günün saatlerinden hatırı sayılır bir kısmını masasının üzerinde ve çekmelerinde bulundurduğu gazetelerle" (s.39) geçirmeye başlar; bir mektup yazarak da amcasına durumu bildirir.

Yazar bizi 41. sayfadan itibaren yine Hayrettin Paşa'nın Emirgândaki yalısına götürür. Mektup üzerine hanımı ile konuşan Hayrettin Paşa; ağabeyinin, karısı Seza'nın elinde bir oyuncak hâline geldiğini düşünür.

Ankara'da otel odasından çıkan Cezmi, geri kalan odaların pansiyoner olarak kullanılması şartı ile bir apartman dairesine yerleşir. Daha sonra "Ankara'nın en iyi barlarından biri olan Yeni Bar'da" (s.58) dansözlük yapan Lili adında birisiyle tanışır ve onunla yaşamaya başlar. Bu arada kendisine, amcasının kızı Hamdune tarafından mektuplar yazılarak babasının durumu hakkında mütemadiyen bilgiler verilir.

Hayrettin Paşa da boş durmayarak ağabeyine oğlunu affettirmek için çalışır, ancak başarılı olamaz.

Arada sırada İstanbul'a gidip gelen Cezmi, seyahatlarının birinde Şâyân Hanım ve onun yeğenlerim diye tanıttığı iki genç kadınla tanışır. Şâyân Hanım Cezmi'yi çocukluğundan beri tanımakta olan, 45-50 yaşlarında bir kadındır ve Ankara'ya arada gelerek işlerini takip etmektedir.

Cezmi Ankara'ya dönüşünde Şâyân Hanım'la beraber yaşamaya başlar. Bütün masraflarını da Şâyân Hanım karşılamaktadır. "Kadın bütün borçlarını son meteliğine kadar ödüyordu. Apartıman kirasını da tamamıyla üzerine alıyordu." (s.111) Bu arada Lili de Cezmi'nin arkadaşı Kemal ile evlenir.

Şâyân Hanım'ın İstanbul'da olduğu günlerin birinde Cezmi amcası Hayrettin Paşa'nın öldüğünü Cumhuriyet Gazetesi'nden öğrenir, ancak cenazeye gitmez. On aydır birlikte yaşadığı Şâyân Hanım'ın, kendisini haber vermeden terketmesi üzerine Cezmi, Şâyân Hanım'ın "yeğenim" diye tanıttığı fakat, aslında bir metres hayatı süren kadınlardan Mahmure ile evlenir ve onun sayesinde daha iyi bir yerde işe başlar.

"Cezmi ile Mahmure'nin evlilik hayatları beşinci yılını" (s.137) sürerken yazar yine geriye dönüş ile Şâyân Hanım'ın Cezmi'ye haber vermeden gitmesinin sebebini anlatır. Buna göre Şâyân Hanım'ın İstanbul'a gittiği günlerde Mahmure ile tanışan Cezmi onunla ilişkiye girer. Daima Şâyân Hanım'ı kıskanan Mahmure, ondan intikam almak için Cezmi'yle ilişkiye girmiş ve daha sonra da bu ilişkiyi Şâyân Hanım'a anlatmıştır Cezmi'ye çok güvenen Şâyân Hanım da bunun üzerine Ankara'dan ayrılmıştır

Mahmure ile evliliklerinin devam edemeyeceğine inanan Cezmi zengin bir beyin tek kızı olan Rezzan ile tanışır ve onunla evlenmek ister. Bunun için de karısından boşanması gerekmektedir. "Mahkemeye birlikte müracaatlarından iki üç gün sonra Cezmi apartımanı Mahmure'ye bırakıp bavullarıyla ayrıldı." (s.172) "Ankara Palas" oteline yerleşen Cezmi, Rezzan Hanım'ın evlenmek için kendisine verdiği sözden vazgeçmesi üzerine tekrar o eski borçlu günlerine döner. "Uyuşmuş olan bütün dertler, üzüntüler ayaklanmıştı." (s. 181)

Artık Ankara'da duramayacağını anlayan Cezmi İstanbul'da çalışmak için müracaat eder ve kendisine eski karısı Mahmure'nin yardım etmesiyle "Galata'da..... Başmüdürlüğünde bir Almanca mütercimliği" (s.195) bulunur.

130 lira maaşla yeni görevinde çalışmaya başlayan Cezmi günlerini Galata ile Beyoğlu arasında geçirir; Şâyân Hanım'ın "Burgaz'da" oturduğunu öğrenince onu görmeye gitmesine rağmen orada beklediği samimiyeti bulamayarak evine geri döner.

"Beş seneden beri kendisini arayıp sormadığı" (s.220) amcasının kızı Hamdune'yi hatırlayan Cezmi, onu görmeye gitmesine rağmen Hamdune'nin bir başkasıyla evlenmiş olduğunu öğrenerek Emirgân'daki köşkten de geriye döner.

Cezmi'nin dairesinde çalıştığı bir gün kendisini görmeye bir avukat gelir. Bu avukat üvey annesi Seza Hanım tarafından gönderilmiştir ve kendisinden babasının mirasından vazgeçmesi ve böylece Cezmi'ye "üç bin lira"(s.234) verileceğini bildirmek üzere görevlendirilmiştir. Cezmi'nin bu teklifi kabul etmekten başka çaresi yoktur. Çünkü Seza Hanım herşeyi kendi üzerine geçirmiş ve isterse Cezmi'ye hiç bir şey vermeyecek durumdadır. Avukat şöyle der: "Kabul edin Cezmi Bey, karşı taraf çok kuvvetlidir ve bütün şerait lehinde, teknil vesait emrindedir. Baş edemez, mağlup olarak bir de mahkeme masrafı vermek zorunda kalırsınız!" (s.234)

Cezmi, bir kaç gün süren düşünme süresinden ve ruhundaki iç çatışmaları sonunda teklifi kabul ederek üç bin lirayı alır; ancak üzüntüsü had safhadadır: "Cezmi dairede çok hırçın ve devamsız bir memur olmuştu." (s.247) Bunun sonucunda da çalıştığı yerden kovulur ve dertlerini untabilmek için Ankara'ya gider.

Ankara'da talih kendisine eski sevgilisi Lili ile evlenen Kemal'i çıkarır. Artık çok zengin birisi olan Kemal Cezmi'ye acıyarak onu Kayseri'deki fabrikasına tercüman olarak alır. Bu arada babası da ölen Cezmi hayattaki bütün sevdiklerinden ayrılmış bir vaziyette, bir kaç gün sonra Kayseri'ye doğru yola çıkar.

3-ROMANIN İNCELENMESİ

a) Vak'a

Nahit Sırrı'nın bu tefrika romanında da vak'a, diğerlerinde olduğu gibi kadın kahramanın değil Cezmi adındaki erkek kahramanın çevresinde gelişmektedir.

Roman üç vak'a parçasından oluşmaktadır: Birinci parçada Cezmi'nin, İstanbul'da babası Hüseyin Hasip Paşa ile beraber yaşamakta iken üvey annesi Seza ile ilişkiye girmesi ve evden kovulması anlatılmaktadır. İkinci parçada -ki en uzun bölümdür- Ankara'ya yerleşip burada yaşamaya başlayan Cezmi'nin karşılaştığı olay ve kişilere yer verilirken üçüncü parçada ise tekrar İstanbul'a dönen Cezmi'nin eski sevdiklerini başka başka dünyalarda bulması üzerine yalnızlık hissederek ümitsizliğe kapılması ve hayatının geri kalan kısmını geçirmek üzere, kendisince meçhul bir yer olan Kayseri'ye doğru yola çıkışı anlatılmaktadır.

Babasının servetine güvenerek çalışmayan; şımarık ve avare bir şekilde -özellikle annesinin ölümü ve babasının Seza ile evlenmesi üzerine- yaşayan, evinden kovularak Ankara'ya yerleşen Cezmi'nin şahsında yazar okuyuculara Ankara ve oradaki yaşantı hakkında bilgi verir. Ancak yazar Ankara'yı anlatırken, daha çok oradaki memuriyet hayatı üzerinde durur. Ankara "melon şapkalı, katı yakalı ve jaketataylı, şişmanca ve esmer, bazısı bastonlu kimselerle şurası burası tıklım tıklım dolu" (s.29) bir yerdir. "Milli Mücadele yıllarında sâdeliği, tevazu ve feragati ile ulvî bir çehre arzemiş olan Ankara, bu şeyleri bir hayli zamandır ihmâl ve inkâr eder olmuştu." (s.36) İstanbul'dan gelenler yüzünden, Ankara'da gereksiz yere pek çok kimseler devlet dairelerine girmiş ve böylece şirketler zarar eder olmuştur. "Şirket zaten yıllardanberi açık veriyordu ve ciddi hiç bir lüzum neticesinde, hiç bir ihtiyaca cevap vermek üzere vücuda getirilmiş olmadığı için başka türlü olması da kâbil değildi. Fakat dayandığı dağ kuvvetli ve zararlara karşı mutlak surette pervasızdı. Bu cihetle her yıl açık vermesine rağmen memurların sayısı genişliyor, arkalıklar terfi görüyor, ikramiyeler dağıtılıyor" (s.194)

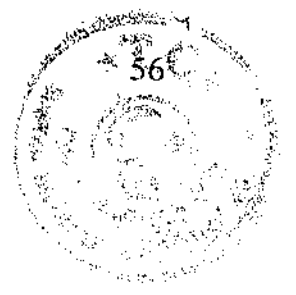
Yeni başkent İstanbul'da yaşayanlara göre taşradır. Hayrettin Paşa Cezmi'nin Ankara'ya gidişi üzerine karısına şöyle der: "Eskiden Engürü dediğimiz, vilâyet merkezlerinin en gerisi saydığımız yeri boyladı. Ayrıca Ankara, İstanbul'dan gelenler için önemli bir iş merkezidir. Hasip Paşa Cezmi'nin Ankara'ya gitmesini de bu yüzden istemektedir: "Ankara'ya gitsin. Orada işlere adam aranıyor da ehil veya naehil kimse bulunamıyormuş. Burada mümeyyizliğe yükselememiş kimseleri müdür, müdürü umumî yapmışlar." (s.18)

b) Zaman

Romanın vak'a zamanını eserden kolaylıkla bulabiliyoruz. Yazarın diğer roman ve hikâyelerinin çoğunda olduğu gibi bu romanında da vak'a Cumhuriyetin ilk yıllarının Ankara'sı ile İstanbul'da geçmektedir. Cezmi Ankara'ya gideceği zaman "yirmi yedisine gelmiş" (s.15) bir gençtir. Ankara'dan İstanbul'a tayin olduğu zaman ise "otuz yedisinin içinde" (s.231) dir. Buna göre eserin vak'a zamanının on yıllık bir süreyi kapsadığını söyleyebiliriz. Ancak yazar bazan geriye dönüşlerle Seza Hanım'ın, Lili'nin ve Şâyân Hanım'ın mâzileri hakkında bilgiler verir.

c) Mekân

Nahit Sırrı'nın bu eserinde diğer romanlarının aksine mekân konusunda daha detaylı bilgiler verildiğini söyleyebiliriz. Özellikle Cezmi'nin Ankara'da ilk olarak kaldığı Zafer Otelini; İltisadı Millî Bankasındaki memur odalarını; Cezmi'nin Yenişehir'de Mahmure ile beraber oturdukları apartman katını ve Şâyân Hanım'ın Burgaz'daki köşkünü okuyucuların gözleri önünde canlandırabilecekleri kadar tasvir etmiştir.

d) Şahıslar

Roman vak'asının oluşturulmasında şahıs olarak Cezmi'nin önemi büyüktür. Olaylar hep Cezmi'nin etrafında cereyan eder. Ana karakterin Cezmi olduğu romanda Cezmi'nin karşısında "karşı güç" olarak sadece onun üvey annesi Seza Hanım vardır. Diğer kahramanlar sıraları geldikçe Cezmi'nin yaşantısına giren şahıslardır.

Nahit Sırrı bu eserinde diğer romanlarından farklı olarak kahramanlarının fizikî ve ruhî tasvirlerine yer vermiş; onları okuyucularına tanıtmıştır. Romanda hemen her kahramanın fizikî özellikleri verilmiş; Cezmi ile Şâyân Hanım, Hamdune, Seza, Lili, Hayrettin Paşa gibi şahısların da yeri geldiği zaman ruhî özellikleri verilmiştir.

Yazar iki yerde Cezmi'nin iç çatışmasına yer vererek onu, ve şahsında bir Osmanlı paşasının oğlunu tanıtmış; alışmadığı, bilmediği bir hayat tarzı karşısında şaşkınlığını dile getirmiştir. Cezmi, bir kaç odasının garsiyoner olarak kullanılması şartıyla bir apartman dairesine yerleşince yazar onu şöyle düşündürür: "Apartmanına bir odasını değil kendi yatıp kalktığı odayı, hatta kendi yatağını, arkadaşlarının emrine teklifsizce tahsis edenler ayıplanır mıydı? (...) Ancak bugünkü anlaşmada yüz kızartacak ne vardı. Evet, müsavî idiler ve Cezmi bir dostuna, bir arkadaşına hizmette bulunmuş oluyordu. Fakat bütün bu muhakeme yapısı bazan temellerinden sarsılıyor, hatta yıkılıp devriliyor, içinden bir ses bu sakatlara karşı koyarak müsâvat ve arkadaşlık sözlerinin boş ve gülünç bir iddia olduğunu, teklifi mecbur olup, hatta biraz da korkup kabul ettiğini haykırıyordu. Şu kadar ki bu ses mütemadiyen aynı kuvveti muhafaza etmedi ve kendini daha nadiren duyurdu."(s.55-56)

Seza tarafından, miras hakkından vazgeçmesi şartıyla verilecek para için de Cezmi kendi içinde çatışır: "Bununla beraber içinde bir ses sonuna kadar inat ediyor, tekrar ediyordu: Razi olma! Aman razi olma! Eğer bu kadar kuvvetli ve bu kadar emin olsa sana üç bin lira değil üç lira da vermek istemezdi (...) Cezmi bu sözleri fasılasız dinliyor, tamamıyla da haklı buluyordu. Fakat şimdi yanına gelip bu üç bin lirayı uzatsalar kabul edeceğini, kendinde red kudretini bulamayacağını hissetmiyor, bunu teslim etmiyor da değildi..." (s.235)

Romanda yer alan diğerkahramanlar da rollerine uygun olarak seçilmiş, gerçek hayatta karşılaşılabileceğimiz ve roman boyunca bir değişikliğe uğramayan düzkarakterli kahramanlardır. Romandaki şahısların çoğu Cezmi'ye menfaatleri gereğiyaklaşırlar. Hayrettin Paşa, kızını onunla evlendirip hasis ve kibirli gördüğü ağabeyinin zenginliğinden faydalanmak; Lili, Şâyân Hanım ve Hamdune gibi kadınlar Cezmi'nin yakışıklı olmasından veya diğerkadınlardan öğ alma amacıyla ona yaklaşırlar; Seza Hanım ise Cezmi'ye yaklaşıp, onu evden kovdurmak ve mirasa tek başına sahip olmak için çalışmakta ve planlar yapmaktadır.

Kahramanlarını dikkatle seçen yazar onların ruh yoğunluğu üzerinde detaylı olarak durmaz; onlar vasıtasıyla çıkar çatışmalarını vermeye çalışır.

Kahramanlarını son derece dikkatle gözlemleyen yazar bazan onların giyimlerini de detaylı olarak verir. Mesela romanda Şâyân Hanım ilk anda şu şekilde tanıtılır: "Kadın umûmi bir dikkat ortasında pek güzel yüzükler taşıyan ve evlilik yüzüğü bulunmıyan elini uzatıp delikanlıya öptürmüştü. Bu; beyaz, göğsü dekolteli elbisesi ile kırmızı bir etek giymiş olan, dudakları boyalı, insanı hemen kendine çekiverecek derecede güzel kokular saçan bir kadındı." (s.100)

e) Bakış Açısı ve Anlatıcı

Nahit Sırrı, "Tersine Giden Yol" adlı romanını yazar-anlatıcı bakış açısıyla kaleme almıştır. Ancak bazı yerlerde ilâhî bakış açısının da kullanıldığını görmekteyiz. Yazar, Cezmi Ankara'ya yerleştikten sonra bazan onu orada bırakarak okuyucuları İstanbul'a götürür ve Cezmi'nin babası ile amcasının evinde olanlar hakkında bilgi verir.

Diğerkahramanlarında olduğu gibi yazar bu romanında da kendisini gizleyememiş, araya girerek kendisini hissettirmiştir. Eserde geçen "Cemil Saffet Bey Darülfünûn edebiyat fakültesini bitirdikten sonra eski maarif nezareti hesabına yıllarca Paris'te ve Cenevre'de pedagoji ve ruhiyat tahsili edip dönüşünde, hikmetinden sual edilecek değil

ya bir müddet kendisine..."(s.34); "O mektuptan da, bildiğimiz veçhile kendisinin bankaya girmiş haberi alınacaktı."(s.53); "Dansöz Lili'yi nasıl tanıdığı bahsine gelince," (s. 58); "Bildiğimiz gibi Cezmi, Muharrem'i İstanbul'a giderken..." (s.115) gibi cümlelerini buna örnek olarak gösterebiliriz.

Yazarın bazan gelecekte haber verdiği de olur: "İlerde Cezmi, amirinin hemen hemen karar şeklinde yeni bir teklifi ile karşılaşacaktı." (s.47); "Gerçi Cezmi için Ankara'dan ayrılıp İstanbul'a gitmek yine icap edecek, fakat bunun için başka bir sebep zuhur edecekti." (s.184).

Yazar diğer romanlarında olduğu gibi "Tersine Giden Yol'da da araya girerek bazı açıklamalarda bulunur: "Fakat sevdâ yatağında bir saat vardır ki, bunda erkekler kadını tamamiyle minnettar ettiklerinden ve dinlenmeye hak kazandıklarından emin, uykuya dalarlar ve bunun üzerine kadınlar, sevdaya doymayan ve yorgunluk tanımayan kadınlar, uyanık kalarak muhasebelere kalkar, eski kabahatlerini incelemeye ve bazan bir takım mukayeselere girişirler." (s.165)

Nahit Sırrı'nın bu romanında da dilinin sâde olmasına karşın bazı yabancı kelime ve terkipler ile Fransızca kelimeleri kullanmaya devam ettiğine şahit olmaktayız. Eserde "serkldoryan", "erzelin" (s.14); "pespaye", fûls-i ahmer" (s.19); esnai mahlukat" (s.23); "jaketataylı" (s.29); "mülga cemiyet" (s.132); "veltanşavungu" (s.144); "jönprömiye" (s.178) gibi kelime ve terkiplere rastlanmaktadır.

HİKÂYELERİ

Hayatının bir kaç yılını Avrupa'da geçiren Nahit Sırrı'nın ilk edebî eseri 1927 yılında, Paris'te yayınlanan "Les Oevures Libres"(Serbest Eserler) Mecmuası'nda çıkan ve Türkçeye çevrilmemiş olan "Zeyneb La Courtisane" isimli büyük hikâyesidir. Yazarın ikinci hikâyesi de yine Fransızca yazılmış plan "Colère de Sultan" isimli hikâyedir. Bu tarihî hikâye de 1933 yılında İstanbul'da Fransızca olarak basılmış ve Türkçeye çevrilmemiştir.

Ancak "onun asıl dikkati çeken eseri "Sanatkârlar"(1932) dır."¹ Bu hikâye kitabını 1933'te Ankara'da yayınlanan "Eski Resimler takip eder.

Nahit Sırrı'nın yayınlanmış bu dört hikâye² kitabının dışında gazete ve mecmualarda kalmış on iki hikâyesi daha vardır.

Bu bölümde yazarın Sanatkârlar ve Eski Resimler adlı kitaplarında yer alan 5 hikâye ile dergi ve gazetelerde kalmış 12 hikâyesi yapı olarak bir incelemeye tâbi tutulmuştur. (Fransızca yazılmış hikâyeleri için de N.Yıldız Müderrisoğlu'nun Nar Degisi'nde çıkan makalesinden faydalanacağız.)

Yazarın ilk hikâyesi, daha önce de belirttiğimiz gibi, "Zeyneb La Courtisane" (Kibar Fahişe Zeynep) ismini taşımaktadır. Fransızca yazılan bu büyük hikâye hakkında Nahit Sırrı, Roman ve Hikâye adlı eserinde şunları söyler: "Ben de bir iki sene evvel Paris'te neşrolunan bir büyük hikâyemi böyle neticesiz bitirdim. İsmine (Zeyneb La Courtisane) dediğim ve içinde bir kaç asır evvelki, sokaklarında kızgın bakışlı yeniçerilerin dolaştıkları bir İstanbul tasvir ettiğim bu yazının kahramanı bir kadındı; Yakub'un cariyesi kadar güzel olan bir günahkâr kadındı. Hududsuz mezarlıklar ortasındaki bir evde yaşıyor ve bu eve tesadüfen gelmiş -kendi kadar güzel- bir gence âşık oluyordu. Bu genç bir yabancı, bir seyyahdı. Ve kendisinin İstanbul'dan ayrılacağı gün, kadını o nihayetsiz mezaristanlar ortasındaki evinden çıkarak limana iniyor, ufukta kaybolan geminin aksini saatlerce ufukta görmeğe çalıştıktan sonra ilahî

¹ Tahir Alangu, Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman 1919-1930, s.241

² Yazarın 1929 yılında yayınladığı "Kırmızı ve Siyah" adlı bir büyük hikâyesi daha vardır. Ancak bu hikâye küçük değişikliklere uğratılarak 1934'te "Eve Düşen Yıldırım" adıyla yeniden yayınlanmıştır. (Bkz. Eve Düşen Yıldırım, s.1)

bir kuşun muazzam kanatları gibi gecenin bütün şehri sardığı saatte sahillerden dönüp gidiyor, fakat ne olduğu ve nereye gittiği bir türlü anlaşılamıyordu.”³

N. Yıldız Müderrisoğlu, Nar’da çıkan yazısında “Zeyneb la Courtisane” hikâyesinin konusunu şöyle anlatır⁴:

“Çok çocuklu, fakir bir ailenin kızı olan Zeyneb, ergenlik çağına geldiği zaman Mısır’dan gelip, İstanbul’da zengin olan Hasan Ağa isminde ihtiyar bir tüccarla evlendirilir. Zeyneb son derece güzel ve genç olduğundan, çoktan ihtiyarlamış olan diğer üç hanımın kinine, nefretine ve kıskançlığına hedef olur.

Genç kadın, Hasan Ağa’nın ölümünden sonra, onun himayesinden de yoksun kalır. Diğer üç kadın ondan öç almak düşüncesiyle birleşirler. Rakiplerine karşı tek başına mücadele edemeyeceğini anlayan Zeyneb onların hizmetçisi olmaya razı olur. Günlerini sabahın erken saatlerinden, gece geç saatlere kadar hiç durmadan çalışarak geçirir. Tek düşüncesi bu tutsaklıktan biran önce kurtulmaktır. Rakibelerini yıkamak üzere hamama gittiği bir gün iyi niyetli olmayan, zenci bir kadınla karşılaşır ve onun vâadlerine kanar. Daha sonra kendisini bu kadın tarafından çalıştırılan bir randevu evinde bulan Zeyneb artık bütünüyle çaresizdir.

Burada geçirdiği iki yılın sonunda, ilk görüşte âşık olduğu bir yabancıyla karşılaşır. İki gece geçirdiği bu genç ve yakışıklı adama tutkuyla bağlanır. Gideceği yere onu da götürmesi için yalvarırsa da onu ciddiye almayan genç adam, çok uzak bir ülkeden geldiğini, onu götüremeyeceğini söyler. Sevgilisinin gideceği gün hasta düşen Zeyneb, onu gemiye binmeden önce son bir defa görebilmek için evi terkeder. Gemi gözden kayboluncaya kadar beklese de genç adamı göremez. Ümitsiz ve yıkılmış bir halde oradan ayrılır. Mücevherlerini ve altınlarını bıraktığı eve artık gitmeyecektir. Bundan sonra ona ne olduğunu da hiç kimse bilmez.”⁵

N. Sırrı’nın bu hikâyesinde dikkati çeken özelliğin kahramanların Fransız aksanıyla Türkçe konuşturulmuş olması şeklinde belirten N. Yıldız Müderrisoğlu örnek olarak şunları gösterir: “yeux gazelle; Bir Turc foukarassinine kızında bou boy, beuyle

³ Nahit Sırrı, a.g.e., s.62-63

⁴ Bkz: N.Yıldız Müderrisoğlu, “Nahit Sırrı Örnek ve Fransızca Yazılmış İki Hikâyesi”. Nar, Kasım-Aralık 1996, s.147-154

⁵ MÜDERRİSOĞLU, a.g.m., s.149-150.

renque; Allah vermessine quetu kadınlar, quetu kadınlar!; Oh yene queledjeyini senyle bana; vb.”¹⁰

2. COLÈRE DE SULTAN

N. Sırrı'nın "Colère de Sultan" adlı ikinci Fransızca hikâyesinden de N. Yıldız Müderrisoğlu adı geçen yazısında şu şekilde bahseder: "Colère de Sultan"ın konusu, devlet işleriyle ilgilenmek yerine, zamanının çoğunu avda geçirdiği için kendisine "Avcı Mehmet" adı verilen ve 1648'de tahta çıkıp, 1687'de tahttan inen padişah IV. Mehmet'in etrafında gelişen olaylardır.

İstanbul'daki sarayda uzun süre kalamayan padişah, devlet işleri ile ilgilenmek istemez, burada bunaldığını hisseder ve her fırsatta Edirne'deki sarayına, av oyunlarına kaçır. IV. Mehmet, Uzunköprü'de yine avda olduğu bir sırada karısının bir elçisi, başkentte ortaya çıkarılan komployu ve suçluların cezalandırıldığını kendisine haber verir. Zayıf ve güçsüz padişah ne yapması, nasıl davranması gerektiğini bilemez.

Kendi iç sesiyle konuşuyor gibi, sadık adamlarından biri olan Musa'ya düşüncelerini anlatan padişahın ruh hali bu sözlerle daha iyi anlaşılır: Yeni bir kan gölünün nedeni olmak istemiyorum. Eğer şimdi İstanbul'da olsaydım ne yapacaktım bilir misin? Bu adamları cezalandırmak yerine onları bağışlar ve ne kadar memnun olduğumu bildirirdim. Zira, çok uzun zamandır bu tahttan iğreniyorum, ruhumun derinliklerinde tahttan inmeyi, iktidarı bırakmayı düşünüyorum... IV. Mehmet İstanbul'a dönüp, devlet işlerine el koymaya karar verir. Hristiyan kökenli Gülnihal Sultan'ı sürgüne yollamak, Başvezir'i görevden almak ve ülkeyi yalnız başına yönetmek kararları arasındadır. Adamlarına İstanbul'a hareket emrini verir. Padişah o güne kadar hiç olmadığı kadar cesur ve kendinden emindir. Bu ruh haliyle yola çıkılır, gece olurken Yunanlılar'ın oturduğu bir mahalleye gelirler, geceyi geçirmek için burada kalırlar. Fakat o kararlarından çoktan pişman olmuştur. İmparatorlukların en büyüğünün üzerinde saltanat sürmeye kendisini lâyık görmediği için İstanbul'a

¹⁰ MUDERRISOĞLU a.g.m., s.151.

dönmekten vazgeçer. İmparatorluğun çöküşünün çoktan başladığını bilir ama birşey yapamaz. Edirne'deki sarayına, av oyunlarına geri dönecektir.

“Colère de Sultan” hikâyesinde N. Sırrı Örik, tarihî hikâyelerimizde pek alışkın olmadığımız bir iç çelişkiyi yansıtır. Geniş İmparatorluğu üzerinde artık saltanat süremeyen bir Sultan'ın zayıflığını okuyucuya aktarmayı başarır. IV. Mehmet'in psikolojik durumunu, komployu öğrendikten sonra ruhunda duyduğu acıyı, kararsızlıklarını, suçluları cezalandıranlara ve böylece haklarını ayak altına alanlara duyduğu öfkeyi anlatan yazar, bu çöküşün sonunda Osmanlı İmparatorluğu'nun geldiği noktaya boyun eğmek zorunda olan Sultan'ın ruh halini ustaca betimler.”⁷

3. SANATKÂRLAR

Üç küçük hikâyeden oluşan bu eser (Şair Necmi Efendi'nin Bahar Kasidesi, Haziran 1931; En Güzel Eseri, Eylül 1931; Bir Sanatkâr, T.S. 1931) 1932 yılında İstanbul'da yayınlanmıştır. Bir Sanatkâr, daha sonra bir mecmuada tekrar neşredilmiştir.⁸

4. ESKİ RESİMLER

Bir büyük (Kahvecinin Bir Yalısında) ve bir de küçük (Eri Cenge Gitti Cenkten Döndü) hikâyeden oluşan bu eser 1933 yılında Ankara'da yayınlanmıştır. İçerisindeki hikâyeler daha önce Varlık Dergisi'nde neşredilmişlerdir.

Yazarın hikâye kitapları hakkında bu kısa bilgileri verdikten sonra hikâyeleri yapı olarak incelemesine geçebiliriz.⁹

⁷ MÜDERRİSOĞLU, a.g.m., s.152-154.

⁸ Nâhî Sırrı, “Bir Sanatkâr” Yeni Türk Mec., T.E. 1936, S.40, s.566-575.

⁹ Yazarın Fransızca hikâyelerini bu incelemenin dışında tuttuk

HİKÂYELERİNİN YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

a-Vak'a

Hikâyelerinin genelinde vak'ayı tek bir zincir şeklinde devam ettirmeyen Nahit Sırrı'nın bazı hikâyelerinde ise vak'ayı ikinci plana atarak şahısların, fazla detaya inmeden, psikolojik durumlarını; duygu ve düşüncelerini anlatmaya yöneldiğini görürüz. Onun, hikâyelerindeki asıl amacı geçmiş zamanı gözler önünde tekrar canlandırmaktır.

Hikâyelerin çoğunda olaylar, mekânlar ve insanlar anlatıcı tarafından anlatılır. Kahraman vak'anın gözlemcisi durumundadır, onun ilişkide bulunduğu veya yakından tanıdığı insanların yaşayış şekilleri, iç dünyaları ve karakterleri anlatılır.

Nahit Sırrı'nın tarih olarak yazdığı ilk Türçe hikâye olan "Bir Dağ ve Deniz Hikâyesi"de Rize dağlarında karşılaştığı ve sonradan hikâyesini dinlediği 'Sarı Şahin' adlı eşkiyanın bir Rum kızını sevmesi ve kızın kendisini aldatması üzerine Sarı Şahin'in bu iki aşığı öldürmesi daha sonra da eşkiya olarak yolcuları soyan, köyleri basan bir adam haline gelmesini anlatılır. Vak'anın ikinci kısmı ise bir sayfa sürmektedir. Yazar, hikâyesini dinlediği Sarı Şahin'den çok etkilenir ve aradan aylar geçmesine rağmen gördüğü her Rizeli'ye onun akibetini sorar. Daha sonra da Sarı Şahin'in Milli Mücadele'nin ilk günlerinde, vatan hizmetinde iken şehit düştüğünü öğrenir.

"Peri Kızıyla İhtiyar Kadının Masalı" nda Zeliha ve Esmâ isimli iki ihtiyar kadından sesi güzel olan Zeliha'nın periler tarafından çok güzel bir genç kız haline getirilip Hindistan'dan zengin bir tüccar ile evlenmesi, ancak büyü'nün bozulması ile tekrar eski hâline dönmesi ve kendini öldürmesi masal unsurları ile anlatılmaktadır.

"Bir Para Hikâyesi"nin olay örgüsü ise tek zincirli vak'adan oluşmakta ve on dört sene önce boşanan çiftin kızlarının ağır bir hastalıktan dolayı yattığı hastahane de karşılaşmaları ve birbirleri hakkındaki düşüncelerinin belirtilmesinden ibarettir. Yazar, Ali Halit Bey ile Şadan Hanım'ı okuyucuya tanıttıktan sonra onların boşanmalarının sebeplerini açıklar: kızları İkbâl'in ölüm döşeginde olması sebebiyle tekrar

karşılaşmalarını ve hastahanedeki iç çatışmalarını anlatır. Hatta onların “kızlarını böyle ölüm döşeginde görmekten mustarip oldukları kadar da, her gün bir kaç saat bir odada beraber bulunmaktan ıstırap çekiyorlar”¹⁰ olmalarını bile belirtir.¹¹

“Şair Necmi Efendinin Bahar Kasidesi”nde yazar devlet kapısından ‘ulufe’ bekleyen Şair Necmi Efendi’nin, karısının baskısıyla sadrazamın yeni yaptırmakta olduğu yalı için bir kaside yazmaya başlamasını ve sonunda ölümünü anlatır. Ayrıca hikâyede kaside yazarlarının eleştirisi ve şairin karısı Hatice Gülfam Hanım’ın tasviri ve ihtirasları da verilmektedir.

“En Güzel Eseri” adlı hikâye de önceki hikâyede olduğu gibi sanatkârları konu alan bir hikâyedir. Burada yazar, ünlü ressam Ahmet Sedat Bey’in oğlu Cemil’in babasından daha iyi bir ressam olmak için çalışmaları; “en büyük eseri”ni hazırlamak için günlerce uğraşması; bunun neticesinde gözlerini kaybetmesi ve güzel olmayan resmini babasının tamamlayıp oğlu adına sergilemesi anlatılmaktadır. Ahmet Sedat kendi eserini oğlununmuş gibi göstererek bütün şeref ve saadeti oğluna bağışlamış; böylece ona “belki ona asırlarca unutulmayacak bir isim” temin etmiştir. Sanatçı psikolojisinin çok iyi bir şekilde anlatıldığı bu hikâyede fedakâr bir baba örneği görmektediriz.

“Bir Sanatkâr” adlı hikâyede de vak’adan ziyade şahsın önemli olduğunu görüyoruz. Yazar-anlatıcı tarzında yazılan hikâyede kadın kılığına girerek “Gardenbar”da İspanyol dansları yapan bir sanatçının tasviri yapılmaktadır. İki zincirli vak’a olarak gelişen hikâyede yazar genellikle kahraman ve bazan da anlatıcı olarak karşımıza çıkmaktadır. Tasvirini yaptığı şahsı daha sonra (10 yıl) Almanya’nın Stranberg Gölü’nün sahillerinde görüp onunla tanışan yazar, onun yaşayışını, ev hayatını; sanatının özelliklerini, sanatını yaparken çektiği sıkıntıları ve en sonunda da ölümünü anlatır.¹²

“Kanlıcanın Bir Yalısında”adlı uzun hikâyesinde yazar Boğaziçi’nde gün geçtikçe eriyip yok olan yalılarla bunların içinde yeni yaşayışın düzenine ayak uyduramayanları, bir geçmiş zaman hülyası içindeki hallerini anlatır. Hikâyede bir merak duygusunu tahrik edecek bir vak’ayı (yazarın çocukluğunun geçtiği yalılar

¹⁰ Nahit Sırrı, “Bir Para Hikâyesi”, Türk Yurdu Mec., Eylül 1930, s.32

¹¹ Hikâye Varlık’ta (c.11, 1 Eylül 1940, S.172, s. 69-73) aynı isimle tekrar neşredilmiştir.

¹² Hikâye Varlık’ta (c.11, 15 Ekim 1940, S.175, s. 160-168) Dansöz ismiyle tekrar neşredilmiştir.

65
çevresinde hiç kimsenin uğramadığı, korktuğu bir yalıya gizlice girmek ve içinde yaşayanlarla konuşmak istemesi sonucu gelişen olaylar) maharetle kullanan Nahit Sırrı, hikâyesinde yalılarda yaşayan eski gelenekleri de başarıyla çizer.

“Eri Cenge Gitti Cenkten Döndü” hikâyesinde Rizeli yeniçeri Hüseyin ile genç ve güzel Zehra’nın evlenmeleri, ancak üç günlük karı koca iken Girit savaşının başlaması üzerine Hüseyin’in savaşa katılmak için karısından ayrılması ve aradan on bir sene geçtikten sonra gözlerini kaybetmiş olarak dönmesi anlatılmaktadır. Özelliğini tamamıyla sonundaki buluştan alan hikâye manzum hikâye diyebileceğimiz özellikler taşımaktadır.

“Sadettin Bey’in Damadı” kendi gelecekleri için bazı kişilerden faydalanmanın yollarını bulan Halit Bey’in anlatıldığı tek zincirli bir hikâyedir. Karısı Sara ile gezerlerken “müdürü umumi” Sadettin Bey’i gören ve onun kariyatının akrabası olduğunu öğrenen Halit Bey, bu akrabalıktan faydalanarak çeşitli mevkilere ulaşır; İstanbul düşmanlar tarafından işgal edildikten sonra gözden düşen ve bir gün kendisine gelen Sadettin Bey’i yanından kovar.

“Amerikalı Büyük Mimarla Şarklı Prenses Olan Karısı” adlı hikâyede yazar, Ankara’ya gelip kendisini Paraguay Cumhuriyeti’nin ünlü ilim adamlarından “Mösyö Heralt Hopinas” olarak tanıtan bir inşaat işçisinin karısı ile beraber dolandırıcılık yapmalarını anlatmaktadır. Yakalanmak üzereyken ortadan kaybolan bu çiftin daha sonra Amerika’da yakalandıkları bir gazete haberi ile hikâyenin sonunda belirtilmektedir.

“Nişantaşının Bir Konağında” II. Abdülhamit devrinin son vezirlerinden Ahmed Hikmet Paşa’nın ölümü, yapılan cenaze merasimi ve bu arada paşanın konağında meydana gelen hırs ve kıskançlıkların anlatıldığı bir hikâyedir. İki zincirli vak’adan oluşan hikâyenin sonunda ortaya çıkan ve paşanın genç ve güzel karısı Şadan Hanım’ın eski sevgilisi olduğu anlaşılan Hüsrev’in Şadan Hanım’a evlilik teklif etmesi; ancak kendisiyle para için evlenildiğini fark eden Şadan Hanım’ın Hüsrev’e “som altından hemde yakutlarla süslü” tabaka vererek kendisinden uzaklaştırması anlatılır.

“Bir Romançı Profili” hikâyesinde yazar, bir devlet dairesinde memur ve aynı zamanda gazete ve dergilerde yazıları çıkan Ali Galib’in şahsında yazarlığın zorluklarını anlatmaktadır. İşinden istifa edip kendisini sadece yazarlığa veren Ali

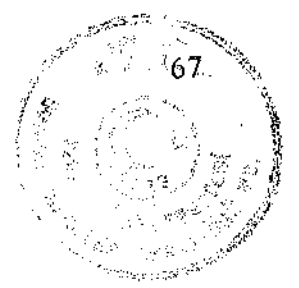
Galib İstanbul Gazetesi'nde işe başlar; ilk zamanlar bir hayli romanı tefrika edilir, ancak bir gün gelir okuyucular tarafından beğenilmez olur. Sonunda "Rize Sevdalıları" adlı büyük bir roman yazar, fakat bunu hiç bir yerde tefrika ettiremez. Hastalanan kızının ameliyatı için eserlerinden para kazanamayınca da bankadan faizle para alır ve artık Babîliden hiç bir şey beklemeyerek kendisinden sonra geçimlerinin nasıl olacağını bilemediği çocuklarını düşünür.

"Bebekleriyle Oynamayınca", Nahit Sırrı'nın konusunu Osmanlı Devleti'nin padişah ailesinden alan bir hikâyedir. Hikâyede Padişah I. Ahmed'in, zenginliği ile meşhur olmuş yaşlı vezirlerinden Mehmet Hayrettin Paşa'ya, mirasının kendisine kalması için, dört yaşındaki kızını nikâhla vermesi; önce paşayı 'dede'diye seven Mihrimah sultanın gittikçe gelişip büyüyerek genç kızlık hayallerini paşada görememesi; paşanın buna dayanamayarak ölmek için savaşa katılışı ve bu savaşta şehit oluşu anlatılmaktadır.

"İki Kız Kardeş ve Bir Delikanlı" adlı büyük hikâye Nahit Sırrı'nın tiyatro eseri olarak kaleme aldığı, ancak eser oynanmayınca hikâye şekline dönüştürüp neşrettiği bir eserdir. Dayısı ve onun iki kızıyla birlikte Ankara'da aynı evde kalan Celal, Sacide ile nişanlıdır. Ancak Sacide'nin zengin bir adamla evlenmesi sonucunda o da dayısının diğer kızı Macide ile evlenir. Zenginliğe kavuşmuş olan ancak kocası tarafından aldatılan Sacide ile sade fakat mutlu bir hayatı olan Celal bir gün yine karşılaşırlar ve birbirlerini unutamadıklarını anlarlar. Celal karısına ihanet etmeyerek eski nişanlısını yanından kovar; iki kız kardeş de birbirlerinden tamamen koparak ilişkilerini keserler. Hikâyede para için evlenme meselesi üzerinde durularak bunun doğurduğu sonuçlar anlatılmaya çalışılmıştır.

"Dedenin İki Evlenişi" tamamen hatıra özelliği taşıyan ve vak'ası olmayan bir hikâyedir. Hikâyede yazarın büyük babası Ahmet Nafiz Paşa'nın yaptığı iki evlilik anlatılmaktadır.

Yazarın son hikâyesi olan "Osmanlı Diplomatı Persenosi Beyle Madamı" nda Cumhuriyet yeniliklerinin toplum yaşayışımızda yaptığı değişiklikleri; bunların geride kalanlar üzerindeki etkilerini yazar, o çevrelerle yakın ilgisi olabilecek insanların bilebileceği ayrıntılara inerek verir. Yazar kendi ağzından anlattığı bu tek zincirli vak'ada, tanıdığı Persenosi Bey'i ve onun elçilik özlemini dile getirmektedir.

b- Zaman

Nalir Sırrı'nın hikâyelerinde geniş zaman dilimini içeren hikâyelere rastlayamıyoruz. Hikâyelerinin geneli geçmiş, hâl ve gelecek üçlüsüne göre düzenlenmiştir. Yazarın bir hikâyesinde ise yaşanan zaman değil bir masal zamanı anlatılmıştır. Yazarın bir şahsı anlattığı hikâyelerinde bile bir kaç günlük hatta senelik zaman dilimlerini kullandığını görmekteyiz.

Yazarın bazı hikâyelerinde atlanılan zaman dilimi, hâl ile gelecek arasındaki süre çok uzun tutulmuştur. Kısa hikâyelerinde de, zaman dilimi en az bir kaç günlük zaman dilimini kapsamaktadır.

Hikâyelerinin ortak yönü okuyuculara geçmiş zamanı hatırlatmak ve yaşatmaktır diyebiliriz. Hikâyelerinin hepsinde vak'a zamanı hâlde başlar ve kronolojik bir sıra takip ederek ileriye doğru gider.

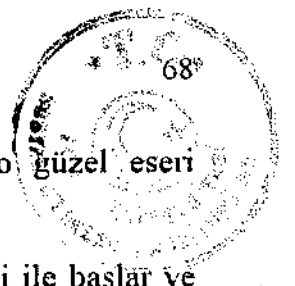
"Bir Dağ ve Deniz Hikâyesi"nde yazar, 1918'de bir kaç saat, 1919'da da bir kaç gün kaldığını belirttiği Rize hakkında bilgiler verdikten sonra "Mütarekenin ilk senesinde" hikâyesini dinlediği Sarı Şahin'i anlatır; daha sonra onun "Millî Mücadele'nin ilk günlerinde" öldüğünü belirtir

"Peri Kızıyle İltifâr Kadının Masalı" masal tarzında yazılmış bir hikâyedir. Masal öğelerinin hemen hepsini taşıyan bu hikâyenin vak'ası "evvel zaman içinde kalbur saman içinde" geçmektedir.

"Bir Para Hikâyesi"nde yazar altı günlük bir zaman dilimini kullanır.

"Şair Necmi Efendinin Bahar Kasidesi"nde zaman belirtilmemiş, ancaak Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yaşayan şair Necmi'nin bir kaside yazmaya başlaması ve bitiremeden ölmesi bir ân olarak anlatılmıştır.

"En Güzel Eseri"nde yazar Cemil'in iyi bir ressam olmak için yaptığı çalışmalarını geniş bir zaman dilimi içinde anlattıktan sonra bir ay boyunca onun güzel

bir resim yapmak için çabalamasını son gece ise gözlerini yitirip o güzel eseri babasının yapmasını anlatır.

“Bir Sanatkar” isimli hikâye yazarın rakeden bir sanatçıyı izlemesi ile başlar ve arada on yıllık bir zaman sıçraması yapılarak onunla tekrar karşılaşmasını anlatır.

“Kantarcının Bir Yalısında” yazarın bize eski zamanı yaşattığı en güzel hikâyesidir diyebiliriz. Yazar bu hikâyesinde on-on bir yaşlarında bir çocukken gördüğü ‘kazaskeri’ ve onunla olan konuşmalarını bir günlük bir süre içerisinde anlatıktan sonra aradan yirmi yıl geçince aynı yere tekrar geldiğini ve Kazasker Bahaddin Molla’ya bir daha göremediği için üzüldüğünü belirtir.

“Eri Cenge Gitti Cenkten Döndü” yine zaman sıçramasının olduğu bir hikâyedir. Hikâyede vak’a Osmanlı-Yunan savaşının çıkmasıyla başlar, Zehra’nın üç günlük kocası savaşa katılır ve on bir sene sonra geri döner. Aradaki zaman dilimi bir sayfada, Zehra’nın bekleyişi ile aktarılmıştır.

“Sadettin Bey’in Damadı” adlı hikâyede de vak’a zamanı I. “cihan harbinin” ikinci senesi ile belli olmayan bir zaman dilimi içerisinde geçmektedir. Yazar bu belirsizliği “Aradan böyle seneler geçtikten sonra” cümlesi ile belirtir.

“Amerikalı Büyük Mimarla Şarklı Prenses Olan Karısı” Ankara’ya 1924 senesinde gelirler. Böylece bu tarihte başlayan vak’a zamanı kronolojik sırayı takip ederek yedinci seneden sonra (1931) yazarın Ankara’ya tekrar gelişi ve bir gazeteden çiftin yakalanmalarını öğrenişiyle sona erer

“Nişantaşının Bir Konağında” II. Abdülhamid döneminin son sadrazamı Ahmet Hikmet Paşa’nın taziye günlerini anlatır. Vak’a zamanının iki günle sınırlandığını “Ve ertesi sabah Hüsrev Bey Şadan Hanımefendi’yi ziyarete geldi” cümlesinden anlıyoruz.

“Bir Romançı Profili” vak’a zamanının sıçrama gösterdiği bir hikâyedir. Edebiyat-ı Cedide nin en parlak zamanında (Ali Galib o sıralar 27-28 yaşlarında genç bir memurdur) başlayan vak’a Ali Galib’in altmış beş yaşlarına geldiği yıllarda biter.

“Bebekleriyle Oynamayınca”da vak’a altmış beş yaşındaki ihtiyar vezire padişah I. Ahmed in dört yaşındaki kızını vermesiyle başlar. Aradan on yıllık bir zaman dilimi geçer, (Daha on dört yaşındayken Mihrimah Sultan’ın narin vücudu...) vak’a bu süre sonunda paşanın ölümüyle biter.

“İki Kız Kardeş ve Bir Delikanlı”nın vak’ası Cumhuriyetin ilk yıllarında geçer. Ancak vak’anın başlayış ve bitiş zamanını tesbit etmek mümkün değildir.

“Dedemin İki Evlenişi” yazarın başkasından dinlediği hatıraları niteliğinde olduğu için kesin tarihler taşımaktadır. Buna göre Ahmet Nafiz Paşa ilk önce 1855 yılında daha sonra da 1872’nin Eylül ayında iki defa evlenmiştir. Aradaki on yedi yıllık zaman dilimini atlanmıştır.

“Osmanlı Diplomatı Persenosi Beyle Madamı”, “Birinci Dünya Savaşı’ndan bir yıl kadar önce cümlesiyle başlayan vak’a zamanı bir günlük bir zaman dilimini kapsamaktadır.

c- Mekân

Bir hikâyenin yapısının en önemli unsurlarından birisi de mekândır. Ancak mekân tasvirlerinde de fazla detaya inmekten kaçınan Nahit Sırrı mekânı daha çok kahramanlarının sosyal statülerini vermek için bir araç olarak kullanmıştır. Mekân tasvirlerini daha çok kendi gözüyle vermeğe çalışan Nahit Sırrı bazen da Tanzimat dönemi romanlarında olduğu gibi hikâyelerine dış mekân tasvirleriyle başlamıştır. Daima gerçek mekânları seçen yazarın hayalî mekânları hiç kullanmadığı dikkat çekmektedir. Anlattığı yerlerin hepsi yazarın gezip gördüğü, hatta yaşadığı yerlerdir. Ayrıntılara fazla girmeden mekân tasvirlerine yer veren yazarın özellikle açık mekânları seçtiğini görüyoruz. Kapalı mekânlara rağbet göstermeyen yazarın bu yerleri bazen sadece isim vererek atlattığı da görülmektedir. Hikâyelerinde geniş mekân olarak genellikle İstanbul, Ankara, Rize, ve Almanya’yı kullanmıştır.

“Bir Dağ ve Deniz Hikâyesi”nde hikâyeye Rize dağlarının tasviriyle başlayan yazar bu dağların yollarını şöyle anlatır: “Küçük limanı çepeçevre ihata eden tepelere kurulmuş kasabanın yollarında, kıvrıntılı ve denize düşecek gibi birden inen veya dağlara birden tırmanan dar yollarında akşamın esmerliği gelir ve gittikçe artarken, uzun uzun dolaştım.”(s.43)

“Kaulıcanın Bir Yalısında” da eski yalıları şöyle tasvir eder: “Çerkez Emin Paşa isminde birinin yalısı imiş. Bilhassa alt katındaki mermer taşlığın ortasında,

70
fiskiyesinden mütemadiyen sular yükselen dört köşeli havuzunu sevmiştik. Kanlıca Koyu'ndaki mehtap âlemleri de bu yalıda daha bir fevkalade olurmuş.”(s.10)

Nahit Sırrı'nın bazı hikâyelerinde dış ülkelere ait mekânlara yer verdiğini de görürüz. “Bir Sanatkar” adlı hikâyede yazar Almanya'daki Ştarnberg Gölü'nü şöyle anlatır: “Bavyera'nın cenubundaki o güzel göllerin en güzelinin, Ştarnberg Gölünün sahillerinde insan kendini kalabalıktan, herkesle ihtilâttan müteneffir bulur.”(s.568)

Yazarın kapalı mekân tasvirlerinden kaçındığını yukarıda belirtmiştik. Ancak isim vererek zikrettiği bu mekânların gerçek mekânlar olduğu ve aynı geniş mekânlarda geçen hemen hemen bütün hikâyelerinde geçtiği görülmektedir. Mesela Kanlıca Koyu, Süleymaniye Camii, Göztepe, Gardenbar, Kapalıçarşı, Yenişehir Türe Sokağı, Ankara İstasyonu hemen bütün hikâyelerinde kullanılan mekân isimleridir.

Nahit Sırrı'nın bazı hikâyelerinde mekân isimlerini vermekten kaçındığı da görülür: “Bir Dağ ve Deniz Hikâyesi”nde Rize'deki bir kasabadan “A.....da”(s.45); “Osmanlı Diplomatı Persenosi Beyle Madamı” nda, Persenosi Bey'in önceleri elçilik yaptığı ülkeden “A.....d' de”(s.2) diye bahseden yazar devlete ait memurlukların isimlerini ise hiç belirtmez.

d- Şahıslar

Nahit Sırrı'nın hikâyelerinde son derece canlı bir şahıs kadrosu ile karşılaşmaktayız. Yazarın hikâyelerinde görülen şahıslar da yine gerçek hayattan alınmış, gerçek kişilerdir. Nahit Sırrı eserlerdeki şahısların gerçek hayattan alınmaları gerektiğine inanır “Bir romanın, bir büyük hikâyenin veya küçük hikâyenin vak'asını ve şahıslarını muharir ne kadar dimağında halk etmiş ve muhayyilesinde icat etmiş olursa olsun, bu dimağı ve muhayyileyi vücuda getiren ve zenginleten elbette yine gördükleri, okudukları, işittikleridir ve binaenaleyh hiç bir sanat eserinin hâlîkı bilâkaydüşarı ve münhasıran müellif olamaz... Tesadüfen geçtiği bir sokak manzarası, tranvayda on dakika kaşısında oturduğu bir insan yüzü, bir kısmını istemeden duyduğu

bir mükâleme parçası. hatta kendi de fark etmeden sanatkârın romanına, hikâyesine, tiyatrosuna girerler."¹³

Gerçekten yazarın eserlerindeki baş kahramanların isimleri uydurulmuş olsa bile çevresindeki şahısların gerçek hayatta yaşamış olan kişilerden seçildiklerini görmekteyiz. Hulusi Paşa (Şair Necmi Efendi'nin Bahar Kasidesi); yazarın babası, ablası ve dedesi (Bir Sanatkâr, Kanlıca'nın Bir Yalısında, Dedemin İki Evlenişi, Persenosi Beyle Madamı); Yusuf Ziya Paşa (Persenosi Beyle Madamı); Sultan Hamid, Ahmet Hikmet Paşa (Nişantaşı'nın Bir Konağında); Mehmet Hayrettin Paşa, I. Ahmet, I. Mustafa (Bebekleriyle Oynamayınca); Halit Ziya, Mehmet Rauf (Bir Romancı Profili) gibi şahıslar gerçek hayattan alınmış şahıslardır.

Nahit Sırrı, hikâyelerindeki kahramanlarını bazan kısa fizikî özellikleriyle vermekte, ancak, daha çok onların iç dünyaları ile ilgilenmektedir. Şair Necmi Efendi'nin Bahar Kasidesi, Bir Romancı Profili, Bebekleriyle Oynamayınca, Bir Sanatkâr, En Güzel Eseri, Bir Para Hikâyesi, Eri Cenge Gitti Cenkten Döndü hikâyelerinde, Kanlıcanın Bir Yalısında adlı hikâyelerinde kahramanların iç dünyalarını yine detaylara inmeden veren Nahit Sırrı, diğer hikâyelerinde ise şahısların kısaca fizikî özelliklerini tasvir etmiştir. Mesela İki Kız Kardeş ve Bir Delikanlı adlı hikâyede Sacide'nin sadece yeşil gözlü bir kız olduğunu görebiliyoruz.

Nahit Sırrı karşımıza tip diyebileceğimiz kahramanlar da çıkarmıştır. Sadettin Bey'in Damadı'nda kendi çıkarları için başkalarını kolaylıkla kullanabilen Halit Bey'i; Bir Romancı Profili'de gözden düşen bir yazarın halini canlandıran Ali Galib'i; Bir Sanatkâr ve En Güzel Eseri'n deki, sanatlarını icra etmek için kendilerini feda eden dansöz ve Cemil'i; yine En Güzel Eseri'nde oğlu için kendi hakkı olan şan ve şöhreti reddeden Ahmet Sedat'ı; Eri Cenge Gitti Cenkten Döndü de üç günlük kocasını on bir yıl bekleyen Zehra'yı; Son Osmanlı Diplomatu Persenosi Beyle Madamı ve Kanlıcanın Bir Yalısında hikâyelerinde bir yandan değişikliklere ayak uydurmaya çalışırken bir yandan da eski yaşantıları arasında bocalayan Persenosi Bey ile Bahaddin Molla'yı bu şekilde kabul edebiliriz.

¹³ Nahit Sırrı, "Roman ve Hikâyenin Menbaları", Varlık, c.2, 15 Ekim 1934, S.31, s.102

Ayrıca Nahit Sırrı'nın değişik milletlere mensub şahsiyetleri anlattığı hikâyeleri de mevcuttur. Bu tür hikâyelerine örnek olarak Amerikalı Büyük Mimarla Şarklı Prenses Olan Karısı'nı ve Bir Sanatkâr'ı gösterebiliriz.

e- Bakış Açısı Ve Anlatıcı

Nahit Sırrı'nın incelediğimiz on altı hikâyesinde, hikâyelerin iki farklı bakış açısı ile anlatıldığını görüyoruz. Bunlardan on tanesi yazar anlatıcı, beşi de kahraman anlatıcı bakış açılarıyla okuyucuya sunulduklarını görüyoruz. (Bir hikâye masal tarzında idi.) Yazar bu hikâyelerinin bazı yerlerinde ise ilâhî bakış açısını kullanmıştır.

Yazar-anlatıcı bakış açısı ile anlatılan hikâyeler Eri Cenge Gitti Cenkten Döndü, Bir Romancı Profili, En Güzel Eseri, Sadettin Bey'in Damadı, İki Kız Kardeş ve Bir Delikanlı, Bir Para Hikâyesi, Şair Necmi Efendinin Bahar Kasidesi, Nişantaşı'nın Bir Konagında, Beebekleriyle Oynamayınca, Bir Dağ ve Deniz Hikâyesi (Bu hikâyede yazar bazan kahraman anlatıcı olarak karşımıza çıkar) adlı hikâyelerdir.

Kahraman bakış açısı ile anlatılanlar ise Amerikalı Büyük Mimarla Şarklı Prenses Olan Karısı, Bir Sanatkâr. ; Son Osmanlı Diplomatı Persenosi Beyle Madamı, Kanlıcanın Bir Yahsında ve Dedemin İki Evlenişi olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Ancak kahraman bakış açısıyla anlatılan bu hikâyelerde bazan kahraman anlatıcının müşahit anlatıcı konumuna geçerek, hikâyeyi diğer kahramanların veya bir gazetenin anlatmasını sağladığı da olmaktadır.

TİYATROLARI

Beş tiyatro eseri olan N.Sırrı'nın bu nevi eserlerinden üçü kitap halinde basılmış, birisi oynanmış, birisi de oynanmadığı için yazar tarafından büyük hikaye olarak değiştirilip neşredilmiştir.¹

Yazarın basılmamış ama oynanmış olan ve ticari işlerini yürütmek için karısını erkeklerin kucığına atabilen bir kocanın yaşlanınca genç karısının bir delikanlı ile ilişkisini kıskançlıkla engellemesinin; daha sonra kadının sağlığı ile kocanın işlerinin bozulmasının ve kadının ölümüyle bundan sorumlu olan kocanın üzüleceği yerde Ankara'ya yeni işler çevirmek üzere yola çıkmasının anlatıldığı “Para Uğrunda” adlı oyuna ulaşamadık. Bu eser üzerinde bilgiyi N.Sırrı'nın kendi makalelerinden elde edebildik.²(Yazarın bu eseri basılmamış sadece oynanmıştır.)

¹ bkz. Tezin “Nahit Sırrı'nın Edebî Kişiliğine Edebî Faaliyeti” bölümü.

² Bkz. Nahit Sırrı, “Memletimizde Tiyatro Edebiyatının İnkişafı Bahsi Üzerinde”, Ülkü, Haziran 1940, s.377-378

I-SÖNMEYEN ATEŞ³

Üç perdelik bu piyesin ikinci baskısı da, İstanbul'da, 1938 yılında yapılmıştır. Eserin birinci perdesi dört meclisten; ikinci perdesi altı meclisten; üçüncü perdesi (II. baskıda 11 meclis) sekiz meclisten oluşmaktadır.

a) Vak'a

Vak'ası Milli Mücadele döneminde geçmekte olan bu eserde vak'a İstiklal Savaşı'nın başlangıcında İtalya'da başlıyor, İstiklal Savaşı'nın sonunda da İzmir'de bitiyor. Bir yanda Milli mücadele bütün fedakarlık, azim ve iman hamleleriyle devam ederken bir yanda da Avrupa'da bazı eski kibar Türk aileleri görülüyor ki bunlar menfaatten başka birşey düşünmüyorlar. Bunlardan birinin damadı olan Doktor Fuad, mühimmat simsarlığı yapmak için Ankara'ya gelir. Ancak duyup gördüğü büyük ideal fikirleri karşısında kendisini toplayarak vatanına karşı vazifesini yapmayı en büyük borç olarak görür; bunun sonucunda da beklenilen yüksek komisyonu feda ederek orduda sıhhiye hizmetine girer ve sonuna kadar çalışır. Kalpsiz ve merhametsiz karısından ayrılarak mücadelede hastahanelerde hemşire olarak çalışmış bir genç kızla hayatını birleştirir.

Nahit Sırrı'nın dram türünde yazdığı bu eserin her meclisinde dekor ve şahıslar belirtilmektedir. Ahmet Siret Paşa ile Nedime Hanım'ın damatları olan Doktor Fuad ikinci perdede Ankara'ya gelir; burada halkın ve eski arkadaşlarının Milli Mücadele'ye verdikleri önemi görünce kendi menfaatlerini terk ederek o da bu mücadeleye katılır.

³ Nahit Sırrı, Sönmeyen Ateş, Ankara 1933, 78s.

b) Zaman

3 perdelik bir tiyatro eseri olan "Sönmeyen Ateş" teki gelişmeler tamamen hâlde vuku bulmaktadır. Millî Mücadele döneminin anlatıldığı eserde bunun dışında zaman ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır.

c) Mekân

Dış mekânın olmadığı eserin vak'ası A.Siret Paşa'nın Roma'da kaldığı otel odasında; "Ankara'nın Çankaya sırtlarında eski bir köşkte" (s.35) ve bir hastahanenin 'sertabib' odasında geçmektedir. Mekân tasvirinin yapılmadığı eserde mekânlar sadece dekor olarak her perdenin başında kısaca zikredilmişlerdir.

b) Şahıslar

Sönmeyen Ateş hayli kalabalık bir şahıs kadrosu etrafında cereyan etmekte olan bir tiyatrodur.

Öncelikle A. Siret Paşa ve Nedime Hanım'ı tanıdığımız eserde N. Sırrı bu kişilerin şahsında, Millî Mücadele devam ederken, sadece kendi menfaatlerini düşünen insanları okuyucularına anlatmaktadır. 2. perdede bir başka şahıslar dünyası ile karşılaşırız. Ankara'ya gelen Fuad Bey burada arkadaşı Galib Bey, Fatma Kadın, Kerim Paşa ve Halil Bey gibi kişilerle konuşarak şahsî menfaatlerinden vazgeçer ve millet için çalışmaya başlar. 3. perdede yeni bir şahıs olarak Belkis Hanım'la karşılaşırız. Güzelliği ve fedâkârlığı ile dikkat çeken Belkis, Doktor Fuad'ın da ilgisini çeker ve karısından boşanıp kendisi ile evlenmesine sebep olur.

Kendi menfaatlerini terkedip millet için çalışmaya başlayan Fuad hamasî özellikler yüklenmiş gibidir. Bunun dışında yazarın vermek istediği mesaja uygun olarak, diğer şahıslar Fuad'ın karşısına çıkarlar. Fuad iki ayrı zümre arasında sıkışıp kalan daha sonra ise doğru olanı seçen bir kişi durumundadır.

e) Bakış Açısı ve Anlatıcı

Eserin giriş kısmı şahısların çok kısa tanıtımlarından sonra, yine kısa bir dekor tasviri ile başlar. Bu tasvirler ve söz şahıslara bırakıldıktan sonra da şahısların dialogları ile devam eden tiyatrodaki yazar, yazar-anlatıcı tarzına yer vermiştir.

Eserde dialogların canlı olmaması ve uzun tutulması yüzünden eserin bazı kısımları sıkıcı olmakta, ritmden uzak görünmektedir.

2- MUHARRİR⁴

Bir perdelik kısa bir piyes olan “Muharrir” ,yazarın komedi türünde yazdığı bir eserdir. On dört meclisten oluşan eser kitap halinde basılmadan önce Varlık Dergisi’nde yayınlanmıştır.⁵

a) Vak'a

Yoksul, kendini beğenmiş bir muharrir olan Cevat Sezaî kendinden başka insan tanımayan, yaşayan bir tiptir. Açlıkla çarpışırken bile dehasının günün birinde et iztirabından varlığının kurtaracağını vehmeder. Vak'a tamamen Mahmut Galip Bey'in odasında kızı, oğlu ve Cevat Sezaî'nin konuşmalarından ibaret olarak geçer. Bu konuşmalarda genelde Cevat Sezaî'nin eski okul arkadaşı ve bir şirketin umum müdürü Mahmut Galip'e dertlerini, fikirlerini anlatması ile devam edip gider. Pişkin bir iş adamı olan Mahmut Galip arkadaşını gâh acıyarak, gâh canı sıkılarak dinler. Çünkü ona göre önemli olan otomobildir, yarınlara emin olarak bakabilmektir. Bu konuşmalardan sonra Cevat Sezaî'ye bir mecmua çıkarması için bin lira verir. Bütçesinden eksilen bu parayı Cevat Sezaî çıktıktan sonra ise bir telefon konuşması ile komisyonunu yükselterek yeniden kazanır.

⁴ Nahit Sırrı., Muharrir, Nkara, 1934. 54s.

⁵ Nahit Sırrı., “Muharrir”, Varlık, 1 Mayıs-15 Temmuz 1934, S.20-25

b) Zaman

Yazarın ilk tiyatrosu gibi "Muharrir" isimli eseri de hâlde vuku bulmakta ve sadece bir kaç saatlik bir zaman dilimini kapsamaktadır. Ayrıca eserde geriye dönüş ve zaman sıçraması gibi durumlar görülmemektedir.

c) Mekân

Muharrir adlı oyun dar bir mekân çerçevesi içinde sahnelenir. Bütün gelişmeler Mahmut Galib Bey'in "mükellef bir yazı odası" nda vücut bulmaktadır. Bu yazı odası eserin girişinde dekor olarak, fazla detaya inilmeden tasvir edilmiştir.

d) Şahıslar

"Muharrir" adlı tiyatro eserinde beş şahıs bulunmakla birlikte bunlardan sadece ikisi, Mahmut Galib Bey ile Cevat Sezai ön plana çıkmışlar diğerleri ise dekoratif olarak eserde yer almışlardır. Hatta o şahısların konu ile ilgileri bile yoktur diyebiliriz.

e) Bakış Açısı ve Anlatıcı

Yazar bu eserinde de kısa bir dekor tasvirinden sonra sözü adı geçen iki şahısa bırakmıştır. Bu iki şahsın birbirleriyle kurdukları dialoglarla, tek perdelik bu eser sona erer. İlk eser gibi bu da yazar-anlatıcı bakış açısıyla anlatılmıştır.

Oynanmak için yazılan bu eserde dialogların kısıklı dikkat çekmekle birlikte komedi unsurlarına fazla rastlanmamaktadır.

C- OYUNCULAR⁶

Üç perdeden oluşan bu piyesin birinci perdesi on dört meclisten; ikinci perdesi yedi meclisten oluşmaktadır. Bu eser de daha önce Ülkü Mecmuası'nda neşredilmiştir.⁷

a) Vak'a

Eserde Sait Cemal'in sahip olduğu tiyatro grubuna bir genç aktristin (Suzan) alınmasıyla gelişen olaylar anlatılmaktadır. Sait Cemal, bir tuluat tiyatrosunda gördüğü Suzan'ı -biraz da güzelliğine kapıldığı için- Yahya Kerim adlı muharririn İlkbahar piyesinde oynatmak için yanına alır. Yaşlı olmasına rağmen kızın kendisini sevebileceğini zanneder. Sait Cemal, aynı zamanda bir aktördür de... Ancak genç ve güzel kıza bütün şefkâtiyle yaklaşmasına rağmen onun sevgisini kazanamaz ve sonra da kız, tiyatronun genç aktörlerinden Ekrem Halil ile evlenmek üzere Sait Cemal'den ayrılır. Piyesin 8.-10. meclisleri Sait Cemal'in derdini arkadaşı, muharrir, Yahya Kerim'e anlatmasıyla devam eder ve piyes sonuçlanır.

b) Zaman

Geriye dönüş tekniğinin kullanılmadığı ancak zaman sıçramasının yer aldığı "Oyuncular" adlı piyeste vak'a hâlde geçmekte ve üç buçuk yıllık bir zaman dilimini kapsamaktadır. "Böyle tam yaz mevsiminin başında" (s.5) sözleriyle vak'a zamanının bir yaz mevsiminde cereyan ettiği belirtilen eserin zamanında bazan genişleme olduğu görülür. Eserin ikinci perdesinin başında "Aynı salon. Aradan iki yıl geçmiştir." ve 3. perdede de "İkinci perdeden beri aradan bir buçuk sene geçmiştir" ibareleri yer almaktadır.

⁶ Nahit Sırrı, Oyuncular, İst. 1938, 93s.

⁷ Nahit Sırrı, "Oyuncular", Ülkü mec., Nis. Haziran 1938

c) Mekân

"Oyuncular" adlı eserin girişinde dekor tasviri yapılmamış bu dekor sadece "bir apartımanda zevkle döşenmiş bir salon" (s.2) cümlesi ile belirtilir. Bundan başka da eserde mekânla ilgili bilgilere yer verilmez.

d) Şahıslar

"Sönmeyen Ateş" isimli eserde olduğu gibi bu piyesde de çok geniş bir şahıs kadrosu ile karşılaşmaktayız.

Hepsi de yüklendikleri bir görevle karşımıza çıkan bu şahısların arasında dekoratif olarak görebileceğimiz sadece tiyatrodaki hizmetçi göreviyle bulunan Fatma isimindeki şahıstır. Fatma piyesin sonunda rol alarak Said Cemal'in evini temizler.

e) Bakış Açısı ve Anlatıcı

Tiyatronun giriş kısmı, şahısların çok kısa tanıtımından sonra, bir cümleyle, mekânın belirtilmesi ile başlar. Daha sonra söz şahıslara bırakılır ve tiyatronun gereği olarak da, şahısların dialogları ile tiyatro devam eder.

Sürekli olarak iki şahsın konuşması şeklinde gelişen eserde yazar, yazar-anlatıcı bakış açısını kullanmıştır.

Nahit Sırrı'nın tiyatrolarının en göze çarpan özelliklerinin başında hareketin yani aksiyonun olmaması gelmektedir. Yazarın bütün tiyatrolarında vak'a sehnede iki ve nadir olarak üç kişinin karşı karşıya oturup konuşmalarından ibaret kalmaktadır. Bu yüzden de vak'a olarak güzel mevzular seçmesine rağmen eserleri sıkıcı olmaktan kurtulamamaktadır. Ancak yazarın roman ve hikâyelerinde de olduğu gibi tiyatrolarında da bazı sosyal meselelere parmak bastığını görmekteyiz. Hemen bütün eserlerinde görülen hesap-kitap, alım-satım, entrika, çıkar, kıskançlık, küçüklükle donanmış hayat şartı gibi meseleler bazan da içtimaî açıdan ele alınarak saptanır.

Sönmeyen Ateş oyununun Ankara'dan mevki kapmaya çalışan kahramanları, mesela "Osmanlı ricalinden" Ahmet Siret Paşa'nın hanımı Nedime Hanım, kocasına şöyle der: "İşte Seyfeddin Paşa da senin bulunduğun mühim mevkilerde bulunmuş, Sultan Hamid'e de hizmet etmiş. Fakat herif fettan şey! İşte hem İstanbul'la arası mükemmel hem de Ankara ile. Her iki taraftan da türlü menfaat temin ediyor."(s.13)

Muharrir piyesinde Mahmut Galib Bey'in Cevat Sezai'ye para verdikten sonra "Gençliğimin bir saatini bin liraya bilmem ki biraz pahalı satın almış olmuyor muyum? Ne ise, evvelsi gün haydan bir para gelmişti, bir mikdarının gitmesi mukaddermiş."(s.52) yinede gözü arkadaşına mecmua çıkarması için verdiği parada olan ve bunu başkalarından çıkarmak mecbariyetini kendisinde hissederek "Hay hay, teşrif edin de imzayı vereyim. Bir de meclisi idare içtimainda da âza ısrar etti. Komisyonuma 1300 lira ilave etmek mecbariyetindeyiz."(s.54) sözleri bu bakımdan dikkat çekicidir.

Nahit Sırrı'nın eserlerine aldığı kahramanların gerçekliğine önem gösterdiğine de şahit olmaktayız. Onun eserlerine aldığı şahısların hemen hepsi gerçek hayattan seçilmiş, günlük hayatta karşılaşılabileceğimiz kişilerdir.

VII-SEYAHÂTNÂMELERİ

Hemen her edebî türde eser veren Nahit Sırrı'nın "Seyahâtnâme vadisinde de bir hayli makalesi ve üç tane de kitaplaşmış eseri vardır.

O, seyahâtnâme türü hakkındaki görüşlerini önce Hayat Mecmuası'nda belirtmiş, daha sonra da bu makalelerini "Edebiyat ve San'at Bahisleri"(Ankara 1932, s.5-26) adlı eserinde yayınlamıştır.

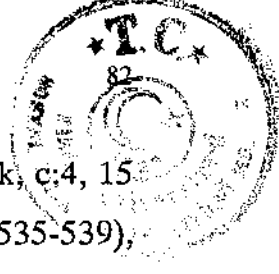
N.Sırrı bu makalelerinde, önce Roland Dorgelès'in eserini tanıtır; daha sonra da "seyahat edebiyatı tabiri", Batı ve Türk Edebiyatlarındaki bu tarz eserler ile özellikleri hakkında bilgi verir.

Cumhuriyetin ilanıyla beraber, memleket edebiyatının ortaya çıkmasıyla aydınlar, gerek Kurtuluş Savaşı'na mekân olmuş yerleri görüp anlatmak ve gerekse aydın-halk münasebetini pekiştirmek amacıyla hareket ederek Anadolu'ya yönelmişler ve izlenimlerini şiirlerle (Faruk Nafiz-Han Duvarları), seyahat notlarıyla (Reşat Nuri-Anadolu Notları), makalelerle(Halide Edip, Yakup Kadri) vb. ile aktarmaya çalışmışlardır.

Memleket edebiyatının ortaya çıkışı ile Anadolu'ya seyahat düzenleyen ve gezip gördüğü yerlere dair izlenimlerini kitaplaştıran Nahit Sırrı edebiyatımıza bu tarzda üç eser kazandırmış, bazı yazıları ise dergi sayfalarında kalmış bir yazarımızdır.

" Hele anlattığı yerler pek de malum bulunmayan memleketlerse, her hususta basit ve sanat kıymeti gayri mevcut eserinin etrafında bile hiç değilse sadece bir fikir alakâsı uyandırabilir.(...) muharririn gördüğü şeylerden şiddetle mütehassis olması lazımdır. Ve bu hususta tarih malumatı, yerini belki hiç bir şeyin tutamayacağı bir âmildir."¹ sözleriyle seyahat edilecek yerlerin daha önce görülmemiş yerler olması gerektiğine; gezip gördüğü yerleri yazıya geçirecek edibin de iyi bir tarih bilgisine malik olmasına inanan Nahit Sırrı Örnek gezip gördüğü yerlerle ilgili izlenimlerinden bazılarını kitaplaştırmış bazılarını da dergilerde yayınlamıştır. Dergilerde çıkan yazıları Yozgat (Varlık c.3, 15 Aralık 1935, S. 59, s.167-168.), Ankara Vilayeti'nden Notlar I (Varlık, c:4, 15 Nisan 1937, S.91, s.310-312), Ankara Vilayeti'nden Notlar II (Varlık,

¹ N. Sırrı, Edebiyat ve Sanat Bahisleri, s.23-24.

c:4, 1 Mayıs 1937, S.92, s.323-324), Ankara Vilayeti'nden Notlar III (Varlık, c:4, 15 Mayıs 1937, S.93, s.356-358), İstanbul'a Yakın:Silivri (Ülkü, Şubat 1939, s.535-539), Ankara'ya Yakın;Kızılcahamam (Ülkü, K.S. 1941, s.407-411.) isimlerini taşımaktadır.

Kitaplaşan eserleri ise şunlardır:

A- ANADOLUDA -YOL NOTLARI-²

N. Sırrı'nın bu alandaki en kapsamlı ve ilk eseri olan Anadolu'da Yol Notları başlıca yedi merkez etrafında toplanmaktadır:

1. Ankara'nın Üç Nahiyesi
 - a) Küçük Yozgat
 - b) Gölbaşı
 - c) Bağlım
2. Çankırı ve Kayseri Yolları Arasında
3. Haymana ve Polatlı Kazalarında
4. Yozgat
5. Kayseri'de Beş Gece
6. Adapazarı'nda Bir Gece
7. İzmit'te İki Gece

Eserin sonuna ilâve edilen nottan da anlaşılacağı gibi “1,2 ve 5 numaralarını taşıyan yazılar Yeni Türk; 3,4,6 ve 7 numaralarını taşıyan yazılar Varlık Mecmuası'nda çıkmıştır.” Ancak yazıların cilt haline getirilirken bazı yerlerinin ta'dil edildiği de yine aynı notta belirtilmektedir.

Eserde, her konunun sonunda, yazıların yazıldığı yıl kaydedilmektedir. Bu tarihlerden kitap içindeki yazıların 1930 ile 1937 yılları arasında alınan notlar olduğu anlaşılmaktadır. (1a:1930;1b: 1931; 1c:1933; 2:1936; 3:1937; 4:1935; 5:1936; 6:1933; 7:1934) Ancak yazar bu notları, o yerleri gördüğü sıralarda değil, bazan aradan uzun

² Nahit Sırrı, Anadolu'da -Yol Notları-, İst. 1939.

bir zaman geçtikten sonra kaydetmiştir.Bunu, Küçük Yozgat'tan bahsederken "1929 senesi Ağustosunda başlanılan inşaat bu senenin kanunuevveline kadar tamamen bitmiş olacakmış."³ ifadesinden sonra bahsin sonunda 1930 tarihinin belirtilmesinden anlıyoruz.

B- BİR EDİRNE SEYAHATNAMESİ⁴

N. Sırrı'nın bu eserindeki yazılar da daha önce Ülkü Mecmuası'nda (T.E. 1939-Nisan 1940) yayımlanmıştır.

Y. Nabi Nayır'ın belirttiğine göre bu eser Edirne hakkında yazılmış ilk seyyahat kitabıdır.⁵ Bu eser de şu bölümlerden oluşmaktadır:

1. İstanbul-Edirne Yolu
2. Edirne Şehrindeki Eski Eserlere Dair
3. Edirne İçin Bir Biblitografya
4. Edirne Seyahatları
- 5.Şiir ve Hikâyede Edirne
6. Edirne'de Osmanoğulları

Bu eserinde Edirne şehrinin belli başlı âbideleri ve mimarî kuruluşu hakkında bize epeyce bilgi veren Nahit Sırrı, eserini ayrıca araştırma mahsulü iki konu ile de zenginleştirmiştir. Bunlardan en önemlisi Edirne bibliyografyasıdır.Bu bölümde yazar Edirne hakkında yazılmış yerli ve yabancı eserleri zikretmekte ve onlar hakkında kısa bilgiler de vermektedir.

³Anadoluda -Yol Notları-, s..5

⁴ N. Sırrı, Bir Edirne Seyahatnamesi,Ankara 1941, 61s.

⁵Yaşar Nabi Nayır, Varlık, S.198, 1 Ekim 1941, s.135..

Yazarın üçüncü seyahatname eseri olan Kayseri-Kırşehir-Kastamonu adlı eser de yine daha önce dergilerde çıkan yazıların cilt haline getirilmesinden oluşmuştur. Hatta Kayseri bölümü 1939'da yayınlanan Anadoluda- Yol Notları- adlı eserinde de yer almaktadır. Diğer iki bölüm ise yine Ülkü Mecmuası'nda (Eylül 1940-Ağustos 1941) çıkmıştır.

D-SEYAHATNAMELERİNİN ÖZELLİKLERİ

Daha önce belirttiğimiz gibi bir seyahatname yazarının her şeyden önce iyi bir tarih bilgisine sahip olması ve eserinde özellikle fazla bilinmeyen yerleri anlatması gerektiğini söyleyen Nahit Sırrı Örik'in gezi yazılarında bu görüşlerine sıkı sıkıya bağlı olduğunu görürüz.

Yazarın bu tür yazılarında her konu genellikle o yerin coğrafi durumu hakkında bilgilerle başlamakta; o yere hangi yollar vasıtasıyla gidildiği veya gidilebileceği, anlatılan yerin o ismi neden aldığı, yöre halkının menşei eserlerinin hemen her bahsinde temas edilen noktalardır. Ayrıca hakkında bilgi verilen yerin genel bir tasviri de yapılmaktadır. Görmek ve anlamak isteyen gözlerle etrafını seyretmesini iyi bilen Nahit Sırrı, gezdiği yerlerin mimarî ve tarihî yerleriyle ilgilenir, ara sıra da içtimâî ve ekonomik durumları hakkında bilgiler verir. Tasvirlerinde en ince teferruata kadar iner. Bu tasvirler yapılırken, yazar kendinden önce, bu sahalara ait olan eserlerdeki bilgilerden, bazan bahsetmekte bazan da doğrudan bu bilgileri aynen ilave etmektedir. Özellikle Evliya Çelebi'nin Seyahatnâmesi'nden bu münasebetle arasıra nakiller yapılmaktadır.⁷

N. Sırrı eserlerini yazarken, yalnız gördüklerini değil, tarih, coğrafya veya seyahat kitaplarından aldığı notları da yeri geldikçe eserine eklemektedir. Mesela Nahit Sırrı eserlerinde anlattığı yerlerin Halk Edebiyatı ürünleri hakkında bilgi toplamış değildir. Kayseri'den bahsederken verdiği bilgilerde M. Şükrü'nün "Orta Anadolu'da Bir

⁶ N. Sırrı, Kayseri-Kırşehir-Kastamonu, İstanbul 1955, 102s.

⁷ Anadoluda Yol Notları, s.27-28, 59; Bir Edirne Seyahatnâmesi, s.5.

Dolaşma” adlı eserinden faydalandığını belirtmektedir.⁸ Zaten yazar anlattığı yerlerde bir-iki gün kaldığı hatta bazan yalnızca geçtiği için böyle bir araştırma da yapamazdı. Yalnızca Çankırı ve Kayseri Yolları Arasında başlıklı kısımda, Keskin kazasının önceleri merkezliğini yapmış olan Beyobası’nda tesbit ettiği ve Karacaoğlan’a ait olduğu söylenen iki koşmayı kaydetmektedir.⁹

Yazarın eserini ilgi çekici hâle getirmek için uğraştığını da görebiliyoruz. Anadolu’da Yol Notları adlı eserinin son konusunu teşkil eden İzmit’te İki Gece başlıklı kısımda Nahit Sırrı bize önce çok nâdir bir nüsha gibi tasvir ettiği eseri, daha sonra bir mektep hocasının hazırladığı notlardan ibaret olduğunu belirtmektedir: “...Evinde Nikomedyâ ismini taşıyan muazzam bir eser varmış. Tekmil İzmit tarihi bu eserde hikâye ediliyormuş ve tek bir nüshası bulunan bu kitaba dört-beş bin lira verildiği halde, vermeğe o razı olmuyormuş.” (s.129) “Nikomedyâ tarihi kendisinin bir hayli senedir, burada orta mektepte hocalık ederken hazırladığı bir takım notlarmış.” (s.132)

Nahit Sırrı, eserlerinde lüzumsuz görülebilecek bazı ayrıntıları da anlatır: “Darülbedayî’de Hamlet oynandıkça kralla kraliçenin, yani Galip Bey’le Şaziye Hanım’ın oturdukları koltukları andıran birer iskemlede oturuyordu.”¹⁰

N. Sırrı, seyahatnâmelerinde bazan içtimâî meselelerimize de parmak basar. Anadolu’da -Yol Notları adlı eserinde Bağlım’a ait satırlar arasında bize, nüfusun arttığını memnuniyetle belirterek bir çocuk tasviri yapar ve burada yeni yetişen neslin sağlam yetişmesi için nelerin yapılması gerektiğini anlatır.¹¹

Nahit Sırrı’nın seyahatnâme türündeki eserleri bazan bir coğrafya kitabı kadar bilgi vermekle beraber, bizi, genellikle anlattığı yerlerin eski mahiyetleri; özellikleri, tabîî manzaraları, tarihî eserleri, üzerine yazılmış eserleri; insanların yaşayış tarzları vb. hakkında aydınlatmaktadır.

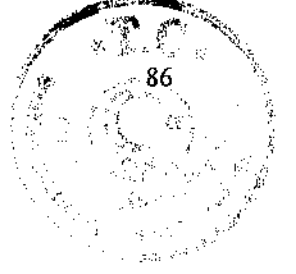
Bilhassa anlattığı yerlerin isimlerine ve halkının oralara nasıl yerleştiklerine dair verdiği izahat ve o yerler hakkındaki bibliyografik eserleri belirtmesi bakımından önemlidirler.

⁸Kayseri-Kırşehir-Kastamonu, s.19.

⁹Anadolu’da Yol Notları, s.39-40.

¹⁰Anadolu’da Yol Notları, s.9.

¹¹Anadolu’da Yol Notları, s.19-20.

TENKİTÇİLİĞİ

Birinci Dünya Savaşı'nın ikinci yılından 1923 senesine kadar hayatının önemli bir kısmını Avrupa'da geçiren Nahit Sırrı'nın matbûat âleminde 1928'li yıllardan sonra hemen her dergi ve gazetede yazıları görülmeye başlamıştır. Nahit Sırrı'nın 1928 yılından -özellikle 1930-1945 yılları- 1955 yılına kadar fikir, muhteva ve şekil farkı gözetmeksizin, hitâb ettiği okuyucu kitlesini dikkate almaksızın döneminde çıkan belli başlı dergi ve gazetelere bir yazı gönderdiğine şahit olmaktayız.

1928 yılında yazıları yayınlanmaya başlayan Nahit Sırrı bu yılın yaz ve sonbahar aylarında Cumhuriyet Gazetesi'nde muhabir olarak çalışmış, ilk makalelerini de bu dönemde Hayat Mecmuası'nda neşretmiştir. Ancak 1945 yılından sonra Nahit Sırrı'ya, bir kaç makalesinin dışında, matbûat âleminde rastlayamamaktayız.

Onun ölümü ardından Vatan Gazetesi'nde çıkan imzasız bir yazıda şu satırlar yer almaktadır: "Nahit Sırrı, sürekli devrimler Türkiyesinin bir yaşayışı, bunu aksettiren kültürü ve onu anlatan dili süratle tasfiye edişi karşısında yeni ve canlı olan değerlere değil, çökeni ve yıkılanı anlatmaya yönalmıştı. 1923-1940 yılları arasında devrimci hamlelerin zarurî kıldığı bir eski yaşayış, düşünüş kalıntılarını küçümseyen, hicveden bir yazarlar neslinin içinde yetişmekle beraber bir başka yola girmiş, 1940'tan sonra artan bir tempo ile gelişen Osmanlılık hayranlarının arasına da katılmamış, tarihçilere ve gerçekçilere has o rahat, düzgün, heyecansız, tarafsız ifadeyi bulabilmişti. O, ne devrimciler kadar sert ve hırpalayıcı olmağa lüzum görmüş, ne de değer ve değersizlikleri yakından bilmedikleri bir devre hasret çeken bir çeşit eski zaman hayranlarının duygularını kışkırtmak suretiyle tarih simsarlığı yapmamıştır."¹

Gerçekten döneminin yazarlarıyla anlaşılamamış ve kendisine has bir yol tutmuş olan Nahit Sırrı'nın Yaşar Nabi ile Varlık'ı beraber kurmalarına rağmen yolları ayrılmış daha sonra da ilişkilerini tamamen koparmıştır. Bu iki iyi dostun ayrılmalrı hakkında Samet Ağaoğlu şunları söyler: "İstanbul Pastahanesi'ndeki edebiyatçılar çevresinin iki yüzü hemen her zaman beraber oturuyor; Varlık Dergisi'nin kurucuları. Biri daha uzun, daha zayıf. Dudaklarında hiç eksilmeyen bir gülümseme. Ötekisi yüzü

¹ VATAN Gazetesi, 20 Ocak 1960.

durgun, duruşu hareketsiz. Hemen hemen hiç konuşmuyor. Birincisi Yaşar Nabi, ikincisi Nahit Sırrı Örik. Ama ne yazık ki kurucusundan yalnız biri bu nişanı göğsüne takabilecek. Ötekisi sebeplerini bilmem, arkadaşından ayrılacak, yepyeni bir hayat kavgasının dalgaları ile ölünceye kadar uğraşacak. Ayrılan Nahit Sırrı...Yaşar Nabi ise derginin dertleri peşinde koşup duracak.”²Yaşar Nabi de Nahit Sırrı ile ayrılmalarının sebebini onun diline bağlar:“Ona Varlık’ta yer vermeyişimden şikâyetçi idi. İçimi acı ile dolduruyor bu düşünce Ama ne yapabilirdim?O eski dili ve eski düşünme tarzı ile gençler arasında yadırganmaması imkânsızdı. Çalışmalarına verdiği yönle kendisi ayırmıştı yolunu bizden.”³

Cumhuriyetle beraber dilimize gelen yeniliklerden en ziyade zarar gören yazarlardan birisi olan Nahit Sırrı, “Bir Yıl Dönümünün Düşündürdükleri” adlı makalesinde bu konu ile ilgili başından geçen bir olaya da yer verir: “Bu, Osmanlı tarihinin son yıllarına ait bir hareketin yıldönümü olup hareketin kendisi (31 Mart) ismini taşır ve 1909 yılında geçtiğine ve o zaman rumî tarih kullanıldığına göre de 1945 martının 31 inci gününün yıldönümünü teşkil etmemesi icap eder. Şu kadar ki, tarihe bu isim altında intikal ettiğine göre, şimdi başka bir kılığa konularak başka bir zamana nakledilmesi (efendi), (bey) ve (paşa) sıfatlarının tam kaldırıldıkları sıralarda yazdığım bir yazıda (Ahmet Mithat Efendi merhum) deyişimi münasip bulmayan bir taktir müdürünün bunu Bay Ahmet Mithat şekline çevirmeği istemesine benzeyecektir.”⁴

Bütün bu olumsuzluklara rağmen onun tenkit sahasında çok başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü o gerek Batı eserlerini muntazaman takip etmesi, gerek edebiyatımızda yazılan hemen her eseri ve makaleyi okuması, üzerinde düşünmesi vesilesiyle; ve gerekse kendini bu alanda daha başarılı görmesi hasebiyle tenkit vadisinde kıymetli makaleler neşretmiştir. Yaşar Nabi’ye yazdığı 26.12.1929 tarihli mektubunda şöyle der: “Bariz yeni eserlerden edebiyat sahifesinin bahsetmesi icapettiğini ve Türkiye’nin en büyük münekkidi de bendeniz olduğum için bu yazımı bu işe tahsis ettim.”⁵

² Samet Ağaoğlu, İik Köşe, s.25.

³ Yaşar Nabi Nayır, a.g.m., s.3.

⁴ Nahit Sırrı Örik, Hayat ile Kitaplar, s.185.

⁵ Yaşar Nabi Nayır, Dost Mektuplar, Şubat 1972, s.37.

Teorik olarak bilgi verdiği bütün makalelerinde olduğu gibi tenkit konusunda yazdığı yazılarda da tenkit ve tenkitçi hakkındaki görüşlerini belirtmeyi ihmal etmeyen N. Sırrı, münekkidin bir romandan uzun uzun bahsederek bütün vakayı anlatması halinde okuyucuların o kitabı almak istememeleri konusunda Cemet Vatutel'in bir makalesini okuduğunu belirttiği bir yazısında bu konu hakkındaki kendi fikirlerini şu şekilde açıklar: "Cemet Vatutel'e vaki olan suale göre (kari'in münekkidin anlattığı kitabı almağa lüzum görmemesi ihtimali yok mudur, ve varsa, münekkid bir kitabın muvaffakiyetine mâni olmuyor mu?) Olsa bile bu bir edebiyat değil iktisadiyyat meselesi teşkil ediyor; fakat iktisadî bir nokta-i nazar olarak da ankedcinin ve onun gibi düşünenlerin zanlarını ben doğru bulmuyorum. Değil bir makalenin kısaca anlattığı bir roman, hafta filme alınan eserlerin asılları, daima daha fazla okuyucu bulur...Zaten de münekkidin bir romanı veya herhangi bir eseri uzun uzun anlatması ona bir kıymet ve ehemmiyet vermesinden ileri gelir," dedikten sonra makalesine devam eden N. Sırrı, tenkit konusunun sınırının çizilmesinden yana olduğunu belirtir: "Fakat evvel emirde mevzuun hududunu tesbit edelim. Şiirleri tenkit eden veya felsefî bir eseri mevzu bahseden kimse, şiirde eşhas yahut felsefede vak'a olmadığı cihetle entrikaları hulasa etmiyerek intibâlarını hikâye eder. Fakat, bir tablodan bahseden sanat münekkidi bile o tabloyu görmemiş olanlara ne gösterdiğini etraflı bir şekilde hikâye ettiği halde, bir roman veya bir piyesten bahsedecek münekkidin onun mevzuu hakkında istediği gibi izahat vermeğe salâhiyattar olmasını istemek, bence manasız ve garip bir taleptir."⁶

N. Sırrı'nın tenkit makalelerini incelediğimiz zaman bunların çoğunun edebiyat alanında yapılmış "estetik eleştiri" türüne girdiğini görmekteyiz. Ancak tezimizin "N. Sırrı'nın Eserleri" bölümünde "Diğerleri" başlığı altında isimlerini zikrettiğimiz, çoğu "törel eleştiri" tarzında yazılmış makaleleri de vardır. Biz burada N. Sırrı'nın estetik tenkit dediğimiz tarzında yazılmış makalelerinin kısa bir değerlendirmesini yapmaya çalışacağız. Tenkitlerinin ayrı ayrı özelliklerini değil, genel özelliklerini vermekle yetineceğiz.

⁶ Nahit Sırrı, "Tenkit Hakkında", Hayat, c.6, 15 T.S. 1929, s.15-16.

Herşeyi görebilecek nitelikte ve esnek bir zekaya sahip ve metinleri yeniden kurabilecek bir hayal gücüne sahip olan N. Sırrı'nın incelediği eserlerin yalnızca şekilleri değil muhtevaları üzerine de zevk ve görüşlerini belirtmiş, eserleri bu yönlerden ele alarak incelemeye çalışmıştır. Ayrıca eserler, türler, yüzyılların fikir ve sanat hareketleri ve çeşitli sanat görüşleri arasındaki ilişkileri yakalayabilmek için çalışan ve geniş bir kültüre sahip olan N. Sırrı, yine gözleme ve tarafsızlığa verdiği önem neticesinde de bir tenkitçi olarak karşımıza çıkmaktadır.

N. Sırrı tenkit yazılarının bir kısmını muntazaman bir başlık altında belli dergilerde yayınlamış, bazılarını da uzun incelemeler şeklinde yayınlamıştır. Bu tür yazılarından bazıları edebiyat nazariyelerine yönelik olduğu için teorik; bazıları da yazar ve eser incelemeye yönelik oldukları için pratik tenkit örnekleri olarak görülmektedir.

N. Sırrı tenkitlerinde, genelde yazar ve eser incelemesine girişmiş; bazan gazete ve mecmuaları tanıtip eksikliklerini belirtmiş; yazar, şair, tarihçi veya Batı'dan ünlü bir simanın ölümüne dair yazılar yazmış; bazan da türler ve bunların özellikleri hakkında teorik bilgiler vermiştir. Yazarın teorik tenkit örneklerinden yeri geldiği zaman faydalanmıştık. Ancak onun 1938 yılında yazdığı ve her biri birer inceleme konusu olacak -çoğu da sonradan incelenmiştir- nitelikte olan bazı düşünceleri vardır. Büyük bir önem arzeden bu düşünceleri şunlardır: “ Şu bahisler iyi birer inceleme konusu olabilirler:

1. Türk Edebiyatında Ecnebi Tipleri;
2. Bazı Edebî Eserlerimizde Ecnebi Tipleri: Özellikle
 - a-Saffeti Ziya'nın Salon Köşelerinde
 - b-Hüseyin Rahmi'nin Şıp Sevdî
 - c-Araba Sevdası
 - d-Sinekli Bakkal

gibi eserlerde ecnebi mürebbi, mürebbiye, lisan, musiki hocaları, hizmetçi vb.

3. Türk Roman ve Hikâyesinde Kayıp Edilmiş Vatandan Parçalar
4. Türk Roman ve Hikâyesinde Yabancı Memleketler.”⁷

⁷ Nahit Sırrı, “Bir Okuyucunun Notları”, Ülkü, Ağustos 1938, s.562-565.

Önceleri Hayat Mecmuası'nda yazıları çıkan N. Sırrı, 1930'dan sonra genellikle Türk Yurdu Mecmuası'nın 1930-1931 yıllarına ait sayılarında "Kitaplar ve Mecmualar Arasında" başlığı altında tenkitlerini yayınlamıştır. Bu yıllar arasında Türk Yurdu'nda mecmua tanıtımı tamamen N. Sırrı tarafından yapılmıştır. Yazarın burada tanıttığı mecmualar şunlardır: Ayın Tarihi, Ekonomi ve Finans, Emel, Fikirler, Garba Doğru, Gençler Yolu, Görüş, Gürbüz Türk Çocuğu, Havacılık ve Spor, Hayat, Hilal-i Ahmer, İctihat, Kalem, Küçük Hikâyeler Koleksiyonu, Mektep Müzesi, Millî Mecmua, Millî Yol, Muhit, Odlu Yurt, Resimli Şark, Resimli Uyanış, Macarca 'Turan' Mecmuası, Türk Tarih Encümeni Mecmuası, Uyanış, Yeni Mecmua.

Bu mecmuaların kimler tarafından çıkarıldığını, kendine göre şekil ve muhteva yönünden güzelliklerini; Batı'da çıkan mecmualara benzerliklerini ve nasıl çıkarıldıklarını belirten N. Sırrı, ayrıca mecmualarda beğendiği yazıları özellikle vurgularken, beğenmediği yazıları da kıyasıya eleştirmiştir. Türk Yurdu'nda mecmua tanıtımının yapıldığı sayılar ise şunlardır:

T.Y., c.5-25, Haziran 1930, s.55-57 :Emel, Fikirler, Gençler Yolu, Gürbüz Türk Çocuğu, Havacılık ve Spor, Hilal-i Ahmer, İctihat, Yeni Mecmua.

T.Y., c.5-25, Temmuz 1930, s.49-52 :Ayın Tarihi, Fikirler, Gençler Yolu, Gürbüz Türk Çocuğu, Havacılık ve Spor, Hayat, Hilal-i Ahmer, İctihat, Muhit, Odlu Yurt, Resimli Uyanış.

T.Y., c.5-25, Ağustos 1930, s.45-47 : Fikirler, Görüş, Gürbüz Türk Çocuğu, Muhit.

T.Y., c.5-25, Eylül 1930, s.41-44 : Havacılık ve Spor, İctihat, Muhit, Resimli Uyanış.

T.Y., c.5-25, T.E. 1930, s.49-52 : İctihat, Kalem, Muhit, Odlu Yurt, Türk Tarih Encümeni Mecmuası, Yürüyüş.

T.Y., c.5-25, T.S. 1930, s.56-59 :Ayın Tarihi, Fikirler, Uyanış.

T.Y., c.5-25, K.E.1930, s.72-74 :Ekonomi ve Finans, Garba Doğru, Hilal-i Ahmer, Millî Mecmua, Muhit.

T.Y., c.6-26, Şubat 1931, s.51-54 : Muhit, Resimli Şark.

T.Y., c.6-26, Mart 1931, s.43-45 :Aydın Tarihi, Muhit.

T.Y., c.6-26, K.S.1931, s.35-37 :Görüş, Gürbüz Türk Çocuğu, Küçük Hikâyeler

Kolleksiyonu, Muhit.

Mecmuaların dışında N. Sırrı, “Yevmî Gazeteler ve Edebiyat” altı başlığı altında Milliyet, Cumhuriyet ve Vatan Gazetelerinde edebiyat sayfalarının kaldırılmasını tenkit eder; Vakit Gazetesi nin haftalık edebiyat ilavesini olumlu karşılayarak bu hususta İzmir gazetesini İstanbul gazetelerinden başarılı bulduğunu söyleyen Nahit Sırrı⁸ Hakimiyeti Milliye’nin ise edebiyat hakkında genel bilgi ve hükümlerden çok, edebiyat vermesi gerektiğini belirtir.⁹

Varlık’ı Yaşar Nabi ile kurmasıyla bu derginin 1933- 1936 yılları arasında iki sayılarında genellikle “On Beş Günde” başlığı altında yazıları yayınlanan N. Sırrı, bu başlık altında yazar-eser incelemesi ile mecmua tanıtımına devam etmiştir. Ancak burada mecmualara fazla yer vermeyen N. Sırrı -dergide eser ve mecmua tanıtımları imzasız olarak yayınlanmaktaydı- sadece iki mecmua tanıtır: Ün ve Konya¹⁰ Varlık’taki köşesinde yazarımız genellikle güncel konulardaki fikirlerini neşretmiştir.

N. Sırrı’nın yazılarının en çok yer aldığı dergi ise Ülkü olmuştur. Burada da genellikle “Bir Okuyucunun Notları” genel başlığını kullanan yazar, bu başlık altında yine diğer mecmualarda olduğu gibi eser-yazar, mecmua tanıtımı ve tenkidi yapmış; bunların yanında tarih, resim, sinema, tiyatro gibi konulardaki fikirlerini anlatmıştır.

Ülkü’de tanıtımı ve tenkidi yapılan mecmualar ile bu bahislerin yer aldığı sayılar şunlardır:

Mart 1937, s. 70-71 : Ar.

Şubat 1938, s. 554 : Ar, Uludağ.

Mayıs 1938, s. 27-28 : Kalem, İnsan.

T.S. 1939, s. 279 : Varlık.

K.E. 1939, s. 380 : Güzel Sanatlar Mecmuası, Şehbâl.

Haziran 1940, s. 473 : Tercüme Mecmuası.

⁸ Nahit Sırrı, a.g.m. T.Y., c.5-25, Temmuz 1930, s.49-52.

⁹ Nahit Sırrı, a.g.m. T.Y., c.5-25, Ağustos 1930, s.45-47.

¹⁰ Nahit Sırrı, “İki Mecmua İçin”, Varlık, c.4, 15 Aralık 1936, S.83, s.5.

Eylül 1940, s. 90-93 : Güzel Sanatlar Mecmuası, Hamle, Reuve Des Deux Mondes.

İstatistiki bir bilgi verecek olursak, Nahit Sırrı'nın Ülkü'de 212; Varlık'ta 71; Hayat'ta 43; Türk Yurdu'nda 31; Tanin'de 27; Yeni Türk'te 15 makalesi yer almış, diğer dergi ve gazetelerde ise daha az makalesi neşredilmiştir.(Ayın Tarihi'nde 5; Dünya Gazetesi'de 4; Resimli Tarih'te 3 ve Hürriyet, Milliyet, Hakimiyet-i Milliye, Cumhuriyet gazeteleri ile Ar, Resimli Ay, Türk Tarih Encümeni Mecmuası, Yeni Tarih Dünyası ve Türk Folkloru Araştırmaları mecmualarında ise 2'şer yazısı yayınlanmıştır.)¹¹

Nahit Sırrı bu yazılarından yazar-eser inceleme veya tanıtım için yazdığı makalelerinde ayırım gözetmeksizin; eserin türünü önemsemeden; anlattığı şahsın ünlü olup olmadığına bakmazsınız görüşlerini dile getirmiş bir yazarımızdır. Onun yazılarını incelediğimiz zaman Batı'dan 39, Türk Edebiyatından 26 şahsı tanıtıp onlar hakkında eleştirilerde bulunduğunu; Batı'dan 51, Türk Edebiyatından ise 86 eseri incelediğini; görmekteyiz.

Güzel sanatlara da ayrı bir ilgi duyan Nahit Sırrı, döneminde -içinde bulunduğu şehirde- hemen her sergiye, sinemaya ve konsere gitmiş ve bunlar hakkındaki düşüncelerini de 31 makalesinde belirtmiş, bu sergi ve gösterilerden okuyucuların da haberdar olmasını istemiştir.

Tarihe meyli olan ve bu konuda yazılmış makaleleri de olan Nahit Sırrı, Batı tarihi ile ilgili 13, Türk tarihi ile ilgili de 24 makale neşretmiştir.

Yazarın dil konusunda da 6 makalesi bulunmaktadır.

Soyadı kanunundan önce Nahit Sırrı imzasını kullanan yazar, 1-15 Şubat 1935 tarihleri arasında Varlık Mecmuası'nda yer alan altı yazısında Nahit Sırrı İltan ismini kullanmış, daha sonra Nahit Sırrı Örik imzasını kullanmaya başlamıştır. Tenkitçiliği hususunda da hak ettiği yere gelemeyen Nahit Sırrı'nın, bazı makalelerini küçük değişikliklere uğratarak birden fazla yerde yayınladığını görmekteyiz. Bazan da hiç bir değişiklik yapmadan aynı yazıyı bir kaç yerde yayınlayan Nahit Sırrı'nın bu türden

¹¹ Yazarın bu makalelerine tefrika edilen roman ve hikâyeleri dahil değildir.

yazılarına örnek olarak “Kuyucaklı Yusuf” u gösterebiliriz. Bu makale önce Nisan 1937 tarihinde Ülkü’de neşredilmiş, daha sonra da 15 Mayıs 1937’de Varlık’ta çıkmıştır.

Nahit Sırrı’nın T.E. 1936 tarihinde “Bir Sanatkâr” ismiyle çıkan hikâyesi, 15 Ekim 1940 tarihli Varlık’ta “Dansöz” ismiyle tekrar neşredilmiştir.

Yazar tenkit ve tiyatroya dair yazdığı yazılarda da bu yola başvurmuştur: “Tenkid Hakkında” adlı yazısı önce Hayat (c.6, 15 T.S. 1929)’ta çıkmış, küçük değişikliklere uğradıktan sonra “Tenkid Hududları” adıyla Ülkü (Şubat 1939)’de yayınlanmıştır.

Nahit Sırrı’nın bir başlık altında neşrettiği kısa makalelerinin yanında anlattığı bahislerle ilgili uzun incelemeler yaptığı ve açıklayıcı bilgiler verdiği yazıları da vardır. Bunlardan Ar Dergisi’nin Haziran 1938 tarihli sayısında yer alan “1908’den Beri Türk Edebiyatında Güzel Sanatlara Dair Eser ve Yazılar”; Türk Yurdu’nun T.S. 1930 tarihli sayısındaki “Sahne Sanatkârlarımız Hakkında Notlar”; Eylül 1937’de Ülkü’de çıkan “Abdulhamid’in Tiyatro Eserleri”; Yeni Türk’ün Ağustos 1936 tarihli sayısında yayınlanan “Henri De Régner”; Ayın Tarihi’nde çıkan “Belçika’ya Dair” (1930) ve Tanin’de yayınlanan “Carlo Goldoni ve Kahvehanesi” (Ocak 1945) gibi yazıları bir hayli yekûn tutan makaleleridir.

Tenkit türündeki makalelerinin bir kısmını kitaplaştıran¹² yazarın çoğu makalesi ise gazete ve dergi sayfalarında kalmıştır.

¹² Bkz., “Edebiyat ve Sanat Bahisleri”, 1932; “Roman ve Hikâye”, 1933; “Tarihi Çehreler Etrafında”, 1933 ve “Hayat ile Kitaplar”, 1946.

MAKALELERİ

Nahit Sırrı Örik'in tesbit edebildiğimiz 432 tane makalesi bulunmaktadır.¹ Yazar bu makalelerinin 50 kadarını kitaplaştırmış diğer yazıları ise gazete ve dergi sayfaları arasında kalmıştır. Bu bölümde yazarın makalelerini kısa bir şekilde inceledikten sonra makalelerini topladığı kitapları da tanıtmaya çalışacağız.

I- EDEBİYAT

A- TÜRK EDEBİYATI

Yazarın Türk edebiyatı ile ilgili 214 makalesini tesbit ettik. Bu makaleleri şu şekilde tasnif ederek kısaca inceleyebiliriz:

I.Edebiyat tarihi: Nahit Sırrı'nın edebiyat tarihimiz hakkında yazılmış dört makalesi bulunmaktadır.² Yazar bu makalelerinde edebiyat tarihlerinin nasıl olması gerektiğini belirtir. Nahit Sırrı ya göre edebiyat tarihi kesin hükümleri ihtiva eden eserler ve şahıslar hakkında "yirmi otuz seneden beri" değişmemiş fikirleri ilmi olarak veren bir edebiyat türüdür.³ Yazar herkesçe kabul edildiğini belirttiği bu fikirlerinden sonra Fransız D. Mortnet'in "Hakiki Bir Fransız Edebiyatı Tarihine Malik miyiz?" adlı makalesinden yola çıkarak edebiyat tarihçisinin anlattığı dönemde yer alan bütün iyi ve kötü şahıslardan bahsetmesi gerektiğini vurgular: "Fuzulî bizim edebiyatımızda en büyük şahıskadır. Halbuki Fuzulî bedbaht hayatını bir köşede geçirirken, o zaman acaba kaç kişi bir dahinin muassırı olduklarından haberdardılar? Ve o zaman şairliklerinin şöhretile belki Fuzulî'yi ezenlerden bu gün acaba kaç kişinin, bu şöhretlerine vücut vermiş eserlerini değil hatta sadece isimlerini biliyoruz?"⁴ Bunun için yazarın göre edebiyat tarihçisi Fuzulî ile beraber onun devrinde yaşamış olan bütün ediplerden de bahsetmekle mükelleftir.

¹ Bu makalelerin tasnif edilmiş listesi çalışmanın sonunda verilmiştir.

² N. Sırrı, "Edebiyat Tarihleri Hakkında", Hayat, c.5, 16 Mayıs 1929, S.129, s.13-14; "Edebiyat Tarihimiz İçin Yeni Tetkik Mevzuları", Ülkü, Haziran 1938, s.367-368; "Yeni Tetkik Mevzuları", Ülkü, Ağustos 1938, s.562-563; "Umumiyyet Daxirinde Türk Edebiyatı", Ülkü, T.S. 1938, s.282-283.

³ N. Sırrı, "Edebiyat Tarihleri Hakkında", Hayat, c.5, 16 Mayıs 1929, S.129, s.13.

⁴ N. Sırrı, a.g.y., s.13-14.

Agah Sırrı Levent'in hazırladığı "Tanzimat Edebiyatı Tarihi" adlı esere de aynı bakış açısıyla yaklaşan Nahit Sırrı, eseri bu özelliği dolayısıyla beğenir ve eserde hemen hiç kimsenin umutulmadığını; şahsiyetlerin eserlerinden örnekler alındığını özellikle vurgular⁵.

2.Şiir: Kendisi şiirle uğraşmadığı için şiir üzerinde fazla durmayan Nahit Sırrı, bu konuda da iki makale neşretmiştir.⁶ Yazar bu makalelerinde yeni şiiri (İ. Yeniler) sevmediğini belirtmekle beraber, burada güzel şiirlere de rastladığını söylemektedir: "Esasen memleketimizde icad edilmiş bir şey olmayan bu tarzın güzelleri ve hoşları yanında sadece garib, gülünç ve hatta grotesk'e gidenleri ve grotesk, yâni adeta galiz şekilde gülünç olmakla beraber her kıymetten mahrum bulunanları yok değildir."⁷ Ayrıca yeni tarz şiirin edebiyatımıza bir şaheser kazandıramadığını vurgulayan Nahit Sırrı, bu şiirlerin yine de "muhtelif olan şairleri gül ve mehtabı, ve sarı ışıklı mumla müteverrim veya vefasız sevgililerini gayet pişkin bir edâ ile terennüm etmekten çekinmeye sevkettiğini de teslim etmek lazımdır"⁸ diyerek Türk şiirine yeni mevzular ve yeni tebliğ imkânları getirdiğini belirtir.

Bir başka makalesinde şiirin tanımını "Bir şiir bir ândır. Bitmemesi, ebedileşmesi gerek bir an ki bütün bir devrin uçan râşeleri varlığında uçuşmaktadır"⁹ şeklinde yapan Nahit Sırrı, şiirin tarihle ilgisi olduğunu da aynı yazısının devamında belirtir.

3. Roman: Roman hakkında 10 makalesi bulunan Nahit Sırrı, bu bahisteki makalelerinin çoğunu "Roman ve Hikâye" adıyla kitaplaştırmıştır. Bu Makalelerinde romanı hayattan alınan ve sınırları belli olmayan bütün bir hayat olarak kabul ettiğini belirten yazar, romandaki en önemli unsur olarak da vak'ayı görmüştür: "Mevzu işte bu kadar mühim ve geniş devirleri kavrayınca, romandan istenecek şartlar meyanında uzunluğu bulunması tabiidir. Muharrir bu muazzam mevzuu bütün ehemmiyet ve

⁵ N. Sırrı, "Tanzimat Edebiyatı Tarihi", Varlık, c.2, 15 Şubat 1935, s.237.

⁶ N. Sırrı, "Öz Şiir Hakkında Bir Yazı ve O yazı Dolayısıyla", Ülkü, Haziran 1938, s.370; "Bazı Yeni Şiirlere Dair", Ülkü, T.E. 1940, s. 186-187.

⁷ N. Sırrı, "Bazı Yeni Şiirlere Dair", Ülkü, T.E. 1940, s. 186-187.

⁸ N. Sırrı, a.g.m., s.187.

⁹ N. Sırrı, "Öz Şiir Hakkında Bir Yazı ve O yazı Dolayısıyla", Ülkü, Haziran 1938, s.370.

azametiyle bize anlatabilmek için pek çok şey söylemek ve göstermek mecburiyetinde olduğundan bu uzunluk hatta mutlak bir zarurettir."¹⁰

Yazara göre romanın en önemli özelliklerinden biri de okuyucuyu inandırıcılık ve ilgilendirebilirlik gücüdür. Konu ile beraber bu iki güç romancıda varsa, romandaki diğer unsurlar o kadar önemli değildir: "Bir romancının lisanı garabetlerle, çetinliklerle, hatta yanlışlarla dolu olması da kendisi için affı imkânsız bir kusur teşkil etmez."¹¹

Nahit Sırrı, roman hakkında yazdığı makalelerinde roman ve hikâyenin birbirinden ayrılan özelliklerini belirtirken de şunları söyler: "Roman, büyük hikâye ve hikâye merbûu hayattan alan muharririn muhayyilesiyle gördüklerinden husul bulan şeylerdir. Bunları üç kısma ayırmak muvafıktır. Çünkü en bariz hatlar üç sınıf üzerinde teksif edilebilir. Bu üç kısımdan en büyüğüne roman denilir. Bu doğrudan doğruya hayata naziredir. Hayatın neş'e ve heyecanlarını, elem ve ıstıraplarını, binbir safhasını ve hesapsız eşhasını ihtiva edebilir. Bu itibarla da uzunluğuna hat olmaz."¹²

Romanlarda gerçek ile sonuç arasında tezat olmaması gerektiğini örnekler yererek açıklamaya çalışan yazar bu bahiste İzzet Melih'in Tezat isimli eserini ele alır: "Üslubu düzgün ve bazı sahneleri adeta kuvvetli olan Tezat isimli kitap güya bir ecnebi kıızıyla izdivaç muvafık mıdır değil midir meselesini tahlil etmek üzere yazılmak istenmiş ve tâ nihayetine kadar mevzuun hududu meçhul kalmış ve böylece Tezat muharririnin emelleriyle hakikat ve netice arasında hazin bir tezat olmuş ve kitap çoktan unutulmuştur."¹³

Daha sonra bu örnekten yola çıkan yazar romanlarda tesadüfün iki şekilde gerçekleşebileceğini savunur: "Evvela şunu söylemek isterim ki, ben romanda tesadüfün iki şekilde tasavvur ve kabul ediyorum. Birinde tesadüf vak'anın nâzımlarından biri, bu nâzımların belki en mühimidir, ve roman adeta hayatta tesadüfün oynayacağı rolları tetkik etmek, göstermek için yazılmıştır. O kadar ki tesadüfler olmasa vak'alar olmaz, roman olmaz... İkinci tesadüf şekli ise, sırf muharririn vak'adaki kör düğümleri başka tarz ve surette çözemeyeceğini anladığı dakikada kendisine müracaat ettiği bir

¹⁰ N. Sırrı, "Roman, Büyük Hikâye ve Hikâye Hakkında Bir Kaç Mülâhaza" Hayat, c.3, 1928, S.77.

¹¹ N. Sırrı, a.g.m.İ. Hayat, c.3, 1928, S.78.

¹² N. Sırrı, Roman ve Hikâye, İst. 1933, s.41-42.

¹³ N. Sırrı, a.g.e., s.54.

vasıtaadır. Fakat bu, bir romanda en büyük meziyet olan 'Hakikate inandırma' hassasını derhal sarsar."¹⁴

4.Hikâye:Nahit Sırrı'nın hikâye konusunda yazdığı altı makalesi bulunmaktadır. Yazar bu makalelerinde hikâyenin tekniği üzerinde durmuş ve bu konudaki görüşlerini belirtmiştir. Nahit Sırrı'ya göre iki tür hikâye vardır: Uzun hikâye (Novel) ve kısa hikâye. "Büyük hikâye nadiren uzatılmış bir romandır. Çünkü ekseriyetle mevzuu bir romana lâzım kudret ve ehemmiyetten ve her halde genişlikten mahrumdur. Uzunluğu yüz elli sahifeyi geçemeyeceğine göre, bir roman gibi o da bütün bir devreyi adeta temsil eden mühim bir çehreyi alıp gösterebilir ve bir vak'ayı anlatabilir"¹⁵ Nahit Sırrı büyük hikâye ile küçük hikâye arasındaki farklılıkları da şu şekilde belirtir: "İki kişi veya bir kaç kişi arasında geçen bir macerayı etraflı bir surette anlatan edebî nev'e büyük hikâye demek lazımdır. Bir maceranın tek safhası, bir mizacın yalnız bir vaziyetle tahlili, bir hadisenin münferit ve teferruatsız manzarası ve nihayet bir mevzuun tefsiltattan tamamıyla mahrum edilmiş bir icmali küçük hikâyedir"¹⁶.

"Küçük hikâye de, roman ve büyük hikâye gibi hayattan mülhem olarak veya hayatta da böyle olabileceği iddiasıyla yazılmış bir şeydir. Küçük hikâye asgarî dört-beş ve azami on beş yirmi sahifeden ibarettir. Küçük hikâye yazan muharrirde heyecanlanmış bir ruhlan çok ziyade iyi işleyen bir dimağ ve hele iyi gören gözler lazımdır"¹⁷.

Nahit Sırrı, roman ve hikâyeye dair yazdığı makalelerinde bu türlerde roman ve hikâyenin belli bir sonunun olmaması gerektiğini belirtir: "Mademki roman ve hikâye hayattan alınmış safhalar, yahut 'hayatta da böyle olur!' iddiasıyla anlatılan vak'alardır; ve mademki hayatta hemen hiç bir şey ve hemen hiç bir zaman kat'i neticelerle hitam bulmaz; neden onun bir aksi gibi bir iddia taşıyan roman ve hikâyede son sahifeyi kaparken her şeyin de bitmesi zaruri bir kaide şeklinde kabul edelim?" diyen Nahit Sırrı makalesinin devamında eserlerde belli bir sonun olmamasını bir meziyet olarak kabul eder: "Bazan neticede bu müphemlik, bu meçhullük sade

¹⁴ N. Sırrı, a.g.e. s.55-56

¹⁵ Roman Tasnifine Dair Soru İlahi", HAYAT, c.4, 31 Temmuz 1928, S.88, s.187-189.

¹⁶ N. Sırrı, Roman ve Hikâye, s.42

¹⁷ N. Sırrı, a.g.e. s.25-26.

roman için değil, üslûb ve şiirle alakası daha az ve daha kat'i renklerle görüp göstermeğe mecbur olan tiyatro için de bir meziyet ve kuvvet olur."¹⁸

5.Tenkrit:Nahit Sırrı tenkit konusunda da üç büyük makale neşretmiştir.¹⁹ Teorik olarak bilgi verdiği bütün makalelerinde olduğu gibi tenkit konusunda yazdığı makalelerinde de tenkit ve tenkitçi hakkındaki görüşlerini belirtmeyi ihmal etmeyen Nahit Sırrı, münekkidin bir eserden uzun uzun bahsetmesi meselesi üzerinde sıkça durarak bu konudaki görüşlerini neşretmiştir." Münekkidin bir romanı veya herhangi bir eseri uzun uzun anlatması ona bir kıymet ve ehemmiyet vermesinden ileri gelir; fakat evvel emirde mevzuun hududunu tesbit edelim. Şiirleri tenkit eden veya felsefi bir eseri mevzu bahseden kimse, şiirde eşhas yahut felsefede vak'a olmadığı cihetle entrikaları hulasa etmiyerek intibâlarını hikâyeye eder. Fakat, bir tabloda bahseden sanat münekkidi bile o tabloyu görmemiş olanlara ne gösterdiğini etraflı bir şekilde hikâyeye ettiği halde, bir roman veya bir piyesten bahsedecek münekkidin onun mevzuu hakkında istediği gibi izahat vermeğe salâhiyattar olmasını istemek, bence manasız ve garip bir taleptir."²⁰

Bir başka makalesinde Nahit Sırrı münekkidin özelliklerinden bahseder: Ona göre münekkkit: "çok okumuş, çok anlamış ve çok düşünmüş olmak, edebiyatı ise pek çok sevmek kat'i ve mutlak mecburiyeti"²¹nde olmak zorundadır. Ayrıca münekkkit, dostluğun etkisinde kalmadan, en değersiz kitapları bile okumak zahmetine katlanarak, "bizzat yaratmak kudretini yavaş yavaş yıprandırıp söndürerek"²² tenkitler yapması bakımından güçlüklerin en büyüğüne katlanan yazardır.

Edebiyatımızda, Tanzimattan itibaren tenkidin ilk örneklerini görmeye başladığımızı belirten Nahit Sırrı yinede (1943 yılında) bir münekkidin yetişmesi için gerekli olan şartları muhtelifimizin temin edemediğinden yakınır. Ona göre "münekkidin herşeyden evvel serbest bir kürsüsü"²³ olmalıdır.

¹⁸ N. Sırrı, a.g.e., s.59

¹⁹ N. Sırrı, "Tenkid Hakkında", Hayat, c.6, 15 T.S. 1929, s.15-16; "Tenkide ve Münekkide Dair", Milliyet, 6 Mart 1930; "Tenkidin Durumuna Dair Blanco", Tanin, Ekim 1943.

²⁰ N. Sırrı, "Tenkit Hakkında", Hayat, c.6, 15 T.S. 1929, s.15-16.

²¹ N. Sırrı, a.g.e., s.55

²² N. Sırrı, a.g.e., s.59.

²³ N. Sırrı, Hayat ile Kitaplar, s.56.

6.Tiyatro: Nahit Sırrı tiyatro alanında 22 makale neşretmiştir. Bu makalelerinde yazar, izlediği temsilleri okuyuculara aktarması yanında tiyatronun meseleleri ile de yakından ilgilenmiş, bu konuda pek çok yazı kaleme almıştır. Yazarın tiyatro konusunda en çok üzerinde durduğu mesele Ankara'ya bir şehir tiyatrosunun kurulması meselesidir. Onun en büyük arzularından biri Ankara'da daimi ve müstakil bir sahnenin olmasıdır: "İki üç ay kadar Varlık'a yazdığım bir makalede²⁴, koca bir hükümet merkezinin müstakil ve daimi bir sahneye malik bulunmamasının hakikaten bir ayıp teşkil ettiğinden bahsederek İstanbul Şehir Tiyatrosu'ndan ayrılan Reşit Rıza'nın kurulacak bir şehir tiyatrosu için ne kuvvetli bir unsur olacağını söylemişim."²⁵

Tiyatro türü hakkında yazdığı makalelerinde tiyatronun teknik özelliklerine fazla değinmeyen Nahit Sırrı "Temsil Sanatında Heyecanların Hududu" adlı makalesinde küçükken izlediği bir temsili örnek gösterdiği bir çocukluk hatırasıyla beraber bir oyun esnasında aktörün kendi heyecanı ile izleyicilere verdiği heyecanlardan bahseder: "Roma'da geçirdiğim 1920-1921 kış esnasında, küçük bir İtalyan şehrinin hayatı hakkında da bir fikir hasıl etmek üzere oraya gidip bir kaç gece kalmış ve son gece tiyatroya gitmişim. Bir iki oyun vermek üzere kasabaya bir trup uğramıştı ve gittiğim gece dört perdelik, vak'ası bir köyde geçen ve eşhası gayetle kalabalık olan bir piyes oynanıyordu. Fakat bu şahıslar arasında bir tanesi öyle hain, öyle gaddar, hemde o kadar müthiş bir hilekârdı ki son perdede halk isyan etti. Ve taşkın bir galeyan ve tehevür içinde yumruklar sıkılarak tehditler savurulurken, perde hayli isticâl ile indirilmişti."²⁶

"Şüphesiz ki, bir piyesin ağır bir rolünü deruhte etmiş olan bir sanatkâr, sırf etmek parasını toplamak için tüccar defteri dolduran bir kâtip gibi mihanikî bir ittirat ile bu işi yapmaz. Muhakkak heyecanlanmıştır."²⁷

Nahit Sırrı Ar'da yazdığı bir makalesinde de tiyatro hakkında yazılan makale ve eserlere yer vererek bunlar hakkında kısa bilgiler vermiştir.

²⁴ N. Sırrı, "Tiyatro İstanbul ve Ankara", Varlık, c.2, 15 T.S. 1934, S.33, s.5-6

²⁵ N. Sırrı, "Ankara'da Tiyatro", Varlık, c.2, 1 Şubat 1935, S.38, s.256

²⁶ N. Sırrı, a.g.e., s. 41-42

²⁷ N. Sırrı, a.g.e., s. 52

7. Seyahat: Yazarın bu alanda da iki büyük makalesi vardır. Hayat Mecmuası'nda neşrettiği bu tarz makalelerini daha sonra "Edebiyat ve Sanat Bahisleri" adlı eserinde bir araya getirmiştir. N. Sırrı'ya göre seyahat eserleri "üslûbundaki hususiyet ve kıymet sayesinde bir şiir, bir roman, bir piyes, bir tenkit salâhiyet ve ehemmiyetiyle edebiyat sınırlarından içeri girmeye"²⁸ hak kazanırlar. Ancak bu türde eser verecek olan muharrirlerin bazı şartlara uymaları gerekmektedir: "Bir muharrir nerelerde dolaşmalıdır ki, duyduğu ve gördüğü şeyler kitap şeklinde yazılmağa liyakat ve bu kitap edebî eserler arasında bir mevkie hak kazansın?...İkinci nokta: Bazı memleketlerin ve bazı yerlerin güzelliği bir anane olarak kabul edilmiş bazı renkler ve tasvirler seyahat edebiyatında klişe haline gelmiştir."²⁹

Yazar bu düşüncelerine cevap olarak da şunları söyler: "Zaten seyahat edebiyatının nimetlerinden biri de her şeyden bahse cevaz ve imkân vererek pek derin malumat ve tettebbuata da iltiyaç bırakmadan söz söyleyebilmek kudretini ihsan etmesi değil midir? Kendinden daha zeki ve tahsili yüksek, fakat doğduğu şehirden dışarıya ayak atmamış bir adamın sohbetine nisbetle, bir çok yerleri gezip görmüş bir adamın müsahebesi nasıl daha fazla alâka verirse, oturduğu yerde mücerret şeylerden bahseden muharrire nisbetle de gezip dolaştığı memleketlerden bahseden seyyah aynı derecede alâkabalıdır. Hele anlattığı yerler pek de malum bulunmayan memlekêtlerse, her hususta basit ve sanat kıymeti gayri mevcut eserinin etrafında bile hiç değilse sadece bir fikir alakâsı uyandırabilir. Seyahat edebiyatı, edebiyat nevileri arasında muharrire en ziyâde imdat eden nev'i edebidir."³⁰

Seyahâtname'nin alâka uyandırabilmesi için gereken şartı da yazar aynı makalesinde, şöyle belirtir: "Bir seyahâtname'nin bize bedîi heyecan duyurması ve bu sayede sanat eserleri hududundan içeri girmesi için, muharririn gördüğü şeylerden şiddetle mütehassıs olması lazımdır. Ve bu hususta tarih malumatı, yerini belki hiç bir şeyin tutamayacağı bir âmildir."

²⁸ N. Sırrı, Edebiyat ve Sanat Bahisleri, Ankara 1932, s.13-14.

²⁹ N. Sırrı, a.g.e. s.15-16.

³⁰ N. Sırrı, a.g.e. s.24-25.

8.Eser tanıtımı: Nahit Sırrı eser tanıtımına yer verdiği makalelerinde genellikle edebiyat eserleri üzerinde durarak bu tür eserlerin tanıtımına yer vermiştir. Toplam 86 esertanıtımına genellikle bir başlık altında yayınladığı köşesinde yer veren Nahit Sırrı bu tür yazılarında fazla detaya inmemiştir. O, sadece yeni çıkan bir kitabı veya kendisine ulaşan bir mecmuayı okuyuculara tanıtmakla yetinmiştir. Mesela Türk Yurdu'nun 31. sayısındaki dört sayfalık yazısında üç eser ve on altı mecmuayı tanıtması bunun en büyük delilidir. Buradan, yazarın matbuat hayatını takip ettiği ve gelişmeleri sürekli olarak okuyuculara duyurduğu neticesi de çıkarılabilir.

Bunun yanında yazarın bu konuda yazılmış uzun ve detaylı olan makaleleri de vardır. Mesela yazar İsmail Habib'in "Edebî Yeniliğimiz" kitabını ele aldığı makalesinde İ. Habib'i ele aldığı şahıslar ve eserde görülen cümle bozuklukları yönünden eleştirmiştir.³¹ Ancak dikkati çeken nokta yazar bu eserin hep kötü yönlerini ele almış olmasıdır. Nahit Sırrı'ya göre eserde bazı kişilere fazla yer ayrılmış; F. Celaleddin, Sait Faik, Cevdet Kudret gibi isimlere yer verilmemiş ve dikkatsizce pek çok bozuk cümle kullanılmıştır.

Roman, hikâye ve piyes incelemelerinde vak'ayı dikkate alan yazar ele aldığı eserin kısa bir özetini verdikten sonra eserin yazarına teşekkür ederek makalesini bitirir. Bu arada eserlerin özetlerini verirken genellikle bir batılı yazarın eseriyle benzerlikler kurar. Mesela Vedat Nedin'in "Kör" piyesinden bahsederken "Pol Herviyö'nün surî dedikoduların müdhiş neticelerini gösteren Les Paroles Restent (Sözler Kalırlar) piyesine çok yaklaşan bu oyunun..."³² şeklindeki cümlesi buna bir örnektir.

Ayrıca yazar, bir tiyatro eserini tanıttığı makalelerinde oeserin temsilini de okuyuculara aktarmıştır.

Makalelerinde tanınmış yazarların yanında meşhur olmamış yazarların eserlerini de yer veren Nahit Sırrı bu meyanda Mithat Saylam, Hamdi Kestelli, Kemal Tura ve Galib Naşit gibi yazarların eserlerini de okuyucularına tanıtmıştır.

Edebî eserlerin yanında tarihî ve başka konularda yazılmış eserlerin tanıtımına da yer veren yazar, tarihî kitaplarını tanıtırken kendi tarihî bilgilerini de okuyuculara

³¹ N. Sırrı, "Edebî Yeniliğimiz Kitabını Karşıtırırken", Varlık, c.5, 15 Mart 1938, S.113, s.611

³² N. Sırrı, "Edebi Piyesi", Hayat, c.5, 13 K.E., 1928, S.107, s.57.

aktarma fırsatını bulmuştur. Fazla detaylı olmayan bu tür tanıtımlarında da Nahit Sırrı eserin sadece, hangi mevzuu ele aldığını kısaca belirtmekle yetinmiştir.

9.Yazarlar Hakkında: Nahit Sırrı yazarlar hakkında yazdığı 26 makalesinde genellikle matbuat âlemindeki şahıslar üzerinde durmuş, bunun yanında Dr. Besim Ömer gibi edip olmayan kişileri ve Kemal Ahmet, Süleyman Bahri gibi tanınmamış yazarlar hakkında da bilgiler vermiştir.

Nahit Sırrı'nın bu tür makalelerinin çoğu aulattığı kişilerin ölümleri münasebetiyle kaleme alınmış birer paragraflık yazılardır. Bunların yanında Halid Ziya için yazdığı ve Varlık'ta yayınlanan bir makalesi dikkat çekicidir. Halid Ziya'yı edebiyatımızın en büyük romancısı ve hikâyecisi olarak kabul eden Nahit Sırrı diğer yazarlarımızın onun ulaştığı seviyeye ulaşamadıklarını belirterek Halid Ziya'nın edebi şahsiyeti hakkında bilgi verir: "Edebiyatımızda Halid Ziya payesinde bir romancı ve hikâyeci yoktur. Halide Edib, Yakub Kadri, Refik Halid ve Reşad Nuri gibi sanatlarının erişeceği muhtelif yüksekliklere varmış bulunanların imzalarını taşıyan kitaplarının hiç biri Halid Ziya'nın eserlerini geçemedi."³³

10.Mecmua Tanıtımı:Nahit Sırrı, yazdığı hemen her mecmuada bir veya bir kaç mecmuanın da tanıtımını yapmıştır. Yazar 22 tane makale yazdığı bu tanıtımlarında yeni çıkmaya başlayanlar yanında yayın hayatına geyam eden mecmualardan da kısaca bahsetmiştir.

Mecmuaların edebiyat konularına ağırlık vermesi gerektiğini belirten Nahit Sırrı, Servet-i Fünun'ın 1000. nüshası için "Bir zamanlar biraz iddialı bir ilmi ve iktisadi hüviyete bürünmüşken şimdi en sevgili mevzu olarak yine edebiyatı alıyor demek ki, bu en son nüshasında Orhan Veli ile Oktay Rifat'ın şiirlerini neşretmiş."³⁴ diyerek mecmuayı över. T.Y. Mecmuası'nın, yazdığı hemen her sayısında mecmua tanıtımına yer veren yazar "Kitaplar ve Mecmualar Arasında" başlığı altında kendisine ulaşan hemen her mecmuayı titüme bakmaksızın tanıtmaya çalışmıştır.

³³ N. Sırrı, "Halid Ziya'nın Edebiyatlık ve Sevgi", Varlık 1Ekim 1935, S.54, s.84-85.

³⁴ N. Sırrı "2000 Mecmua İçin", Ülkü, T.S. 1939, s.279.

B- BATI EDEBİYATI

Nahit Sırrı'nın Batı edebiyatına dair yazmış olduğu 116 makalesi bulunmaktadır. Bu makaleleri de üç bölümde inceleyebiliriz:

1. **Mecmualardaki haberlere dair yazdığı makaleler:** Bu bölümde yazarın Batıdan okuduğu gazete ve mecmualardaki haberlerle veya yazılarla ilgili olarak kendi düşüncelerini de belirttiği yazılar göz önünde tutulmuştur.

Yazar genellikle Temps, Revue Des Deuse Mondes, Les Nouvelles Litteraires, Le Diplömats, Res de Paris, Les Oeuvres Libres ve Illustration mecmualarında veya adını vermediği ve "geçen gün bir Fransız mecmuasında okuduğum bir havadise göre"³⁵ gibi cümleler kullandığı makalelerinde okuduğu ve kendince önemli gördüğü hususları okuyuculara aktarmıştır.

2. **Yazar tanıtımı:** Nahit Sırrı yazar tanıtımı yaptığı makalelerinde 23 Fransız, 3 Rus, 2 Alman, 2 İtalyan, 2 Çek, 1 İngiliz, 1 Rumun ve 1 de İsveçli yazarın, genellikle ölümleri üzerine bilgiler vermiştir. Yazar bu makalelerinde ele aldığı şahsın kısa hayat hikâyesiyle beraber mensup olduğu millet için öneminden ve edebî şahsiyetinden kısaca bahsetmektedir.

3. **Eser tanıtımı:** Nahit Sırrı eser tanıtımı yaptığı 51 makalesinde genellikle difinize çevrilmiş tarihî ve edebî eserler üzerinde durmuştur. Ancak eserlerin aslından hareket etliğine de rastlamaktayız: "Erromango muharririnin en kıymetli romanı ve egzotik edebiyatının en güzel mahsullerinden biridir. Lisanımıza naklini çok temenni ederim."³⁶

Ele aldığı eserlerin genellikle mevzuunu okuyuculara veren yazar bazan mevzu hakkında kendi görüşlerine yer vermiş, bazan da eseri eleştirmiştir. Mesela M. Georges Qudard'ın Portrait de la Roumanie adlı eserini okuyuculara tanıtan yazar şöyle der:

³⁵ N. Sırrı, "Halka Kitap Okutmak İçin Yapılmış Bir Teklife Dair" Ülkü, Eylül 1937, s.95.

³⁶ N. Sırrı, "Erromango" Hayat, c.6, 1911, s.16.

"Büyük bir zevkle okuduğum eserde mutlaka bir kusur aramak lazımsa, denebilir ki, Romanya'nın halinin tasviri ve hâline müteallik meselelerin tadat ve tahlili sırasında mazisi biraz da ilimal edilmiş bulunuyor."³⁷

II- TARİH

Diğer makalelerinde olduğu gibi genellikle bir başlık altında neşrettiği tarihe ait 37 makalesinde tarih ile ilgili bilgilere yer veren Nahit Sırrı, bu tür makalelerinde ilmi olarak yani belgelere dayalı olarak bilgiler vermek yerine kendisinin gördüğü ve duyduğu bilgileri yaastımaya gayret göstermiş, canlı kaynaklardan edindiği bilgileri anlatmıştır. Makalelerinde "söylendiğine göre de yıllardan beri oğlunun eski yaveri ve kayın olan kendisinden de bir miktar genç olması gereken bir zatla evli bulunmaktadı"³⁸; "Şahsen görüp pek canlı ve neşeli sohbetini iki kere dinlemek zevkine eriştiğimi dördüncü gözde ise sarayda taşımış olduğu isimle Canliboz hanımda"³⁹; "Sultanın sevdiği ve ölünceye kadar matemini tutacağı delikanlının ismi maccera'yı dinlediğim iki eski ve muhterem saraylının hafızasından da maalesef uçup gitmiş."⁴⁰ "Üç tarihteki Başmabeynci Tevfik Bey'in babama söylediklerinden aktararak yazmış isem de, Şerif Paşa olayın doğru olmadığını söylemektedir."⁴¹ gibi pek çok ifade bulunmaktadır.

Bunların yanında yazarın "Bonaparte İdaresi Altında Mısır" (Ülkü, Mayıs 1936, s.221-224) ve "Belçika'ya Dair" (Aynı Taribi, c.22-23, 1930, S.75-78, s.6408-6414) gibi makaleleri oyerlerin tarihi hakkında detaylı bilgiler veren yazılardır.

III- DİL

Dil konusundaattı makale neşreden Nahit Sırrı, bu makalelerinde "dil özleşmesi" hareketini benimsediğini söylemekle beraber gereksiz yere yabancı dilden alınan kelimelerin kullanılmasına karşı olduğunu da belirtir: "Dil özleşmesinin aldığı son hız,

³⁷ N. Sırrı, "Romanya Hakkında Bu Eser", Varlık, c.3, 15 Kasım 1935, S.57, s.140.

³⁸ Abdülhamid'in Harcan-ı Hümayunu bölümünün Behice Sultan bahsi, s.41..

³⁹ Abdülhamid'in Harcan-ı Hümayunu, s.45

⁴⁰ Abdülmeccid'in Kızlarından Naile Sultan bahsi, s.51

⁴¹ Abdülaziz'in Kızlarından Evlâne Sultan bahsi, s.60

bir çok arab ve acem sözünün yerine temiz ve güzel Türkçeden karşılıklar getirdi. (...) Fakat bazılarımız arab ve acem kelimelerini kullanmamak isterken düzünelerce frenk lafını lüzumlu lüzumsuz yazılarımızın içine sokmaktan çekinmiyoruz."⁴²

IV- TERCÜME

Tercüme hakkında 8 makalesi bulunan ve 16 eseri de dilimize çevirmiş olan N. Sırrı, Nasuhi Baydar'ın Anatole France'den tercüme ettiği "Le Lys Rouge" adlı eserini incelerken, tercümeyle inceleyen bir tenkitçinin itiraz ve tenkitlerini dört noktada topladığını belirtir ve bu vesileyle bir tercümenin nasıl olması gerektiği hususunda bilgi verir. Ona göre bir tercüme aşağıdaki dört noktada iyi değilse mutlaka tenkit alır:

1. Tercüme metne sadık değilse, yani metne nisbetle eksikse,
2. Cümlelerin umumi mânası asla mutabık değilse,
3. Bazı kelimeler teker teker yanlış tercüme edilmişse,
4. Mütercim eseri çevirdiği lisana bîhakkın tasarruf edemediği için hem

müellifin üslûbundaki şahsiyet ve çeşniyi gösteremiyor, hem de gelişigüzel bir dil kullanıyorsa tenkit edilir."⁴³

V- GÜZEL SANATLAR

Nahit Sırrı resim, film, heykel ve karikatür konularında yazdığı makalelerinde genellikle gezip gördüğü sergi ve sinemalardaki izlenimlerini okuyucularına aktarma yoluna gitmiştir. Bu türden 31 makalesi olan yazar gezdiği sergilerde yer alan eserleri, sanatçılarıyla beraber tanıtarak bu eserlerin beğendiği veya beğenmediği taraflarını da aktarmıştır.⁴⁴ "Zeki Paik garbde okumuş ve adeta garbde kalmış. İnsanlarında değil hatta peyzajlarında da yabancı bir şey var ve mesela Haydarpaşa garı Orta Avrupa'dan bir göl hissini veriyor."⁴⁵

Edebiyat dışında güzel sanatlarla da ilgisi olduğunu bu makalelerinde göstermeye çalışan Nahit Sırrı, bazan "Resim, renklerin baş döndürücü servetini hudutlarından

⁴² N. Sırrı, "Yeni Dil Meselelerimizden Biri", Varlık, c.2, Şubat 1935, S.39, s.272.

⁴³ Nahit Sırrı Önkü, "Le Lys Rouge Tercümesi", Tercüme Dergisi, c.1, Temmuz 1940, S.2, s.202.

⁴⁴ N. Sırrı, "İkinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi", Ülke, K.E. 1940, s.380.

çıkarak yapılacak resim, imkânlarından bir kısmını tarh ediyor, bir diminutionu kabul ediliyor.⁴⁵

MAKALELERİNİ TOPLADIĞI ESERLERİ

Nahit Sırrı edebiyatımıza beş tane de inceleme eseri bırakmıştır. Bu eserlerden yalnızca Abdülhamit'in Haremi yazarın ölümünden sonra makalelerinin toplanmasıyla neşredilmiştir. Bu eserlerin künyeleri ve kısa özellikleri şu şekildedir:

A- EDEBİYAT VE SANAT BAHİSLERİ

Yazarın bu alandaki ilk eseri olan Edebiyat ve Sanat Bahisleri⁴⁶ Nahit Sırrı'nın daha önce gazete ve dergilerde yayımlanmış olduğu makalelerden oluşmaktadır. Eserde dönünçün makale yer almaktadır:

1. Seyahat Edebiyatı Hakkında Düşünceler
2. Edebiyatta Başka San'atler
3. Temsil San'atinde Heyecanların Hududu
4. Tenkide ve Münekkide Dair

Bu makalelerden üçünün Hayat Mecmuası'nda, birinin de Milliyet Gazetesi'nde neşredildiği, kitaptaki bir nottan anlaşılmaktadır. "İlk üç makale önce (Hayat) mecmuasında ve dördüncü makale kısmen (Milliyet) gazetesinde neşredilmiş ve bu ciltte toplanmadan evvel bir çok yerleri tadil olunmuştur. Her türlü hukuku mahfuzdur."

Birinci makale, daha önce de bahsettiğimiz gibi Roland Dorgelès'in La Caravane Sans Chameaux (=Devesiz Kervan) adlı kitabını tanıtmak ve bu vesileyle kendisinin bir seyahat eserinde aradığı özellikleri, edebiyatımızdaki seyahatnâme eserlerini ve edebî dönemlerimizde seyahatnâ meye verilen değeri anlatmaktadır.

⁴⁵ N. Sırrı "Resimle Resim", Ülkü, Eylül 1940, s.90.

⁴⁶ Nahit Sırrı, Edebiyat ve Sanat Bahisleri, Ankara 1932, 62s.

İkinci makalede yazar, edebiyatta sanatların önemi üzerinde durarak kısaca resimde, mimaride, musikide, şiirde, hikâye ve romanda ayrı ayrı sanatların ve heyecanların olması gerektiğini vurgulayan yazar makalesinde şu görüşleri belirtir:

“Güzel san’atların her şubesi müstakil kalmalı, ressamın eseri mimarın resmine, rakkasenin rakı ile aktörün jestleri heykellerin duruşlarına benzememeli, ve musikîsinin eseri biraz dağınık, edibin yazısı ise bir ruh gibi muammalı, bir girdap gibi derin olmalı”⁴⁷

“Edebiyat-ı Cedide devrinin beğenilmiş tablolar altına manzumeler yazmak modasını lakin tabloları gizliyerek ihya eden bu tarzı, itiraf edeceğim, pek sevmiyorum. Bir müverrihin uzun sahifelerle anlatacağı bütün bir devrin esas hatlarını kısa manzumelerine sığdıracak kadar, ve artık ressamlıkta değil fakat minyatürcülükte fevkalâde bir muvaffakiyet göstermiş olan José Maria dö Heredic bile, bütün büyüklüğüne rağmen bilhassa meftunu bulunduğu şairlerden değildir.”⁴⁸

Üçüncü makale yazarın makaleleri incelenirken değerlendirilmiştir.

Yazar dördüncü makalesine iki soru ile başlar: 1. “Edebiyatımızın yükselmeyişi kuvvetli bir münekkiddimizin olmayışından mı ileri geliyor?”2. “Münekkit edebiyat sarayının kapısında bekleyerek oraya girmeye hak kazanmış olanları içeri alacak, kazanamayanların hile ile içeri girmelerine ise mani olacak bir nöbetçi ve bekçi midir?”⁴⁹ Bu sorulara makalesinde cevap arayan yazar, münekkiddin vasıfları ve yemmesi gereken güçlükler hakkında bilgiler verir. Buna göre münekkit “çok okumuş, çok aylanmış ve çok düşünmüş olmak, edebiyatı ise pek çok sevmek kat’i ve mutlak mecburiyet”⁵⁰nde olmak zorundadır. Ayrıca münekkit, dostluğun etkisinde kalmadan, en değersiz kitapları bile okumak zahmetine katlanarak, “bizzat yaratmak kudretini yavaş yavaş yıprandırıp söndürerek”⁵¹ tenkitler yapması bakımından güçlüklerin en büyüğüne katlanan yazadır.

⁴⁷ Nahit Sirm, a.g.e., s.31

⁴⁸ Nahit Sirm, a.g.e., s.34

⁴⁹ Nahit Sirm, a.g.e., s.54

⁵⁰ Nahit Sirm, a.g.e., s.55

⁵¹ Nahit Sirm, a.g.e., s.59

B- ROMAN VE HİKÂYE⁵²

Nahit Sırrı'nın hayatını, edebî şahsiyetini ve makalelerini anlatırken sık sık faydalandığımız bu eserdeki makalelerin hepsi de Hayat'ın 1928-1929 yılları arasındaki sayılarında yayınlanmışlardır. Yedi bölümden oluşan eserin başlıkları şu şekildedir:

1. Roman, Büyük Hikâye ve Hikâye Hakkında Mülâhazalar
2. Roman, Büyük Hikâye ve Hikâye Hakkındaki Mülâhazalara Zeyl
3. Kenan Halet Bey'e
4. Roman Tasnifleri Hakkında Son İzah
5. İbrahim Necmi Beyefendi'ye
6. Romanlarda Plan ve Tesadûf Meselesi
7. Roman Bütürüş Tarzları

Yazarın ilk beş makalesi romanın, büyük hikâyenin ve küçük hikâyenin gerek vak'a, gerek şahıslar ve gerekse uzunluk bakımından ayrılan yönleri ve bu konularda kendisine karşı çıkan Kenan Halet ile İbrahim Necmi Beylere verdiği cevaplardan oluşmaktadır.

Yazar yukarıdaki konular hakkındaki görüşlerini aktarırken Batıdan ve bizim edebiyatımızdan örnekler vererek düşüncelerini pekiştirmekte; ayrıca 12 Haziran 1928 tarihli Milliyet'te İbrahim Necmi Bey'in, 21 Haziran 1928 tarihli Hayat Mecmuası'nda da Kenan Halet Bey'in kendisine yaptıkları itirazlara cevap vermektedir.

C-HAYAT İLE KİTAPLAR⁵³

Yazarın 1943-1945 yılları arasında Tanin Gazetesi'nde çıkmış olan yazılarının toplandığı kitabıdır. 29 makaleden oluşan bu eserinde Nahit Sırrı, daha çok tarih ve edebiyet alanında yazılmış olan eserleri inceler; yeri geldikçe kendisi ve ailesi

⁵²Nahit Sırrı, Roman ve Hikâye, İstanbul, 1933, 63s.

⁵³Nahit Sırrı, Hayat ile Kitaplar, İstanbul, 1946.

hakkında bilgiler verir. Eserdeki makalelerin isimleri ve kısaca mahiyetleri şu şekildedir:

1. Türkiye Tarih ve Coğrafyasına Dair Bir Kaç Eser: Elçi ve hariciye memurlarının bulundukları memleketi anlattıkları eserlere değinen yazar C. Tevfik Karasapan'ın "Filistin ve Şark-ül-Ürdün"; Halil İnancık'ın "Tanzimat ve Bulgar Meselesi" ve Selçuk Trak'ın "Türkiye Coğrafya Eserleri Genel Bibliyografyası" adlı eserlerini tanıtmaktadır.

2. Edebi Konu Üzerinde: Bulgaristan Kralı III. Boris; İslam Ansiklopedisi'nde yer alan M. Halil Yınanç imzalı "Bayezid" makalesi ve Fransız Akademisi hakkında bilgiler verilir.

3. Bir Roman ve Ressamlar Âlemi Hakkında Bir Kitap: Sabahattin Ali'nin "Kürk Mantolu Madonna" ile Malik Aksel'in "Resim Sergisinde 30 Gün" başlıklı mecmuası tanıtılarak bu eserlerin incelenmesi yapılır.

4. Şiir Kitapları Arasında: Rifat Ilgaz'ın "Yarenlik"; S. Tahsin Teoman'ın "Rıfaiyye Şiirleri"; Ö. Faruk Toprak'ın "İnsanlar"; Şükrü Enis Regü'nün "Buğu" ve Handi Kestelli'nin "Dönüş" isimli kitapları tanıtılarak örnek parçalar verilir.

5. Boğaziçi Mehtapları İçin: Yazar, Abdülhak Şinasi Hisar'ın "Boğaziçi Mehtapları" isimli eserini inceler.

6. İki Yeni Kitap ve Bir Eski Kitaba Dönüş: İ. Hakkı Uzunçarşılı'nın "Alemdar Mustafa Paşa"; Kemal Tuna'nın "Memleket Yazıları" ve "Filistin ve Şark-ül-Ürdün" adlı eserler incelenir.

7. Lozan'ı Anlatan Bir Eser: Ali Naci Karacan'ın Lozan Konferansı ve İsmet Paşa adlı eserini tanıtan yazar, Lozan Konusunda kendi görüşlerini de aktarır.

8. Bir Şiir ve Bir Tarih-İhtimaiyat Kitabı: Efzayiş Suad Hanım'ın "Hüseyin Suad Yalçın ve Şiirleri" adlı eserinden yola çıkan yazar, Hüseyin Suad'ın şiirleri ve şairliği hakkında bilgi verir. Makalede ayrıca M. Ali Aynî'nin "Milliyetçilik" adlı eserleri de tanıtılır.

9. Tenkidin Durumuna Dair Bilanço: Yazar, Cumhuriyet devrinde tenkit konusundaki görüşlerini belirterek Hasan Ali Yücel ve Nurullah Ataç gibi yazarların artık bu sahadan uzaklaşmış olduklarını vurgular.

10. Mevzuat Ortasında: Raklar, heykeller ve bunların tenkidi hakkında bilgi verilir.

11. Devlet Resim ve Heykel Sergisinde: Açılan beşinci sehide eserleri teşhir edilen sanatçılar ve bunların bağlı oldukları birlikler belirtilerek bu birlikler hakkında bilgi verilmektedir.

12. Ölen Bir Türk Muharririne ve Bir Ressamın Yazısına Dair: Sadri Ertem'in ölümü üzerine yazılan ve onun edebî kişiliğinin anlatıldığı bölüm ile N. Sırrı'nın yazdığı bir yazıyı Tanin'de eleştiren Ressam Nazmi Dayan'a verilen cevabî yazıyı kapsamaktadır.

13. Atıncı Devlet Resim ve Heykel Sergisinde: Yine Hasan Ali Yücel'in açtığı resim sergisinden bahsedilerek iştirak eden sanatçılar ve eserleri tanıtılmaktadır.

14. Son Osmanlı Sadrazamları Hakkında İki Eser: M. Zeki Pakalın'ın "Son Sadrazamlar ve Başvekilleri" ile M. Kemal İnan'ın cüzler halinde neşredilen tarih eseri tanıtılmaktadır.

15. Fenebi Dil Öğretimi Davası Etrafında: Orta ve lise öğrencilerine yabancı dil öğretiminin gerekliliği üzerinde duran yazar, bu dersi verecek hocalarda olması gereken vasıfları da belirir.

16. Yunanistan'ın Eski Krallarına Dair: Son beş Yunan kralı hakkında bilgilerin verildiği bir makedir.

17. Bir Eski Divan, Yeni Bir Ansiklopedi ve Bir Mecmua: TDK'nun yayınladığı "Kadı Burhaneddin Divanı"nı, R. Ekrem Koçu'nun "İstanbul Ansiklopedisi"ni ve Ar Mecmuası'nı yeniden yayınlamış anlatılmaktadır.

18. Ölen Bir Romançıya ve Muharririni Bekleyen Bir İki Kitaba Dair: Yazar Güzide Şabri hakkında bilgiler verdikten sonra Necdet Bingöl'ün Yakup Kadri'nin romanları üzerine yaptığı doktora tezi vesilesiyle incelenmesi gerektiğine inandığı bazı konuları verir. Bunlar Türk Edebiyatında Garp Edebiyatlarının Tesiri, Türk Roman ve Hikâyesinde Maceracı Frenkler gibi isimler taşımaktadır.

19. Carlo Goldoni ve Kahvehanesi: İtalyan komedi yazarı Carlo Goldoni ve onun Ankara Devlet Konservatuarı'nda oynanan "Kahvehane" adlı eseri tanıtılır.

20. Resamımızın Yazılmış Tarih Hakkında: Ressam Sami Yetik'in ölümü vesilesiyle yazılan makalede ressamın ve eserlerinin incelenip bu incelemelerin kitaplaştırılmasının önceliği üzerinde durulur.

21. Osmanlı Tarihinin Son Yıllarına Ait Bir İki Çizgi: Yazar, Frenkçe bir salnâme olan Almanac die Gotha'da okuduğu bir yazı dolayısıyla Yusuf İzzeddin Efendi ve onun dönemi hakkında bilgi verir.

22. Denizler Üstünde İstanbul: Yazarın İstanbul'da açılması düşünülen kanallar hakkındaki görüşlerini ihtiva eden bir makaledir.

23. Bir Sinema Dönüşünde: "Hasret" isimli Türk filminden yola çıkan yazar Türk filmi konusunda bilgiler verir.

24. Mubtelif Dramlardaki Son Perde: Rusya çarı I. Nikolas, Prusya kralı II. Wilhelm, Hitler ve Mussolini'ne son zamanları anlatılır.

25. Eski Maarif Nazılarından Bir Kaçı Hakkında: Yazarın kendisinin görüp tanıdığı Maarif Nazılarından Münif Paşa, Zühtü Paşa, Celal Paşa ve Hâşim Paşa hakkında bilgiler veriberek bunların, babası Hasan Sırrı Bey ile olan münasebetlerinden bahsedilir.

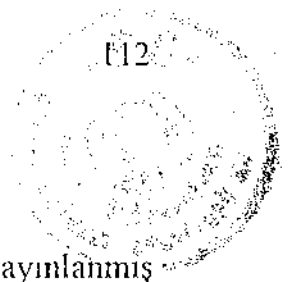
26. Tezer'e Aydede: A. Hamit'in tiyatrolarından "Tezer" in incelendiği makaledir.

27. Vekâleler: Uyuyan Bazı Hatıralar: Yazar Türk Edebiyatında yazılmış olan hatıra kitaplarından Sait Paşa'nın, Kıbrıslı Kâmil Paşa'nın, Hayri Efendi'nin ve A. İzzet Paşa'nın hatıraları ile H. Ziya Uşaklıgil'in "Saray ve Ötesi" isimli eserinden bahseder.

28. 14. Yıl Dönümünün Düşündürdükleri: 31 Mart'ın yıl dönümü münasebetiyle yazar o tarihte olan hatıralarına yer vermektedir.

29. Meşrutiyet Devrindeki Maarif Nazırları: 25. makalede de belirtilen Haşim Paşa'nın Maarif nazırlığından, yine nazırlardan Hakkı Bey ile Recaizade Ekrem Bey hakkında bilgiler verilir.

D- ABDÜLHAMİD'İN HAREMİ⁵⁴

Yazarın Vatan ve Hürriyet Gazeteleri ile Tarih Dünyası Dergisi'nde yayınlanmış bulunan ve ölümünden sonra biraraya getirilen makalelerinden oluşan eserde şu makaleler yer almaktadır:

1. Abdülhamid'in Harem-i Hümayunu (1959 yılında Vatan Gazetesi'n de tefrika edilmiştir.)

2. Saray Kadınları

a- Abdülmecid'in Kızları Arasında (Hürriyet Gazetesi 1959)

b- Bir Hıtiyar Kadının Hediyesi (Hürriyet Gazetesi 1959)

c-Abdülaziz'in Kızları (Hürriyet Gazetesi 1959)

d-V. Murad'ın Kızları (Hürriyet Gazetesi 1959)

e-Sultan Mecid'in Âyık Kızı (Tarih Dünyası Dergisi 1945)

Yazar bu makalelerinde ilmi olarak, yani belgelere dayalı olarak bilgiler vermek yerine kerâhlini gördüğü ve duyduğu bilgileri yansıtmaya gayret göstermiş, canlı kaynaklardan edindiği bilgileri anlatmıştır.

⁵⁴ Nâzım Sani Orok, Abdülhamid'in Haremi, İsa 1989, 80s.

HATİRALARI

Nahit Sırrı'nın hatıra türündeki yazılarını da yine, makale halinde dergilerde kalanlar ve kitaplaşanlar olmak üzere iki kısımda inceleyebiliriz. Yazarın bu türdeki hemen her makalesi kitap hâlinde toplanmasına rağmen yalnız bir tanesi Yeni Türk Mecmuası'nda kalmıştır.¹ Yazar bu makalesinde çocukluğunun üç-dört yaşları arasını; ablası Ayşe Nihal'i; bu zaman zarfında oturdukları evleri ve bu evlerin özellikle bahçelerini anlatır. Aile efradı hakkında bilgilerin verildiği bu makalenin sonuna, yazar bir not düşerek anlattığı çocuğun kendisi olmadığını belirtmiştir: "Bu yazının anlattığı çocuk ben değilim ve çocukluk hatıraları benim kendi çocukluğumun hatıraları değildir. Fakat kendi çocukluğumun hatıralarile bu hatıralar arasında bazı kısımlar biribirinin aynı gibidir." Makalede böyle bir notun düşülmüş olmasına rağmen yazarın gerek çeşitli makalelerinde ve gerek Hayat İle Kitaplar adlı eserinde belirtilen hususlarla bu makaledekiler arasında hemen hiç bir fark yoktur. Onun için biz, yazarın bu notu ilgi çekmek için koyduğunu tahmin ediyoruz.

Yazarın hatıraları ile ilgili olarak kaleme almış olduğu diğer dört makalesi ise (1.Eski Zamanlardan, Ülkü, Ağustos 1940, s.539-544; 2. Bir Eski Zaman Kadını I, Varlık, c.5, 1 Mayıs 1938, s.116. ; 3. Bir Eski Zaman Kadını II, Varlık, c.5, 15 Mayıs 1938, s.117; 4. Bir Eski Zaman Kadını III, Varlık, c.5, 1 Haziran 1938, s.118.) Eski Zaman Kadınları Arasında adlı eserinde yer almaktadırlar. Zaten yazarın bu alanda bir tek eseri vardır ve o da Eski Zaman Kadınları Arasında²dır. 1959 yılında birinci baskısı yapılan eserin ikinci baskısı da 1995 yılında Oğlak Yayınları arasında yayınlanmıştır.

Yazar eserinin giriş kısmında şunları söylemektedir: "Bu eski zaman kadınlarının beşi benim ninelerim. ikisi de onların pek yakınlarıdır. Vaktiyle kendilerinden bir iki yerde, bazı vesilelerle bahsetmiştim. Bir roman olmayan bu sayfeler tabii tarih de değildir. Fakat bazı taraflarında tarih gibi roman da sayılabilir unsurlar babunduğunu sanıyorum. Gönlüm, okuyucuların maalesef hiç ziyaret etmediğim mezarlarında taşları çoktan devrilmiş olmak gereken bu eski zaman kadınlarının hiç değilse isimlerini bellemelerini istiyor. Hâve edeyim ki, annem hariç bu kadınlardan yalnız ikisini

¹ Nahit Sırrı, "Bir Küçük Çocuk", Y.T. Mec., Temmuz 1937, S.55, s.1028-1040

² Nahit Sırrı Örik, Eski Zaman Kadınları Arasında, İst. 1959

babamın büyük annesi Sabure ve annesi Hasibe Hanımlar'ı şahsen gördüm ve sonuncu tarafından büyütüldüm. Kendilerinden bahsedeceğim diğer hanımların ikisi, yani annemin annesi Ayşe Sıdika ve Sabure Hanım'ın ortağı Naime Hanımlar ben doğmadan önce ölmüşler. Hasibe Hanım'ın ortağı Fehime Hanım'ın ise ne zaman öldüğü, hatta halen sağ olup olmadığı meçhulündür.”³

Nahit Sırrı'nın eseri şu bölümlerden oluşmaktadır:

1. Sabure Hanım
2. Hasibe Salıha Hanım
3. Şehirden Şehire Kasabadan Kasabaya
4. Fehime Hanım'la Birlikte Muş'ta Geçen Zaman ve Sonrası
5. Âlil Dedemin Yatağı Yanında Üç Kadın, Yeni Yetişen Bir Delikanlı ve Bir Evliya
6. Sırrı Bey'in Melek Hanım'la Evlenmesi
7. Ayşe Sıdika Hanım
8. Ayşe Nihal Hanım'ın Doğumu, Ayşe Sıdika Hanım'ın Ölümü ve Daha Sonrası

Nahit Sırrı Örik'in hatıralarını diye nitelendirdiği ancak, daha çok, başkalarından duyduğu ve kendisinin çocukluk dönemlerinde görebildiği bazı kısımları anlattığı bu eserinde kendisine fazla yer vermemiştir. Hatıralar da yarım bırakılmış intibai uyandırmaktadır. Ancak yazarın 1960'ın Ocak ayında öldüğünü hatırlarsak bunların devamını da yazmak istediğini ama ölümünün buna fırsat vermediğini düşünebiliriz.

³ Nahit Sırrı Örik, a.g.e., s. 1-2

TERCÜMELERİ

Ankara’da, Maarif Vekaleti Talim ve Terbiye Dairesi’nde, 1938’den ölümüne kadar mütercim olarak çalışan N. Sırrı’nın en önemli yanlarından birisi de mütercimliğidir. Eserler bahsinde yer verdiğimiz gibi on altı adet çevirisi olan N. Sırrı bu eserlerinin yanında tercüme konusundaki düşünceleri ile de dikkat çeken bir yazarımızdır.

Varlık Dergisi’nden Şinasi Özden’in kendisi ile yaptığı bir mülakatta N. Sırrı, memleketimizdeki tercüme faaliyetleri hakkındaki bir soruya şöyle cevap verir: “15 seneden beri, Ankara’da Riyaseti Cümhur Filârmonik Orkestrasının konserlerine gittiğim olur. Garip bir tesadüfle, ne zaman Beethoven’i çalsalar, aynı adama rastlıyorum. İlk önce gençti de benim gibi bu müddet içinde o da yaşlandı. Babacan, gürültünün ilk yükselişinde uyuyakalıyor. Yani, demek isterim ki, tercümeyi bu zat veya bu çeşit zatlar okurken nasıl bir istifadeye erişecekleri câyi sualdir Diğer taraftan tercümelerin iyi seçilmiş ve iyi yapılmış olması da tabii üzerinde önemle durulması icabeden meselelerdir. Bu itibarla da, Sayın Maarif Vekilinin bizzat kurduğu Klâsikler külliyesi gibi, “Tercüme” mecmuası da, tercüme alanındaki başıboşluğu önleyici bir kıymete sahiptir.¹

Yine aynı mülâkatta N. Sırrı tercüme eserlere verilen değer yanında telif eserlere gereken itibarın gösterilmemesini de tenkit eder: “Telif eserlerin ihmali meselesine gelince: tabiriniz vechile bu çeşitli tercüme yayınının hiç değilse benim gibi ihmale lâyük muhâfırirlerin eserlerini müthiş bir ihmale maruz bıraktığı muhakkak. Bunun bariz misali şu. Geçen yıl Maarif Vekaleti yayınları arasında intişar eden, ve adı sanı meçhul ve hüsnüniyeti ve nezaketi muhakkak ve salâhiyeti meşkûk ve delâili müthiş bir zatın, önemle hazırlayıp her tarafa yolladığını duyduğum bir zatın asla beğyenmediği (Vadideki Zambak) isimli tercümemi öteki beriki ısrarla istiyor da, kendi telifatından olan kitaplara tek talip zuhur etmiyor.”²

¹ “Nahid Sırrı Örik’in Cevabı”, Varlık, c.13, 15 Haziran 1943, S.239, s.463.

² a.g.m., s.464.

Gerçekten tercümelerinin basını konusunda daha şanslı olan N. Sırrı, telif eserlere gereken önemin verilmeyişini fırsat buldukça belirtir. Bunun yanında tercüme konusunda yazdığı makalelerde tercüme ve mütercimin nasıl olması gerektiğini; mütercimin dikkat etmesi gereken hususiyetleri de çeşitli makalelerinde anlatır.

Tercüme meselelerimizden en önemli olanını önceden tercümesi yapılmış eserlerin tekrar tercüme edilmesi olarak gören N. Sırrı, bu yöntemin yerine yeni eserlerden tercüme yapılmasını dilerken eski ve tercüme anlayışımızı mukayese eder: “Eskiden fena tercüme, acele tercüme de mânası iyi anlaşılamamış yerleri atup defederek tercüme gibi itiyatlarımız ve suçlarımız vardı. Şimdi ise başkasının yaptığı tercümeyi önümüze koyarak, bazı yerlerini atup bazı yerlerini değiştirerek tercüme ve bu tercümeyi basarak kitap sahibi olmak usûlünü muharrir ve tabi’lerimiz keşfetmiş bulunuyorlar.”³

Bir başka makalesinde N. Sırrı, “Bir mütercim eserin metnine hangi had ve dereceye kadar sadık kalmalıdır?” sorusundan yola çıkarak mütercimin tercümesinde başarılı olabilmesi için bilgi seviyesinin, iki dilin inceliklerine tam olarak mâlik olmasının ve kendi zevkinin önemli olduğunu belirtir: “İki lisanda yazı yazmış bir adam olmaktan kendi kendime verdiğim bir salâhiyetle diyeceğim ki, bu sahada ifrat ve tefritten vikâye edecek şey kendisinin umumî bilgi seviyesi, iki lisana tam vukuu, aynı zamanda zevkiselimidir.”⁴

N. Sırrı, Ülkü’nün Haziran 1941 tarihli sayısında mütercimleri iki guruba ayırarak onların özelliklerini şöyle belirtir: “Mütercimleri iki kısma ayırabiliriz: bunların bir kısmı herhangi bir tesadüf eseri olarak öğrendikleri ve ilerleterek tabir caizse ticarî bir hüvviyete eriştikleri ecnebi dilin, yine tabir caizse, hayrını ve mürüvvetini görmek isteyenlerdir. Tercümelerini kabul edecek bir tabi’ bulunca tercümeyi çalakalem ve fazla güç gelen satırları, sahifeleri atlayıp aşarak yaparlar. Tercüme edecekleri eseri sevdikleri ve beğendikleri için tercüme ettikleri pek nadir, hatta gayr-ı vâkidir. Hemen ilave edeyim ki, yukarıdaki mütercim portresini çizerken

³ “Nahid Sırrı, “Bir Okuyucunun Notları”, Ülkü, Ağustos 1938, s.566.

⁴ “Nahid Sırrı, “Bir Okuyucunun Notları”, Ülkü, Eylül 1938, s.93.

kendimi de, matbuat âleminde kendisini tamamen bu işe vermiş olanlara kadar hiç bir arkadaşı da, bu tasvir için bir model olarak düşünmüş ve aramış değilim.”⁵

Tercüme konusunda teorik bilgiler veren Nahit Sırrı bu konuda yapılan faaliyetleri de alkışlamaktan kaçınmaz: “Bu son yıllar içerisinde neşriyat hayatımızda görülen terceme faaliyetinin, bu son günlerde aldığı iki kararla Maarif Vekaleti şuurlu bir nâzım ve müdürü vaziyetine gelmek üzeredir. Bu kararlardan biri her yıl, sayıları artırılmak üzere mühim bazı klasik eserlerin ehliyetleriyle tanınmış mütercimlere tercüme ettirilip Vekalet tarafından bastırılmalarıdır....Maarif Vekillîğinin ikinci hayırlı teşebbüsü ise neşredeceği ikinci bir listeyi tâbilerin teşebbüs ve sermayelerine terketmesi ve bu listedeki eserler kitapçılar tarafından terceme ettirilip tercemeler tâbıdan evvel tedkikine arzolanarak ve tedkik neticesinde tercemelerin iyi olduğu tahakkuk ederse bunlardan mühim birer mikdar almayı taahhüd eylesidir.”⁶

Hemen her alanda olduğu gibi tercüme alanında da eser ve tenkitleri olan N. Sırrı’nın yaptığı tercümelerin başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Bunu tercümeleri hakkında hemen hiç bir yazı neşredilmemesinden ve Fransızcasının daima övüldüğünden anlayabiliriz. N. Sırrı’nın 1940 yılında neşredilen “XII. Charles’in Tarihi” adlı tercümesi üzerine bir yazısı yayınlanan Bedrettin Tuncel, mütercimin Fransızcaya olan vukufunu kabul etmekle beraber üslûbunu eleştirmektedir: “Yalnız Bay Nahit Sırrı’nın tercümesindeki üslûbu haddinden fazla ağdalı ve eski bulduğumu söylemeden geçemeyeceğim. Voltaire’nin hareketli ve canlı cümlelerini Türkçeye aynı şekilde nakletmek lazım.”⁷

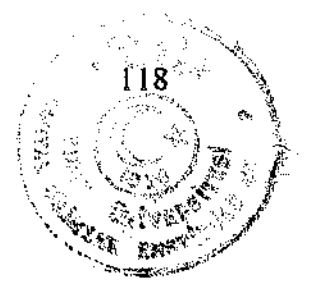
Yaptığı on altı tercümenin altısı Millî Eğitim (Maarif Vekâleti) Bakanlığının yayınları arasında çıkmış, diğerleri kitapçılar tarafından yayınlanan N. Sırrı’nın Pierre Benoit’ten tercüme ettiği ve 1939 yılında Remzi Kitapevi tarafından basılan “Gece Yarısı Güneşi” adlı eseri, aynı zamanda, 1940 yılında da Hakimiyet-i Milliye Gazetesi’nde tefrika edilmiştir.

⁵ “Nahid Sırrı, ‘Bir Okuyucunun Notları’, Ülkü, Haziran 1941, s.374.

⁶ Nahid Sırrı, ‘Bir Okuyucunun Notları’, Ülkü, Nisan 1940, s.184.

⁷ Bedrettin Tuncel, ‘XII’nci Charles’in Tarihi’, Tercüme Dergisi, c.1, Haziran 1940, s.92-95.

MAKALELERİNİN TASNİF EDİLMİŞ LİSTESİ

I-EDEBİYAT

A- TÜRK EDEBİYATI

1)Edebiyat Tarihi

1. "Edebiyat Tarihleri Hakkında", **HAYAT**, c.5, 16 Mayıs 1929, S.129, s.13-14.
2. "Edebiyat Tarihimiz İçin Yeni Tetkik Mevzuları", **ÜLKÜ**, Haziran 1938, s.367-368.
3. "Yeni Tetkik Mevzuları", **ÜLKÜ**, Ağustos 1938, s.562-563.
4. "Cumhuriyet Devrinde Türk Edebiyatı", **ÜLKÜ**, T.S. 1938, s.281-283.

2)Şiir

5. "Öz Şiir Hakkındaki Bir Yazı ve O Yazı Dolayısıyla", **ÜLKÜ**, Haziran 1938, s.370.
6. "Bazı Yeni şiirlere Dair", **ÜLKÜ**, T.E. 1940, s.186-187.

3)Roman-Hikâye

7. "Roman. Büyük Hikâye ve Hikâye Hakkında Birkaç Mülahaza I", **HAYAT**, c.3, 1928, S.77.
8. "Roman. Büyük Hikâye ve Hikâye Hakkında Birkaç Mülahaza II", **HAYAT**, c.3, 1928, S.78.
9. "Roman. Büyük Hikâye ve Hikâye Hakkında Birkaç Mülahaza III", **HAYAT**, c.4, 7 Haziran 1928 S.80, s.5-6.
10. "Bir Tenkide Cevap", **HAYAT**, c.4, 28 Haziran 1928, S.83, s.83.
11. "Roman Tasniflerine Dair Son İzah", **HAYAT**, c.4, 31 Temmuz 1928, S.88, s.187-189.
12. "Romanlarda Plan ve Tesadüf Meseleleri", **HAYAT**, c.4, 15 T.S. 1928, S.103, s.5-6
13. "Romanın Bitiriş Tarzları" **HAYAT**, c.5, 7 Şubat 1929, S.115, s.204-205.

- 14."Nurullah Afa Beye Cevap", **VARLIK**, c.1, 15 Şubat 1934 S.15.
- 15."Roman ve Hikâyenin Menbaları", **VARLIK**, c.2,15 Ekim 1934, S.31, s.103-104.
- 16."Roman ve Hikâye Yazarlar İçin Bir İbret Dersi", **ÜLKÜ**, K.E. 1937, s.376.
- 17."Bir Fıkranın Cevabı" **ÜLKÜ**, Şubat 1938, s.556-557.
- 18."İnsanların Romanda Konuşmaları Bahsi", **ÜLKÜ**, K.S. 1941, s.473-475.

4)Tenkrit

- 19."Tenkit Hakkında", **HAYAT**, c.6, 15 T.S. 1929, s.15-16
- 20."Tenkide ve Münekkide Dair" **MİLLİYET GAZETESİ**, Mart 1930.
- 21."Tenkidin Durumuna Dair Blanço" **TANİN GAZETESİ**, Ekim 1943.

5)Seyahat

22. "Seyahat Edebiyatı Hakkında Düşünceler I", **HAYAT**, c.4, 17 Temmuz 1928, S.86, s.1-18.
- 23."Seyahat Edebiyatı Hakkında Düşünceler II", **HAYAT**, c.4, 24 Temmuz 1928, S.87, s.167.
- 24."Adapazarı'nda Bir Gece", **VARLIK**, c.2, 15 Eylül 1934, S.29, s.70-71.
- 25."İzmit'te İki Gece", **VARLIK**, c.2, 1 T.E. 1934, S.30, s.87-89.
- 26."Ankara'nın Öç Nahiyesi", **YENİ TÜRK Mec.**,K.E.-K.S. 1934, S.16-17,s.1305-1312.
- 27."Yozgat", **VARLIK**, c.3, 15 K.E. 1935, S.59, s.167-168.
- 28."Kayseri'de 5 Gece", **YENİ TÜRK Mec.**, Haziran 1936, S.42, s.283-293.
- 29."Kayseri'de 5 Gece", **YENİ TÜRK Mec.**,Temmuz 1936, S.43, s.344-351
- 30."Ankara Vilayetine Küçük Bir Gezi", **YENİ TÜRK Mec.**,Kasım 1936, S.47, s.403-411.
- 31."Ankara Vilayetinden Notlar I", **VARLIK**, c.4, 15 Nisan 1937, S.91, s.310-312.
- 32."Ankara Vilayetinden Notlar II", **VARLIK**, c.4, 1 Mayıs 1937, S.92, s.323-324.
- 33."Ankara Vilayetinden Notlar III", **VARLIK**, c.4, 15 Mayıs 1937, S.93, s.356-358..
- 34."İstanbul'a Yakın", **ÜLKÜ**, Şubat 1939, s.535-539.

- 35."Bir Edirne Seyahatnamesi", **ÜLKÜ**,T.E. 1939, s.123-128.
- 36."Bir Edirne Seyahatnamesi", **ÜLKÜ**,T.S. 1939, s.235-241.
- 37."Bir Edirne Seyahatnamesi", **ÜLKÜ**,K.E. 1939, s.335-342.
- 38."Bir Edirne Seyahatnamesi", **ÜLKÜ**,K.S. 1940, s.417-427.
- 39."Bir Edirne Seyahatnamesi", **ÜLKÜ**,Şubat 1940, s.521-529.
- 40."Bir Edirne Seyahatnamesi", **ÜLKÜ**,Mart 1940, s.27-32.
- 41."Bir Edirne Seyahatnamesi", **ÜLKÜ**,Nisan1940, s.124-128
- 42."Kırşehir Vilayetinde", **ÜLKÜ**, Eylül 1940, s.33-42.
- 43."Kırşehir Vilayetinde", **ÜLKÜ**, T.E. 1940, s.145-151.
- 44."Kırşehir Vilayetinde", **ÜLKÜ**, T.S.1940, s.239-243
- 45."Bir Kastamonu Seyahatnamesi", **ÜLKÜ**, Temmuz 1941, s.411-416.
- 46."Bir Kastamonu Seyahatnamesi", **ÜLKÜ**, Ağustos 1941, s.527-538.
- 47."Bir Kastamonu Seyahatnamesi", **ÜLKÜ**, Eylül'e Ek1941, s.21-32.
- 48."Ankara'ya Yakın", **ÜLKÜ**, K.S.1941, s.407-411.

6)Tiyatro

- 49."Temsil Sanatında Heyecanların Hüdudu", **HAYAT**,c.4,1928, S.94, s.309..
- 50."Temsil Sanatı Hakkında Bir Kaç Düşünce",**HAYAT**, c.4, 29 T.S. 1928, S.105, s.14
- 51."Sahne Sanatkarlarımız Hakkında Notlar I", **T.Y.**, T.E. 1930, S.34, s.50-53.
- 52."Sahne Sanatkarlarımız Hakkında Notlar II", **T.Y.**, T.S. 1930, S.35, s.51-53.
- 53."Bir Mukayese", **VARLIK**, c.2, 1 T.E. 1934, S.30, s.4-5.
- 54."Tiyatro İhtiyacı ve Ankara", **VARLIK**, c.2, 15 T.S. 1934, S.33, s.5.
- 55."Ankara'da Tiyatro", **VARLIK**, c.2, 1 Şubat 1935, S.38, s.256.
- 56."Ankara'nın Tiyatro Davası", **VARLIK**,c.3, 1 Eylül 1935, S.52, s.43.
- 57."Tiyatro Davasında Bir Adım", **VARLIK**, c.3, 15 Mart 1936, S.65, s.4-5.
- 58."Tiyatro Mütehasssından Haber", **VARLIK**, c.4, 1 Eylül 1936, S.76.
- 59."Sahne Sanatkarlarımız Hakkında Bir Deneme"**YENİ TÜRK Mec.**,K.E.1936, S.48, s.675-680.
- 60."Ankara Tiyatrosu Bahsine Avdet", **ÜLKÜ**, Şubat 1938, s.553-554.

61."1908'den Beri Türk Edebiyatında Güzel Sanatlara Dair Eser ve Yazılar (Tiyatro).

AR. Haziran 1938, S.6, s.9-11.

62."Salme Şuunu Peşinde", **ÜLKÜ**, Eylül 1939, s.84-86.

63."Bir Temsil Dolayısıyla", **ÜLKÜ**, Şubat 1940, s.565.

64."Memleketimizde Tiyatro Edebiyatının İnkişafı Bahsi Üzerinde".**ÜLKÜ**, Haziran 1940, s.377.

65."Radyomuzda İnlen Perde Vesilesiyle", **ÜLKÜ**, Eylül 1940, s.92.

66."Bir Genç Aktrist. **ÜLKÜ**, K.S. 1940, s.475.

67."Radyoyu Dinledikten Sonra", **ÜLKÜ**, Nisan 1941, s.175-176.

68."Temsil İntibat", **ÜLKÜ**, Nisan 1941, s.176-177.

69."Devlet Konservatuarının Yeni Temsili", **ÜLKÜ**, Mayıs 1941, s.278-279.

70."Madame Butterfly Temsili", **ÜLKÜ**, Temmuz 1941, s.476-477.

7)Hâtırâ

71."Bir Küçük Çocuk", **YENİ TÜRK Mec.**, Temmuz 1937, S.55, s.1028-1040.

72."Bir Eski Zaman Kadını I", **VARLIK**, 1 Mayıs 1938, S.116, s.695-696.

73."Bir Eski Zaman Kadını II", **VARLIK**, 15 Mayıs 1938, S.117, s.712.

74."Bir Eski Zaman Kadını III", **VARLIK**, 1 Haziran 1938, S.118, s.728-729.

75."Eski Zamanlarda", **ÜLKÜ**, 1 Ağustos 1940, s.539-544.

76."Çekmelerde Uyuyan Bazı Hatıralar"**TANİN GAZETESİ**, Mart 1945.

8)Diğer

77."Edebiyat Senesi", **HAYAT**, c.4, 6 K.E. 1928, S.106, s.6-7.

78. "Sanatkâra Hürmet", **VARLIK**, c.1, 1 Aralık 1933.

79."Liselerimizde Garp Edebiyatı", **VARLIK**, c.2, 1 Şubat 1935, S.38, s.209-211.

80."Güzel Bir Teşebbüs", **ÜLKÜ**, Haziran 1937, s.311.

81. "Bir Yıl Dönümü", **ÜLKÜ**, Nisan 1939, s.181

82."Neşriyat Kongresi", **ÜLKÜ**, Mayıs 1939, s.281-283.

83."Yazılacak On İki Cilde Dair", **ÜLKÜ**, Haziran 1939, s.372-373.

84. "Harp ve Edebiyat", **ÜLKÜ**, T.E. 1939, s.177-178.

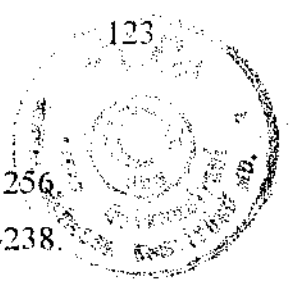
85. "Denizler Üstünde İstanbul", **TANİN GAZETESİ**, Şubat 1945.

9)Eser Tanıtımı Ve Tenkiti

a)Edebî Kitaplar

1. "Yeşil Gece Hakkında", **HAYAT**, c.4, 8 T.S. 1928, S.102, s.7-8.
2. "Kaldırımlar", **CUMHURİYET GAZETESİ**, 15 T.S. 1928, s.1619.
3. "Suda Halkalar", **HAYAT**, c.4, 22 T.S. 1928, S.104, s.4.
4. "Kör Piyesi", **HAYAT**, c.4, 13 K.E. 1928, S.107, s.57-58.
5. "Âşık Kerem", T.Y., Temmuz 1930, S.31, s.49.
6. "Olağan İşler", T.Y., Ağustos 1930, S.32, s.45.
7. "Namık Kemal", T.Y., Eylül 1930, S.33, s.41.
8. "Meltem", T.Y., T.E. 1930, S.34, s.50.
9. "Germenya", T.Y., T.E. 1930, S.34, s.49-50.
10. "Kitaplar ve Mecmualar Arasında:Son Asır Türk Şairleri" T.Y., T.S.1930, s.56-59.
11. "Kitaplar ve Mecmualar Arasında:Yıldız- Fransız Edebiyatı Antolojisi" T.Y. c.5-25, K.E. 1930,s.72-74.
12. "Kitaplar ve Mecmualar Arasında:Palangadan İki Ses Geliyor" T.Y., c.6-26, Şubat 1931, s.51-54.
13. "Kitaplar ve Mecmualar Arasında:Venedik Taciri-Karlıdağ'dan Ses-Galatasaraylı-" T.Y., c.6-26,Mart 1931, s.43-45.
- 14.Kitaplar ve Mecmualar Arasında:"Bir Kadın Söylüyor" T.Y., c.6-26, K.S. 1931, s.35-37.
15. "Günebakan", **MİLLİYET GAZETESİ**, 13 K.S. 1930, s.1409.
16. "Kitaplar Arasında:Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi-", **YENİ TÜRK Mee.**, c.1, K.S. 1933, S.4, s.13-14.
17. "Kitaplar Arasında:Anadilden Derlemeler-Birezilya-Roman-Yaban-Üvey Ana", **YENİ TÜRK Mee.**, Haziran 1933, S.9, s.12-14.
18. "Kurtlar Münasebetiyle" ", **VARLIK**, c.1, 15 Mart 1934, S.17, s.23.
19. "Taşra Mektupları", **VARLIK**, c.2, 1T.E. 1934, s.30.

- 20."Mühim Bir Kitap", **VARLIK**, c.2, 15 T.S. 1934, S.33.
- 21."İki Tetkik Eseri Münasebetiyle", **VARLIK**, c.2, 1 Şubat 1935, S.38, s.256.
- 22."Tanzimat Edebiyatı Tarihi", **VARLIK**, c.2, 15 Şubat 1935, S.39, s.237-238.
- 23."Edebiyat Tarihi Özü", **VARLIK**, c.2, 15 Nisan 1935, S.43, s.295-296.
- 24."Tuna'dan Batıya İçin", **VARLIK**, c.3, 1 K.E. 1935, S.58, s.357.
- 25."Türk Ansiklopedisi" ", **VARLIK**, c.3, 1 Mart 1936, S.64, s.69.
- 26."Beklediğimiz Türk Edebiyatı Antolojisi", **VARLIK**, c.3, 1 Nisan 1936, S.66, s.80.
- 27."Bir Hatıralar Kitabı Münasebetiyle", **VARLIK**, c.3, 15 Mayıs 1936, S.69.
- 28."Hasan Ali Yücel'in Son Eseri", **VARLIK**, c.4, 15 Aralık 1936, s.83, s.169.
- 29."Kuyucaklı Yusuf", **ÜLKÜ**, Nisan 1937, s.150-152.
- 30."Bir Aktris Biyografisi Münasebetiyle", **ÜLKÜ**, Nisan 1937 s.153.
- 31."Abdulhak Hamid", **ÜLKÜ**, Mayıs 1937, s.230-231.
- 32."Sürtük", **ÜLKÜ**, Mayıs 1937, s.234-235.
- 33."Kuyucaklı Yusuf", **VARLIK**, c.4, 15 Mayıs 1937, S.93, s.328.
- 34."Saray ve Ötesi'ni Okurken I", **VARLIK**, c.4, 1 Temmuz 1937, S.95, s.365.
- 35."Saray ve Ötesi'ni Okurken II", **VARLIK**, c.4, 15 Temmuz 1937, S.96, s.373.
- 36."Sinekli Bakkal", **ÜLKÜ**, Temmuz 1937, s.396-398.
- 37."Başarılan Bir Eserle Beklenen Bir Eser", **ÜLKÜ**, T.S. 1937, s.286-288.
- 38."Muvaffak Bir Eser", **ÜLKÜ**, T.S. 1937, s.288.
- 39."Edebi Yeniliğimiz Kitabını Karıştırırken I", **VARLIK**, c.5, 15 Mart 1938, S.113, s.611-612.
- 40."Edebi Yeniliğimiz Kitabını Karıştırırken II", **VARLIK**, c.5, 15 Nisan 1938, S.115, s.673-674.
- 41."Timur Piyesi", **ÜLKÜ**, Nisan 1938, s.183.
- 42."Genç Neslin Hikâye Eserleri" **ÜLKÜ**, Temmuz 1938, s.475-476.
- 43."Yakup ve Ötekiler", **ÜLKÜ**, Temmuz 1938, s.476.
- 44."Ömer Seyfeddin ve Hikâyeleri", **ÜLKÜ**, Ağustos 1938, s.563-564.
- 45."Ruşen Eşref'in Kitabı", **ÜLKÜ**, T.E. 1938, s.187-188.
- 46."Çocuklar", **ÜLKÜ**, T.E. 1938, s.188-189.
- 47."Bir Sürgün", **ÜLKÜ**, Şubat 1939, s.553-555.
- 48."Bir Misafir Geldi", **ÜLKÜ**, Mart 1939, s.90-91.

49. "San'ata Dair", **ÜLKÜ**, Nisan 1939, s.181.
50. "Yüz Karast", **ÜLKÜ**, Nisan 1939, s.183-184.
51. "Yezidin Kızı İçin", **VARLIK**, c.9, 1 Ekim 1939, S.150, s.176-177.
52. "Yenilerden Bir Roman", **ÜLKÜ**, Mart 1940, s.84-85.
53. "İki Rumeli Muharririnden Bir Roman", **ÜLKÜ**, Mart 1940, s.83-84.
54. "Le Lys Rouge Tercümesi", **TERCÜME DERGİSİ**, c.1, Temmuz 1940, S.2, s.202-205.
55. "Bir Seyahâtnâme'ye Dair", **ÜLKÜ**, Şubat 1941, s.564-565.
56. "Son Balo", **ÜLKÜ**, Nisan 1941, s.174-175.
57. "Hârîstan ve Gülîstan'ı Müdafaa", **ÜLKÜ**, Haziran 1941, s.378.
58. "Hürriyet Apartmanı", **ÜLKÜ**, Ağustos 1941, s.557-559.
59. "Bir Roman ve Ressamlar Âlemi Hakkında Bir Kitap" **TANİN GAZETESİ**, Eylül 1943.
60. "Şiir Kitapları Arasında" **TANİN GAZETESİ**, Eylül 1943.
61. "Boğaziçi Mehtapları İçin" **TANİN GAZETESİ**, Eylül 1943.
62. "İki Yeni Kitap ve Bir Eski Kitaba Dönüş" **TANİN GAZETESİ**, Eylül 1943.
63. "Bir Şiir ve Bir Tarih Kitabı" **TANİN GAZETESİ**, Ekim 1943.
64. "Bir Eski Divan. Yeni Bir Ansiklopedi" **TANİN GAZETESİ**, Ocak 1945.
65. "Fezer'e Avdet" **TANİN GAZETESİ**, Mart 1945.
66. "Türk Argosu Hakkında", **TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI**, C.3, Haziran 1955, S.71, s.1122-1123.

a) Tarih Kitapları

1. "Türk Tarih Bilgisi", **T.Y.**, Ağustos 1930, S.32, s.95.
2. "Düsturname-i Enveri", **T.Y.**, Eylül 1930, S.33, s.41-42.
3. "Kitaplar ve Mecmualar Arasında: Ukranya ve İstiklal Mücadelesi" **T.Y.**, c.6-26, K.S. 1931, s.35-37.
4. "Kitaplar Arasında: Bizans ve Selçukîlerle Germiyanogulları ve Osmanogulları Zamanında Kütahya Şehri", **YENİ TÜRK Mec.**, c.1, K.S. 1933, S.4, s.13-14.
5. "Sadrazam Halil Hamit Paşa" **VARLIK**, c.4, 15 T.S. 1936, S.81, s.95.

6. "Bir Şiir ve Bir Tarih Kitabı"**TANİN GAZETESİ**, Ekim 1943.
7. "Bir Kırşehir Tarihi ve O Münasebetle", **ÜLKÜ**, Eylül 1938, s.91-92.
8. "Tanzimat Maliye Nazırları" **ÜLKÜ**, Eylül 1940, s.90-91.
9. "İki Tarih Kitabı", **ÜLKÜ**, T.E. 1940, s.185-186.
- 10."Yıldız Hatıraları". **ÜLKÜ**, T.S. 1940, s.284-285.
11. "Yükiye Tarih ve Coğrafyasına Dair Bir Kaç Eser"**TANİN GAZETESİ**, Ağustos 1943.
12. "Lozan'ı Anlatan Bir Eser"**TANİN GAZETESİ**, Ekim 1943.
13. "Son Osmanlı Sadrazamları Hakkında İki Eser"**TANİN GAZETESİ**, Aralık 1944.
14. "Meşrutiyet Devrindeki Maarif Nazırları"**TANİN GAZETESİ**, Nisan 1945.

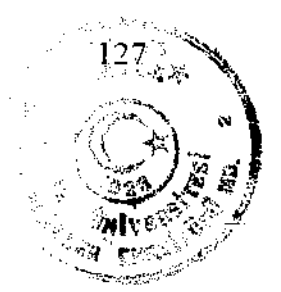
a)Diğerleri

1. "Askerlik Vazifesi". **T.Y.**, Temmuz 1930, S.31, s.49.
2. "Kitaplar ve Mecmualar Arasında: Hicri 12. Asırda İstanbul-Rus İnkılabı-Vatandaş İçin Medeni Bilgiler-Nüfus Meselesi" **T.Y.**, T.S.1930, s.56-59.
3. "Kitaplar ve Mecmualar Arasında: Petrol" **T.Y.** c.5-25. K.E. 1930,s.72-74.
4. "Kitaplar ve Mecmualar Arasında: İktisat Nasıl Okutulmalı-Kadın Hukuku" **T.Y.**, c.6-26, Şubat 1931, s.51-54.
5. "Kitaplar Arasında:Ahlâkın İki Kaynağı-Yaratıcı Muhayyile Hakkında Bir Kadın Tercümesi-Büyük Muhtaripler-Dekart ve Felsefesi-Küçük Bir Şiir Kitabı" ", **YENİ TÜRK Mee.**, T.S. 1933, S.15, s.12-15.
6. "Balıkesir'le İlgili Bir Eser", **ÜLKÜ**, Mart 1938, s.80-81.

10)Yazarlar Hakkında

1. "Malumut Sadık Bey'in Ölümü", T.Y., Ağustos 1930, S.32, s.45.
2. "Cenap Şahabettin'in Ölümü", VARLIK, c.1, 15 Şubat 1934, s.15.
3. "Halid Ziya'ya Hayranlık ve Sevgi" VARLIK, c.3, 1 Ekim 1935, S.54, s.84.
4. "Kemal Ahmet", VARLIK, c.3, 1 Mart 1936, S.64.
5. "Sami Paşazade Sezai", VARLIK, c.3, 15 Mayıs 1936, S.69.
6. "Bir Eski Şair", VARLIK, c.4, 15 Aralık 1936, S.83.
7. "Bir Muharririmizin Ölümü", ÜLKÜ, Eylül 1937, s.94-95.
8. "Abdülhak Hamid'in Tiyatro Eserleri I", ÜLKÜ, Eylül 1937, s.3-13.
9. "Abdülhak Hamid'in Tiyatro Eserleri II", ÜLKÜ, T.E. 1937, s.118-128.
10. "Ali Ekrem'in Ölümü", ÜLKÜ, T.E. 1937, s.185-186.
11. "Ahmet Refik", ÜLKÜ, T.S. 1937, s.285-286.
12. "Sadri Ertem", VARLIK, c.5, 15 Şubat 1938, S.111, s.610.
13. "Süleyman Bahri", ÜLKÜ, Mayıs 1939, s.284.
14. "Ahmed Ağaoğlu", ÜLKÜ, Haziran 1939, s.373.
15. "Hasan Fehmi Turgul", ÜLKÜ, Temmuz 1939, s.472.
16. "Filorinalı Nazım İçin", ÜLKÜ, Temmuz 1939, 472.
17. "Bir İzah ve Bir Fıkra", ÜLKÜ, Temmuz 1939, s.472-473.
18. "Bir Münakaşaya Dair", ÜLKÜ, T.S. 1939, s.276-277.
19. "Gene Bir Meslekdaş Ölümüne Dair", ÜLKÜ, Şubat 1940, s.565-566.
20. "Dr. Besim Ömer'e Veda", ÜLKÜ, Nisan 1940, s.184.
21. "Abdülhak Hamid'in Hatırası ve O Münasebetle", ÜLKÜ, Mayıs 1940, s.281-282.
22. "Bir Eski Hikâyecinin Ölümü Münasebetiyle", ÜLKÜ, Haziran 1940, s.379-380.
23. "Matbuatın En Emektar Muharriri", ÜLKÜ, K.S. 1940, s.474.
24. "Bir Eski Romançı", ÜLKÜ, K.S. 1940, s.474-475.
25. "Ölümünün Yıldönümü Münasebetiyle Süleyman Nazif'e Dair Hatıralar", ÜLKÜ, Şubat 1941, s.563-564.
26. "Ölen Bir Türk Muharririne Dair" TANİN GAZETESİ Kasım 1943.

II)Mecmua Tanıtımı

1. "Yeni Mecmua", T.Y., Temmuz 1930, S.31, s.52.
2. "Emel" T.Y., Temmuz 1930, S.31, s.52.
3. "İçtihat" T.Y., Temmuz 1930, S.31, s.51-52.
4. "Yevmi Gazeteler ve Edebiyat", T.Y.,Temmuz 1930, S.31, s.49-50.
5. "Resimli Uyanış", T.Y., Temmuz 1930, S.31, s.51.
6. "Hilâliahmer Mecmuası", T.Y., Temmuz 1930, S.31, s.51.
7. "Muhit", T.Y., Temmuz 1930, S.31, s.51.
8. "Fikirler", T.Y., Temmuz 1930, S.31, s.50-51.
9. "Gürbüz Türk Çocuğu", T.Y., Temmuz 1930, S.31, s.50.
- 10."Aynı Tarihi", T.Y., Temmuz 1930, S.31, s.50.
- 11."hayat", T.Y., Temmuz 1930, S.31, s.50.
- 12."Görüş, Gürbüz Türk Çocuğu, Muhit, Fikirler, İçtihat, Memleket", T.Y., Ağustos1930, S.32, s.46-47.
- 13."Yevmi Gazetelerde", T.Y.,Ağustos 1930, S.32, s.45-46.
- 14."Garba Doğru, Muhit, İçtihat, Uyanış, Halkbilgisi Haberleri, Hilaliahmer Mecmuaları", T.Y., Eylül 1930, S.33, s.43-45.
- 15."Türk Tarih Encümeni Mecmuası, Kalem, İçtihat, Muhit, Yürüyüş", T.Y., T.E.1930, S.34, s.50-52.
- 16."İki Güzel Mecmua İçin", VARLIK, c.4, 15 Aralık 1936, S.83.
- 17."Yeni Bir Sanat Mecmuası Ar", ÜLKÜ, Mart 1937, s.70-71.
- 18."Mecmualar Arasında", ÜLKÜ, Şubat 1938, s.554-555.
- 19."İki Yeni Mecmua İçin", ÜLKÜ, Mayıs 1938, s.277-278.
20. "Bir Mecmua İçin", ÜLKÜ, T.S. 1939, s.279.
- 21."Çok Güzel Bir Mecmua İçin", ÜLKÜ, K.E. 1939, s.380.
- 22."Terceme Mecmuası İçin", ÜLKÜ, Temmuz 1940, s.473.

B- BATI EDEBİYATI

1)Genel (Gazete ve Mecmualardaki Haberlere Dair)

1. "Akademi Fransezde Müverrihler", **HAYAT**, c.4, 25 T.E. 1928, S.100, s.5-6.
2. "Fransız Edebiyatında Dünkü ve Bugünkü Tarih ", **HAYAT**, c.4, 18 Nisan 1929, S.125, s.414.
3. "Fransız Edebiyatında Romenler", **HAYAT**, c.4, 23 Mayıs 1929, S.130, s.517-518.
4. "Tiyatro Tenkidi Edebiyatı", **HAYAT**, c.4, 24 K.S. 1929, S.113, s.15-16.
5. "Osmanlı İçin Mühim Bir Haber" **ÜLKÜ**, Mart 1937, s.73-74.
6. "Amiralin Raporları", **ÜLKÜ**, Nisan 1937, s.149-150.
7. "Tenkid Kürsüleri", **ÜLKÜ**, Nisan 1937, s.152.
8. "Roman Tekniğine Dair Bir Yazı Münasebetiyle", **ÜLKÜ**, Mayıs 1937, s.231-232.
9. "Halka Kitap Okutmak İçin Yapılmış Bir Teklife Dair", **ÜLKÜ**, Eylül 1937,s.95.
- 10."Münekkidin Mükellefiyetleri Hakkında ve Bir Fransız Romanına Dair", **ÜLKÜ**, T.E. 1937, s.183-185.
- 11.Nobel Edebiyat Mükâfatı", **ÜLKÜ**, K.E. 1937, s.373.
- 12."Akademi Fransezde", **ÜLKÜ**, K.E. 1937, s.373-374.
- 13."İki Makale Vesilesiyle", **ÜLKÜ**, Haziran 1938, s.369.
- 14."Rus Tarihine Dair Bir Fıkra", **ÜLKÜ**, Şubat 1939, s.57-558.
- 15."Mustafa Reşit Paşa İle İmparatoriçe Marie Louise", **ÜLKÜ**,Mart 1939, s.89-90.
- 16."İki Nutuk Daha", **ÜLKÜ**, Temmuz 1939, s.470.
- 17."Bir Habere Dair", **ÜLKÜ**, Eylül 1939, s.86.
- 18."Filozofun Ölümü", **ÜLKÜ**, T.E. 1939, s.178.
- 19."Aktörün Yerine Dair", **ÜLKÜ**, T.E. 1939, s.181-182.
- 20."Son Asır Tarihimize Ait Membalardan Biri", **ÜLKÜ**, K.S. 1939, s.463-464.
- 21."Paris'teki Bir İntihaba Dair" **ÜLKÜ**, Şubat 1940, s.567-568.
- 22."İki Dilli Ediplere Dair" **ÜLKÜ**, Mart 1940, s.82-83.
- 23."Rolün ve Aktörün Yaşına Dair", **ÜLKÜ**, Mayıs 1940, s.280-281.
- 24."İki Mecmua Nüshası İçin" **ÜLKÜ**, Eylül 1940, s.92-93.
- 25."Bir Nutku Okurken" **ÜLKÜ**, K.S. 1940, s.477.

2)Yazar Tanıtımı

1. “Fransa’nın Kadın Edipleri” **HAYAT**, c.4, 1928, S.92, s.9-10.
2. “Nobel Edebiyat Mükâfatını Kazanan Zigrid ”. **HAYAT**, c.5, 17 K.S. 1928, S.112, s.158.
3. “Alman Edebiyatında Lessing”, **HAYAT**, 14 Şubat 1929, S.116, s.14-15.
4. “Bir Kaç İsim Hakkında”, **HAYAT**, 7 Mart 1929, S.119, s.18-19.
5. “Fransa’nın Bugünkü Münekkidler”, **HAYAT**, 28 Mart 1929, S.122, s.7-8.
6. “Viktor Hugo’ya Dair”, **YENİ TÜRK Mec.**,Mayıs 1935, S.33, s.205-214.
7. “Paul Bourget”, **YENİ TÜRK Mec.**,Nisan 1936, S.40, s.161-167.
8. “Bir İngiliz ile İki Fransız”, **YENİ TÜRK Mec.**, Mayıs 1936, S.41, s.229-235.
9. “Bir Büyük Hoca İçin”. **VARLIK**, c.3, 15 Mayıs 1936, s.69.
- 10.“Henri De Régnier”, **YENİ TÜRK Mec.**,Ağustos 1936, S.44, s.408-414.
- 11.“Pouckleine’nin HAYATI” **YENİ TÜRK Mec.**,Mart 1937, S.51, s.215-222.
- 12.“Pouckleine’nin Ölümü” **YENİ TÜRK Mec.**,Mart 1937, S.52, s.239-251.
- 13.“Henri Duvernois’in Ölümü”. **ÜLKÜ**, Mart 1937, s.73.
- 14.“Puchkin’i Bilmek”, **ÜLKÜ**, Mart 1937, s.72-73.
- 15.“İki Müverrih”. **ÜLKÜ**, Nisan 1937, s.150.
- 16.“Bir Yıldönümü Münasebetiyle”, **ÜLKÜ**, Haziran 1937, s.313-314.
- 17.“Edith Wharton”. **ÜLKÜ**, Eylül 1937, s.95-96.
- 18.“Masaryk’in Ölümü”. **ÜLKÜ**, T.E. 1937, s.185.
- 19.“Bir Genç Müstafrikin Ölümü”, **ÜLKÜ**, T.S. 1937, s.488.
- 20.“Francis de Croisset”. **ÜLKÜ**, K.E. 1937, s.375.
- 21.“Bir Musikişinasın Ölümü”, **ÜLKÜ**, Şubat 1938, s.553.
- 22.“Henry Kastemaekers”, **ÜLKÜ**, Mart 1938, s.80.
- 23.“Ferdinand Brunot”. **ÜLKÜ**, Mart 1938, s.82.
- 24.“Gabriele d’Annunzio”. **ÜLKÜ**, Nisan 1938, s.182-183.
- 25.“Chaliapine”. **ÜLKÜ**, Mayıs 1938, s.275-276.
- 26.“Fransız Edebiyatında Yeni Bir Rumen”, **ÜLKÜ**, Haziran 1938,s.368.

- 27."Joseph Bédler". ÜLKÜ, T.E. 1938, s.186-
- 28."Karel Čapek". ÜLKÜ, Şubat 1939, s.556.
- 29."Tharand Biraderler". ÜLKÜ, Şubat 1939, s.556-557.
- 30."Nekroloji" ÜLKÜ, Nisan 1939, s.181-182.
- 31."Bir Fransız Müverrihinin Ölümü", ÜLKÜ, K.E. 1939, s.379-380.
- 32."Aleksandre Kouprine", ÜLKÜ, K.S. 1939, s.460.
- 33."Pearl Buc", ÜLKÜ, K.S. 1939, s.460-461.
- 34."Francis Jammes". ÜLKÜ, K.S. 1939, s.461-462.
- 35."Bir Fransız Aktivistine Dair Bir Kaç Hatıra", ÜLKÜ, Şubat 1940,s.556-557.
- 36."Selma Lagerlof". ÜLKÜ, Nisan 1940, s.188-189.
- 37."Pierre Mille", ÜLKÜ, Nisan 1941, s.175.
- 38."Marcel Prevost", ÜLKÜ, Mayıs 1941, s.279-280.
- 39."La Martine Hakkında". ÜLKÜ, K.S. 1941, s.475-476.

2)EserTanıtımı

a) Edebî Eserler

1. "Loti'den Yeni Bir Kitap(Rûznâme) ", HAYAT, c.5, 21 Mart 1929, S.121, s.327-328.
2. "Bir Seyyahat Kitabı:Leniddes", HAYAT, c.5, 4 Nisan 1929, S.123, s.378-379.
3. "Bir Efsane Kitabı ", HAYAT, c.5, 25 Nisan 1929, S.126, s.431-432.
4. "İnkılabımız Hakkında Bir Garp Kitabı", HAYAT, 2 Mayıs 1929, S.127,s.14.
5. "Cromwel'e Dair Bir Eser ", HAYAT, c.5, 9 Mayıs 1929, S.128, s.475-476.
6. "Bir Çek Edibinin Kitabı ", HAYAT, c.5,30 Mayıs 1929, S.131, s.15-19.
7. "Kenssel'in Son Romanı ", HAYAT, c.5, 6 Haziran 1929, S.132, s.27-28.
8. "Bir Kraliçe Hakkında Bir Kitap ", HAYAT, c.5,13 Haziran 1929, S.133, s.52-53.
9. "Erremango", HAYAT, c.6, 15 T.E. 1929, S.141 s.14-16.
- 10."Salamambo", HAYAT, c.6, 1 K.E. 1929, S.144, s.8-10.
- 11."Emile Galotti ", HAYAT, c.6, 30 K.E. 1929, S.146, s.7-8
- 12."Al Poincare'nin Son Kitabı:İstila", AYIN TARİHİ, c.20, 1929, S.73, s.5942-5962.

13. "Pierat'dan Altı Oyun İntibarı" **T.Y.**, K.E. 1930, S.36, s.39-42.
14. "Masaryk", **AYIN TARİHİ**, c.21, S.74, s.6250-6262.
15. "Ankara Hakkında Bir Kitap", **VARLIK**, c.2, 1 Kasım 1934, S.32, s.122.
16. "Bucarest", **VARLIK**, c.3, 15 Nisan 1936 S.67, s.301-303.
17. "Ölümler Huzurunda Diriler", **VARLIK**, c.3, 1 K.S. 1936, S.60, s.1.
18. "Bir Fransız Edebiyatı Tarihi", **ÜLKÜ**, Nisan 1937, s.149.
19. "Nü için İki Çiğ", **ÜLKÜ**, Eylül 1937, s.92-93.
20. "Bir Fransız Piyesi", **ÜLKÜ**, Mayıs 1938, s.276-277.
21. "Colette'nin Tiyatro Tenkitleri ve O Münasebetle", **ÜLKÜ**, Eylül 1938, s.92-93.
22. "Gouraud'un Hindistan Notları", **ÜLKÜ**, T.E. 1938, s.188.
23. "Tenkit Hudutları", **ÜLKÜ**, Şubat 1939, s.555.
24. "Bir Aktistin Romanı", **ÜLKÜ**, Temmuz 1939, s.470-471.
25. "Aşkla Siyaset Arasında", **ÜLKÜ**, Ağustos 1939, s.566-567.
26. "Bir Aktörün Kitabından", **ÜLKÜ**, Ağustos 1939, s.567.
27. "Memleketimize Ait Yeni Bir Fransız Romanı", **ÜLKÜ**, T.E. 1939, s.178-179.
28. "Bir Romanın Yıldönümü", **ÜLKÜ**, T.E. 1939, s.179-180.
29. "Eski İstanbul'a Ait Bir Aşk Romanını Okuduktan Sonra", **ÜLKÜ**, T.E. 1939, s.181.
30. "Lorenzaccio için", **ÜLKÜ**, Mayıs 1940, s.282-283.
31. "Roma'dan Birkaç Hatıra", **ÜLKÜ**, T.E. 1940, s.183-185.
32. "Daudet'den Bir Romanın Hatırasıyla", **ÜLKÜ**, Haziran 1941, s.376-378.
33. "Carlo Geldoni ve Kahvehanesi", **TANIN GAZETESİ**, Ocak 1945.

b) Tarih Kitapları

1. "Büyük Katerina'nın hayatı Hakkında Bir Eser I", **HAYAT**, c.3, 1928, S.70, s.15-16.
2. "Büyük Katerina'nın hayatı Hakkında Bir Eser II", **HAYAT**, c.3, 1928, S.71, s.16-17.
3. "İmparator Öjeni'ye Ait Hatıralar", **HAYAT**, c.4, 1928, S.96, s.14-15.
4. "İmparatoriçe Eugénie ve Ona Dair Bir Eser", **HAYAT**, 7 Şubat 1928, s.13-15.

5. "Bir Emir ve Bir Kitap Hakkında", **HAYAT**, 28 Şubat 1929, S.118, s.15-17.
6. "Prens dö Bülow'un Hatıraları", **AYIN TARİHİ**, c.25, 1931 S.84-85, s.7155-7167.
7. "Racine ve Britannicus", **ÜLKÜ**, Mart 1933, s.140-151.
8. "Romanya Hakkında Bir Eser", **VARLIK**, c.3, 15 Kasım 1935, S.57, s.140.
9. "Bonaparte İdaresi Altında Mısır", **ÜLKÜ**, Mayıs 1936, s.221-224.
10. "Bir Büyük Elçinin Mektupları", **ÜLKÜ**, Eylül 1936, s.34-37.
11. "Bir İngiltere Tarihi", **ÜLKÜ**, Haziran 1937, s.311-312.
12. "Bir Napeléon Tarihi", **ÜLKÜ**, Haziran 1937, s.312-313.
13. "Kraliçenin Hatıraları", **ÜLKÜ**, Ağustos 1937, s.474-475.
14. "Dört Nutuk ve Altı Lâyemut", **ÜLKÜ**, Ağustos 1937, s.475-477.
15. "Bombard'ın Hatıraları", **ÜLKÜ**, Eylül 1937, s.93-94.
16. "İki Tarih Kitabı", **ÜLKÜ**, Nisan 1939, s.182-183.
17. "Bir Kral ve Bir Kraliçe İçin", **ÜLKÜ**, K.S. 1939, s.462-463.
18. "Bir Prens'in Hatıraları", **ÜLKÜ**, K.S. 1940, s.475-476.

II-TARİH

A- TÜRK TARİHİ

1. "Sicilya Elçileri", **TÜRK TARİH ENCÜMENİ** Mec., c.1, Mart-Mayıs 1930, S.4.
2. "Türkiye İle Çarlık Rusya Arasındaki Münasebet" **TÜRK TARİH ENCÜMENİ** Mec., c.1, Haziran 1930-Mayıs 1931, , S.5
3. "Bir Tarihçinin Ölümü", **VARLIK**, c.2, 1 Şubat 1935, S.38, s.256.
4. "Eski Bir Fas Sultanı", **ÜLKÜ**, Mayıs 1937, s.232-233.
5. "Bir Konferans Münasebetiyle", **ÜLKÜ**, T.S.1937, s.285.
6. "Bir Ölüm Münasebetiyle Tarih Faraziyeleri", **ÜLKÜ**, Nisan 1938, s.181-182.
7. "Atatürk", **ÜLKÜ**, K.E. 1938, s.333-336.
8. "Bir Osmanlı Diplomatinin Ölümü", **ÜLKÜ**, Mart 1939, s.91.
9. "Bir Sene İçinde", **ÜLKÜ**, K.E. 1939, s.378.

10. "Osmanlı Tarihindeki Kadınlara ve Onlardan Birine Dair" ,**ÜLKÜ**, Mart 1941, s.82-83.
11. "Bir İmparator Portresi İçin Birkaç Çizgi", **ÜLKÜ**, Ağustos 1941, s.556-557.
12. "Üç Konu Üzerinde" **TANİN GAZETESİ**, Eylül 1943.
13. "Osmanlı Tarihinin Son Yıllarına Ait Bir-İki Çizgi" **TANİN GAZETESİ**, Şubat 1945.
14. "Eski Maarif Nazırlarından Birkaçı Hakkında" **TANİN GAZETESİ**, Mart 1945.
15. "Murad'ın Kraliçe Viktoria'ya Damatlığı", **DÜNYA GAZETESİ**, 30 Mart 1952.
16. "Son Sadrazamlardan Biri" ,**DÜNYA GAZETESİ**, 6 Nisan 1952.
17. "Tunus'tan Gelen Sadrazam" ,**DÜNYA GAZETESİ**, 13 Nisan 1952.
18. "Osmanlı İmparatorluğunda Âyân Meclisi", **RESİMLİ TARİH Mec.**, Kasım 1952, s.1842-1849.
19. "İki Küçük Kızın Ölümü" **HÜRRİYET GAZETESİ**, 1 Ekim 1954.
20. "Abdülhamid'in Harem-i Hümayunu" **HÜRRİYET GAZETESİ**, Ekim 1959.

B- BATI TARİHİ

1. "Şark Seyyahları", **TÜRK TARİH ENCÜMENİ Mec.**, c.1, Haziran-Temmuz 1929, S.1
2. "Fransız Seyyahları", **TÜRK TARİH ENCÜMENİ Mec.**, c.2, Eylül-Kasım 1929, S.2.
3. "Belçika'ya Dair", **AYIN TARİHİ**, c.22-23, 1930, S.75-78, s.6408-6414.
4. "Almanya'nın Geçirdiği Bulran Etrafında" **AYIN TARİHİ**, c.23-24, 1930, S.79-81,
5. "İspanya'da Cumhuriyet Başlarken", **AYIN TARİHİ**, c.25, Mayıs 1931, S.86, s.7393-7405.
6. "Fransız İhtilalinin Yıl Dönümü", **ÜLKÜ**, Ağustos 1939, s.565-566.
7. "Diplomasi Tarihine Dair", **ÜLKÜ**, T.S. 1939, s.277-279.
8. "Yarı Tarihî Bir Çehrenin Ölümü Üzerine", **ÜLKÜ**, Haziran 1940, s.380.
9. "Büyük Şebec", **ÜLKÜ**, Temmuz 1940, s.470-471.
10. "Reis-i Cümhur Portreleri", **ÜLKÜ**, Ağustos 1940, s.562-565.

11. "Göçen Birkaç Kemik Münasebetiyle", **ÜLKÜ**, Şubat 1941, s.565-567.
12. "Mevzular Ortasında" **TANİN GAZETESİ**, Kasım 1943.
13. "Yunanistan'ın Eski Krallarına Dair" **TANİN GAZETESİ**, Aralık 1944.
14. "Muhtelif Dramlardaki Son Perde" **TANİN GAZETESİ**, Mart 1945.
15. "Tarihte Yer Almış İsimler Arasında", **DÜNYA GAZETESİ**, 11.5.1952.
16. "Papalık ve Papalar", **RESİMLİ TARİH** Mec., Mayıs 1952, s.1588-1593.
17. "Yunanistan Kralları", **RESİMLİ TARİH** Mec., Ağustos 1952, s.1657-1660.

III-DİL

1. "Kelimelere Hürmet", **VARLIK**, c.1, 15 Şubat 1934, S.15, s.93.
2. "Yeni Dil Meselelerimizden Biri" **VARLIK**, c.2, 15 Şubat 1935, S.39, s.272.
3. "Orta Tedrisatta Enebi Dili I" **VARLIK**, c.3, 1 T.E. 1935, S.55, s.355.
4. "Orta Tedrisatta Enebi Dili II" **VARLIK**, c.3, 15 T.E. 1935, S.56, s.372.
5. "Dil Bayramı İçin", **ÜLKÜ**, T.E. 1938, s.185-186.
6. "Enebi Dil Öğretimi Davası Etrafında", **TANİN GAZETESİ**, Aralık 1944.

IV-TERCÜME HAKKINDA

1. "Bir Tercüme Heyetine İntizar", **VARLIK**, c.1, 15 Ocak 1934, S.13.
2. "Bir Makalenin Cevabı", **VARLIK**, c.3, 15 Haziran 1936, S.71, s.356.
3. "Tercümeler", **ÜLKÜ**, Ağustos 1938, s.565.
4. "Tercüme Meselelerinden Biri", **ÜLKÜ**, Eylül 1938, s.93.
5. "Terceme Sahasında Yeni Faaliyetlere Hazırlık", **ÜLKÜ**, Nisan 1940, s.184-185.
6. "Anatole France'ı İdam", **ÜLKÜ**, T.S. 1940, s.286.
7. "Bir Tercemenin İlhamıyla", **ÜLKÜ**, K.E. 1940, s.382.
8. "Tercüme ve Mütercimlere Dair", **ÜLKÜ**, Haziran 1941, s.374-376.

V-GÜZEL SANATLAR

A) Sinema

1. "Film Rezaleti", **VARLIK**, c.1, 1 Aralık 1933, S.11, s.5.
2. "Türk Filmine Dair", **ÜLKÜ**, Mart 1939, s.91-92.
3. "Yeni Bir Türk Filmine Dair", **ÜLKÜ**, Mart 1940, s.85.
4. "Bir Sinema Dönüşünde" **TANİN GAZETESİ**, Mart 1945.

B) Resim-Heykel

1. "D Grubunun Sergisi", **VARLIK**, c.3, 15 Şubat 1936, S.63, s.6.
2. "Ankara'daki Son Resim Sergisine Dair", **VARLIK**, c.3, 1 Temmuz 1936, S.72.
3. "Ankara'daki Resim ve Heykel Sergisi", **ÜLKÜ**, Temmuz 1937, s.394-396.
4. "Resimlere ve Ressamlara Dair", **AR**, Ağustos-Eylül 1937, S.8-9, s.20.
5. "Resimlere ve Ressamlara Dair", **ÜLKÜ**, Ağustos 1937, s.477-478.
6. "Bir Ressamımızın Ölümü Bir Ressamımızın Sergisi", **ÜLKÜ**, T.E. 1937, s.186.
7. "Güzel Sanatlar Akademisinden Haberler", **ÜLKÜ**, K.E. 1937, s.374-375.
8. "Ressanlarımızın Himayesi Hakkında Bir Proje Etrafında", **VARLIK**, c.5, 1 Mart 1938, S.112.
9. "Ankara'da Bir Gravür Sergisi", **ÜLKÜ**, Mart 1938, s.81-82.
10. "Ankara Halkevi'ndeki Resim Sergisi", **VARLIK**, c.5, 1 Nisan 1938, S.114.
11. "Ankara'daki Son Resim ve Heykel Sergisi Hakkında", **ÜLKÜ**, Temmuz 1938, s.472-474.
12. "Resim ve Heykel Müzemiz", **ÜLKÜ**, Ağustos 1938, s.564-565.
13. "Resim Sergisinde", **ÜLKÜ**, Mayıs 1939, s.283-284.
14. "General Halil'in Ölümü", **ÜLKÜ**, Eylül 1939, s.84.
15. "Din, Resim ve Heykel", **ÜLKÜ**, T.S. 1939, s.275-276.
16. "Birinci Resim ve Heykel Sergisi", **ÜLKÜ**, K.E. 1939, s.378-379.
17. "Resim Sergisinde", **ÜLKÜ**, Nisan 1940, s.185-186.

- 18.“Bir Karikatür Sergisi Vesilesiyle”, **ÜLKÜ**, Haziran 1940, s.378-379.
- 19.“Resim Şuunu Vesilesiyle”, **ÜLKÜ**, Temmuz 1940, s.471-473.
- 20.“Resimde Renk”, **ÜLKÜ**, Eylül 1940, s.90.
- 21.“Mekteplilerin Sergisinde”, **ÜLKÜ**, T.S. 1940, s.285-286.
- 22.“İkinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi”, **ÜLKÜ**, K.E. 1940, s.379-382.
- 23.“Bir Resim Sergisinden Dönüşte”, **ÜLKÜ**, Mart 1941, s.81-82.
- 24.“Resime Dair Dağınık Sözler”, **ÜLKÜ**, Ağustos 1941, s.559-560.
- 25.“Devlet Resim ve Heykel Sergisinde”**TANİN GAZETESİ**, Aralık 1944.
- 26.“Altıncı Devlet Resim ve Heykel Sergisinde”**TANİN GAZETESİ**, Aralık 1944.
- 27.“Resmimizin Yazılmamış Tarihi Hakkında” **TANİN GAZETESİ**, Şubat 1945.

VI-DİĞERLERİ

1. “Sarışın Bir İtalyan Kızı”, **RESİMLİ AY Mec.**, Mart 1929, s.3.
2. “Bir Hindli Rakkase İçin”, **HAYAT**, S.95, s.13.
3. “Tabiata Arkasını Çeviren Şehir”, **VARLIK**, c.1, 1 Aralık 1933, S.11, s.23.
4. “İsmet Paşa’nın Nutukları”, **VARLIK**, c.1, 15 Haziran 1934, S.23, s.147.
5. “Taşın Yıkılırken”, **VARLIK**, c.2, 15 Şubat 1935, S.39, s.272.
6. “Bir Yıldönümü”, **VARLIK**, c.2, 15 Şubat 1935, S.39, s.272.
7. “Ankaramız İçin”, **VARLIK**, c.2, 9 Mayıs 1935, S.45, s.322.
8. “Bu Teşkilat Hakkında Temenniler”, **VARLIK**, c.2, 1 Haziran 1935, s.46, s.5.
9. “Tasarruf Hattısı”, **VARLIK**, c.3, 1 Mart 1936, S.64, s.104.
- 10.“Yangın Fıakazı Önünde”, **VARLIK**, c.3, 1 Mart 1936, S.64, s.104.
- 11.“Bir Teşebbüs Münasebetiyle”, **VARLIK**, c.4, 1 Eylül 1936, S.76, s.315.
- 12.“Bir Eski Yazı ve Buna 10 Yıl Sonra Edilen İlâve”,**VARLIK**, c.5, K.E.1937, S.106, s.529.
- 13.“Ansiklopedi”, **ÜLKÜ**, Mart 1939, s.88-89.
- 14.“Kütüphaneler Meselesi”, **ÜLKÜ**, Haziran 1939, s.371-372.
- 15.“Maarif Şurası”, **ÜLKÜ**, Ağustos 1939, s.565.
- 16.“Maarif Şurası İçin”, **ÜLKÜ**, Eylül 1939, s.83-84.

BİBLİYOGRAFYA

A-KİTAPLAR

- AĞAOĞLU Samet**, İlk Köşe, İst. 1978.
- AKTAŞ Şerif**, Edebiyatta Üslûp ve Problemleri, Ank.1986.
- AKTAŞ Şerif**, Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Ank. 1984.
- ALANGU Tahir**, Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman, c.1, İst. 1968.
- AND Metin**, Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu, Ank. 1983.
- BEKİR Kemal**, Düşüş, Ank. 1988.
- BOURNER Rolant ve QUELLET Real**, Roman Dünyası ve İncelemesi (Çev.Hüseyin Gümüş), Ank. 1989.
- DEMİRAY Kemal**, Edebiyatta Türler, İst. 1971.
- FORSTER E.M.**, Roman Sanatı (çev.Ünal Aytur), İst. 1985.
- GÖÇGÜN Önder**, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu, İst. 1987.
- İNAL M. Kemal**, Son Dönem Osmanlı Sadrazamları, İst. 1975.
- KAPLAN M.-ENGİNÜN İ.-KERMAN Z.-BİRİNCİ N.-UÇMAN A.**, Atatürk Devri Türk Edebiyatı, c.1-2, Ank. 1992.
- KAPLAN Mehmet**, Hikâye Tahlilleri, İst. 1986(3. Baskı)
- KOÇAK Sevgi**, Varlık Dergisi Konu ve Yazar Adları Dizini(F.Ü. Yayınlanmamış Lisans Tezi) Elazığ 1993.
- NACİ Fethi**, Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme, İst. 1981.
- Nahit Sırrı (Örik)**, Eve Düşen Yıldırım, İst. 1934
- Nahit Sırrı (Örik)**,Abdülhamid'in Haremi, İst. 1989.
- Nahit Sırrı (Örik)**,Abdülhamit Düşerken, İst. 1976(2. Baskı)
- Nahit Sırrı (Örik)**,Anadoluda -Yol Notları-, İst. 1939.
- Nahit Sırrı (Örik)**,Bir Edirne Seyahatnâmesi, Ank. 1941.
- Nahit Sırrı (Örik)**,Edebiyat ve San'at Bahisleri, Ank. 1932.
- Nahit Sırrı (Örik)**,Eski Resimler, Ank. 1933.
- Nahit Sırrı (Örik)**,Eski Zaman Kadınları Arasında, İst. 1995(2. Baskı)

B-DERGİ VE GAZETELER

ADAM SANAT DERGİSİ

AR DERGİSİ

ARGOS

AYIN TARİHİ

DÜNYA GAZETESİ

FİKİR HAREKETLERİ

HAKİMİYET-İ MİLLİYE

HAYAT MECMUASI

HÜRRİYET GAZETESİ

MİLLİYET GAZETESİ

NAR

RESİMLİ AY

RESİMLİ TARİH MECMUASI

SANAT VE EDEBİYAT GAZETESİ

TAN GAZETESİ

TANIN GAZETESİ

TERCÜME DERGİSİ

TÜRK FOLKLORU ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

TÜRK TARİH ENCÜMENİ MECMUASI

TÜRK YURDU MECMUASI

ÜLKÜ MECMUASI

VARLIK MECMUASI

VATAN GAZETESİ

YEDİGÜN MECMUASI

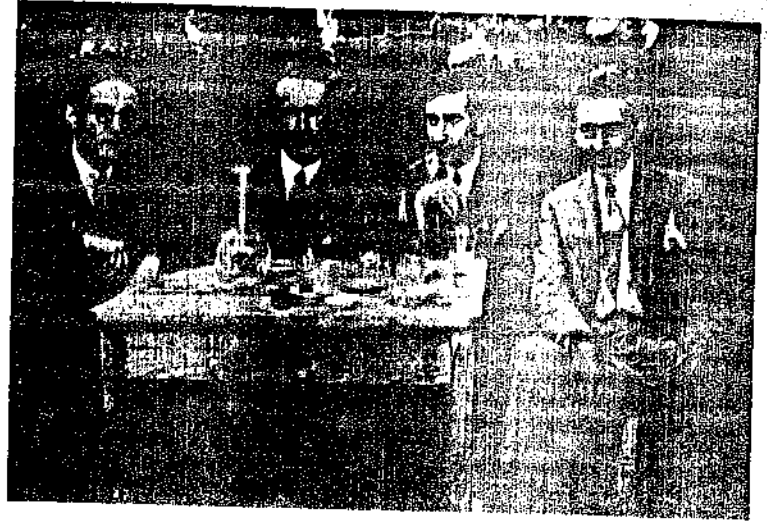
YENİ TARİH DÜNYASI

YENİ TÜRK MECMUASI

YENİ YAYINLAR DERGİSİ

Vahit
(20 Ocak 1960)

Cevdet Kudret'e Sığı
(KTB Yay.)

NAHİT SIRRI İÇİN

Soldan: Cevdet Kudret, Nahit Sırrı Örik, Yaşar Nabi, Kenan Hu-
lusi. Büyükdere, Temmuz 1929

Bu Küçük Kitabın en büyük
mazharizeti Bakımı Bf
arafından okunması olacaktır.

Vahit Terzi

**Edebiyat ve San'at
Bahisleri**